

Διπλωματική Εργασία

COVID-19 και Δικαιώματα του Παιδιού: Η εξέλιξη των ευρωπαϊκών πολιτικών και η περίπτωση της Ελλάδας

Βαϊούλη Ευανθία

Επιβλέπων Καθηγητής: κος. Πέτρος Λιάκουρας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2023

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Πέτρο Λιάκουρα για την επιστημονική συμβολή και τη στήριξη κατά την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής, αλλά και στην Επιτροπή Αξιολόγησης για το χρόνο και την ενέργεια τους κατά την αξιολόγησή της.

Καθοριστική ήταν επίσης η συνεισφορά όλων των καθηγητών του τμήματος που με τη μεθοδική διδασκαλία τους διεύρυναν τους ορίζοντές μας και μας εισήγαγαν στα κρίσιμα ζητήματα των Διεθνών Σχέσεων, της Εκπαίδευσης αλλά και του Διεθνούς Δικαίου, βοηθώντας μας στο να ανελιχθούμε ικανοί μελετητές της επικαιρότητας.

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο είχαν και όλοι οι συγγραφείς που αναφέρονται στην παρούσα εργασία, καθώς χάρη στην πλούσια ανάλυσή τους και το σημαντικό τους έργο, μου δόθηκε απλόχερα τόσο υλικό για μελέτη, αλλά και τροφή για περαιτέρω σκέψη.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω βαθύτατα, όλους τους εργαζομένους στις ΜΚΟ που αναφέρονται στην ποιοτική μου έρευνα, οι οποίοι τόσο πρόθυμα δέχθηκαν να μου μιλήσουν για την εμπειρία και την άποψή τους σχετικά με το πώς βίωσαν την παιδική προστασία κατά τη διάρκεια του COVID. Χωρίς αυτούς, η παρούσα εργασία δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

ΔΟΕ: Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη

ΚτΕ: Κοινωνία των Εθνών

ΚΦΑΑ: Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΚΠ: Οργανισμός Κοινωνίας των Πολιτών

ΠΟΥ: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

ΣΔΠ: Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Ξενογλωσσες

CRIN: Child Rights International Network

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development

UNICEF: United Nations Children's Fund

WHO: World Health Organization

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να αναλύσει την επίδραση της πανδημίας του COVID-19 στα δικαιώματα του παιδιού και να εξετάσει τις πολιτικές αντιδράσεις και τις πρακτικές που εφαρμόστηκαν σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης. Με βάση ποιοτικές μεθόδους συλλογής δεδομένων, πραγματοποιήθηκαν ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με αρμόδιους εργαζόμενους από οργανισμούς που ασχολούνται με τα παιδιά και την προστασία τους στην Ελλάδα. Μέσω της ανάλυσης των ερευνητικών ερωτημάτων, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

Αρχικά, οι ευρωπαϊκές πολιτικές για τα δικαιώματα του παιδιού εξελίχθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αν και δεν ήταν ανάμεσα στις προτεραιότητες των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, με έμφαση στην προστασία της υγείας και της ευημερίας των παιδιών, αλλά και στην προώθηση της ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης. Οι εθνικές πολιτικές επηρεάστηκαν από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές και επιχείρησαν να προσαρμοστούν στις ανάγκες των παιδιών, εστιάζοντας στην εκπαίδευση, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Ωστόσο το ξέσπασμα της πανδημίας κατέστειλε ορισμένα από τα δικαιώματα των παιδιών, και δυσχέρανε αρκετά την οικονομική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο με αποτέλεσμα οι χρηματοδοτήσεις στον τομέα αυτόν να μην κρίνονται επαρκείς. Στην Ελλάδα, ορισμένοι τομείς των δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία, όπως η εκπαίδευση, η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες και η προστασία από κάθε μορφής βία. Όσον αφορά τους οργανισμούς που ασχολούνται με τα δικαιώματα των παιδιών στην Ελλάδα ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας, προσφέροντας υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

Τέλος, όπως κατέστη σαφές από την έρευνα που διεξήχθη, στη μετα-COVID εποχή, αναμένεται να δοθεί έμφαση στην αποκατάσταση και την ενίσχυση των δικαιωμάτων του παιδιού, με στόχο έναν ευρύτερο συντονισμό μεταξύ ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών.

Σημαντικοί όροι: Δικαιώματα των Παιδιών, Παιδική Προστασία, Εκπαίδευση, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, COVID-19, πανδημία, Ευρωπαϊκές Πολιτικές, Εθνικές Πολιτικές

This paper seeks to analyse the impact of the COVID-19 pandemic on children's rights and to examine the policy responses and practices implemented at national and European level to protect children during this crisis. Based on qualitative data collection methods, individual semi-structured interviews were conducted with relevant employees of organisations working on children and their protection in Greece. Through the analysis of the research questions, the following conclusions emerged:

First, European policies on children's rights evolved during the pandemic, although they were not among the priorities of European governments, with an emphasis on protecting the health and well-being of children and promoting their psychosocial development. National policies were influenced by the European ones and tried to adapt to children's needs, focusing on education, access to health care and psychosocial support. However, the outbreak of the pandemic suppressed some of the rights of children, and made the global economic situation much more difficult, with the result that funding in this area was deemed inadequate. In Greece, certain areas of children's rights have been most affected by the pandemic, such as education, access to health care and psychosocial services and protection from any form of violence. As far as children's rights organisations in Greece are concerned, they responded to the needs of children during the pandemic by providing health, education and psychosocial support services.

Finally, as it became clear from the research conducted, in the post-COVID era, it is expected that in the post-COVID era, there will be an emphasis on restoring and strengthening children's rights, aiming to a broader coordination between European and national policies.

Important terms: Children Rights, Child Protection, Education, Convention on the Rights of the Child, COVID-19, pandemic, European Policies, National/Greek Policies

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
1.1: Προσδιορισμός του υπό μελέτη ζητήματος και η σημασία του	9
1.2: Βασικοί στόχοι της εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα.....	10
1.3: Αναμενόμενα αποτελέσματα.....	11
1.4: Συνοπτική περιγραφή του θέματος και η προσέγγιση του	11
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	13
2.1: Ορισμός δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού	13
2.2: Από τα δικαιώματα του ανθρώπου στα δικαιώματα του παιδιού	17
2.3: Ο ρόλος των δικαιωμάτων στην οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών	22
3. ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	24
3.1: Διεθνές νομικό πλαίσιο	25
3.2: Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο	30
3.3: Εθνικό νομικό πλαίσιο	35
4. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ.....	37
4.1: Το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 και η εξέλιξη των ευρωπαϊκών πολιτικών ..	39
4.2: Η επιρροή της πανδημίας στην οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών.	42
4.3: Η μετά-covid εποχή στα δικαιώματα του παιδιού.....	48
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	50
6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ.....	54
6.1: Η επιλογή της μεθοδολογίας έρευνας	54
6.2: Το δείγμα της έρευνας. Η μέθοδος επιλογής και το υλικό.....	55
6.3: Η διαδικασία συλλογής, ο τρόπος ανάλυσης και επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων	56
6.4: Οι περιορισμοί της έρευνας.....	57
6.5: Ζητήματα δεοντολογίας και αξιοπιστία της έρευνας	57
7. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	58
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	71
8.1. Συμπεράσματα.....	71
8.2. Προτάσεις.....	72
8.3.Επίλογος	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	82
1: Ερωτηματολόγιο Συνεντεύξεων	82
2: Συνέντευξη 1	84
3: Συνέντευξη 2	90
4: Συνέντευξη 3	95
5: Συνέντευξη 4	98
6: Συνέντευξη 5	102
7: Συνέντευξη 6	105
8: Συνέντευξη 7	110
9: Συνέντευξη 8	114
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	118

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1: Προσδιορισμός του υπό μελέτη ζητήματος και η σημασία του

Η πανδημία του COVID-19 αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο που έχει επηρεάσει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής. Σε αυτήν την προσπάθεια κατανόησης και αντιμετώπισης της πανδημίας, έχει αναδειχθεί η σημασία της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην εξέλιξη των ευρωπαϊκών πολιτικών που αφορούν την προστασία των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας. Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η έρευνα που έχει διεξαχθεί καλύπτει την περίοδο από το ξέσπασμα της πανδημίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τον Ιανουάριο του 2020, έως και τον Ιούνιο του 2023, όταν και ολοκληρώθηκε η παρούσα εργασία.

Ειδικότερα, η πανδημία του COVID-19 έθεσε νέες προκλήσεις και απαιτήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Οι εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές προσαρμόστηκαν για να ανταποκριθούν σε αυτές τις προκλήσεις και να διασφαλίσουν την προστασία, την ευζωία και την ανάπτυξη των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Ειδικότερα, στην Ελλάδα, η κυβέρνηση και οι αρμόδιοι φορείς αντέδρασαν με την υιοθέτηση μέτρων και πολιτικών που επηρέασαν την καθημερινή ζωή των παιδιών. Αντιστοίχως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι αρμόδιοι οργανισμοί έχουν αναπτύξει πολιτικές και κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αυτές περιλαμβάνουν την προώθηση της εκπαίδευσης, την προστασία από τη βία και την κακοποίηση, την ψυχοκοινωνική ευζωία και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Εντούτοις, είναι σημαντικό να διερευνηθεί εάν τα μέτρα αυτά λήφθηκαν έγκαιρα προκειμένου να αναχαιτίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις των περιορισμών που τέθηκαν.

Η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας είναι ζωτικής σημασίας για την ευζωία και την ανάπτυξή τους. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές που εστιάζουν στην προστασία των παιδιών πρέπει να εφαρμοστούν αποτελεσματικά και να ενισχυθούν σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια μιας κρίσης όπως η πανδημία. Η περίπτωση της Ελλάδας αποτελεί μια απόδειξη της ανάγκης για προσαρμογή και εφαρμογή πολιτικών που θα εξασφαλίζουν την προστασία των παιδιών σε κρίσιμες καταστάσεις. Συγκεκριμένα, οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν επηρέασαν την καθημερινή ζωή των

παιδιών και εστίασαν στην προστασία της υγείας και της ευζωίας τους. Ωστόσο, η πανδημία του COVID-19 έθεσε παράλληλα, νέες προκλήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών γεγονός που απαιτούσε πρόσθετες ενέργειες. Αν και οι πολιτικές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο επιχείρησαν να προσαρμοστούν σε αυτές τις προκλήσεις, με έμφαση στην εκπαίδευση, την ψυχοκοινωνική ευζωία και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, ωστόσο η ανάγκη για προστασία του πληθυσμού από την πανδημία, σε πολλές περιπτώσεις έφερε σε δεύτερη μοίρα την προστασία των δικαιωμάτων, και δη αναφορικά με τα παιδιά. Η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας παραμένει ζωτικής σημασίας και απαιτεί συνεχή προσπάθεια και συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών και των εθνικών φορέων για τη διασφάλιση του μέλλοντος των παιδιών.

1.2: Βασικοί στόχοι της εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το ζήτημα της εξέλιξης των ευρωπαϊκών πολιτικών και την περίπτωση της Ελλάδας όσον αφορά τα δικαιώματα του παιδιού την περίοδο του COVID-19. Συγκεκριμένα στους στόχους της έρευνας περιλαμβάνεται να μελετηθεί ενδελεχώς πως η Ελλάδα, και ειδικότερα οι οργανισμοί που ασχολούνται με την προστασία του παιδιού αντέδρασαν στο ξέσπασμα της πανδημίας ειδικότερα όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν διαμορφωθεί στην παρούσα εργασία είναι τα εξής:

EPEYNHHTIKO EPΩTHMA 1: Πώς εξελίχθηκαν οι ευρωπαϊκές πολιτικές αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού κατά την περίοδο του COVID 19;

EPEYNHHTIKO EPΩTHMA 2: Πώς επηρεάστηκαν οι εθνικές πολιτικές από τις ευρωπαϊκές πολιτικές που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο του COVID 19 αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού;

EPEYNHHTIKO EPΩTHMA 3: Ποιοι τομείς των δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία του COVID 19 στην Ελλάδα?

EPEYNHHTIKO EPΩTHMA 4: Πώς ανταποκρίθηκαν οι οργανισμοί υποστήριξης των παιδιών στην Ελλάδα εν μέσω πανδημίας;

EPEYNHHTIKO EPΩTHMA 5: Πως αναμένεται να εξελιχθούν τα δικαιώματα του παιδιού στην μετα-COVID εποχή;

1.3: Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με βάση αφενός τους βασικούς στόχους που έχουν τεθεί για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας και αφετέρου τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί στο παρόν πόνημα, αλλά και με άξονα την μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί για την διεξαγωγή της έρευνας, αναμένονται τα εξής αποτελέσματα:

Αρχικά, αναμένεται ότι η έρευνα θα αποκαλύψει αν έχουν εξελιχθεί ή όχι οι ευρωπαϊκές πολιτικές που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19. Παράλληλα, μέσω της έρευνας αναμένεται να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο οι ευρωπαϊκές πολιτικές που θεσπίστηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας επηρέασαν τις εθνικές πολιτικές που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού. Επιπλέον, μέσα από την παρούσα διπλωματική θα αναδειχθούν οι τομείς των δικαιωμάτων του παιδιού που επηρεάστηκαν περισσότερο στην Ελλάδα από την πανδημία του COVID-19, με την εκπαίδευση, την ψυχική υγεία, την προστασία από τη βία και την κακοποίηση καθώς και την αναχαίτιση των οικονομικών ανισοτήτων να πρωταγωνιστούν.

Μέσα από την έρευνα, θα αποκαλυφθεί επίσης η ανταπόκριση των οργανισμών υποστήριξης των παιδιών στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Είναι σημαντικό να διαπιστωθεί εάν οι οργανισμοί αυτοί έχουν προσαρμόσει τις δράσεις τους για να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις που προέκυψαν λόγω της πανδημίας. Τέλος, σημαντικό στοιχείο της παρούσας εργασίας αποτελεί και η πρόβλεψη της εξέλιξης των δικαιωμάτων του παιδιού στη μετα-COVID εποχή, ιδιαίτερα σχετικά με το αν θα υπάρξουν προσπάθειες για την ενίσχυση των μέτρων προστασίας των παιδιών και τη βελτίωση των συστημάτων υποστήριξης τους.

1.4: Συνοπτική περιγραφή του θέματος και η προσέγγιση του

Σύμφωνα με τη UNICEF, κάθε παιδί στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο θα πρέπει να απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα και να ζει χωρίς διακρίσεις και χωρίς εκφοβισμό κανενός είδους. Καμία πολιτική σχετικά με τα παιδιά δεν θα πρέπει να σχεδιάζεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη των παιδιών.

Εντούτοις, σε περιόδους μεγάλων κρίσεων, όπως η πανδημία, οι κυβερνήσεις έχουν ρητή υποχρέωση να προστατέψουν την ανθρώπινη ζωή και τη δημόσια υγεία. Ως εκ τούτου, η εφαρμογή συγκεκριμένων περιοριστικών, όπως για παράδειγμα η απαγόρευση κυκλοφορίας (lockdown), είναι αναγκαίες για την αντιμετώπιση των

προκλήσεων της πανδημίας. Βέβαια, αν και το διεθνές δίκαιο για τα δικαιώματα του ανθρώπου επιτρέπει την επέμβαση σε δικαιώματα προς αντιμετώπιση καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης, απαιτείται πολύ προσεκτική μελέτη και δύναται να αιτιολογηθεί μόνο όταν είναι αυστηρά απαραίτητη και ανάλογη με την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Οι Συνήγοροι και Επίτροποι του Παιδιού σε ολόκληρη των Ευρώπη αντιμετωπίζουν μία νέα πρόκληση, αναφορικά με τον τρόπο που θα συνεχίσουν να προασπίζονται τα δικαιώματα του παιδιού στο παρόν πλαίσιο για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ανταλλάσσοντας καλές πρακτικές, πληροφορίες ζωτικής σημασίας ώστε να παραμείνουν τα παιδιά και οι οικογένειές τους ασφαλείς και να εγγυηθούν τα δικαιώματα των παιδιών βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλων σχετικών ευρωπαϊκών και διεθνών πράξεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Το ζήτημα των δικαιωμάτων του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικό και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες προς την εδραίωση τους σε σχεδόν όλες τις χώρες του κόσμου ανά τα χρόνια. Ωστόσο, η πανδημία έχει αναστείλει αυτές τις προσπάθειες και έχει επαναφέρει πολλά κεκτημένα στην αρχική τους κατάσταση. Ειδικότερα, *«η πανδημία COVID-19 έχει επηρεάσει τις ζωές των παιδιών σε βαθμό άνευ προηγουμένου, καθιστώντας την ως τη χειρότερη κρίση για τα παιδιά μέσα στα 75 χρόνια λειτουργίας του Ταμείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά»* (Unicef, 2021). Η ανάγκη για αντιμετώπιση της επιδημίας και των επιπτώσεών της επέφερε σημαντικές αλλαγές στις ευρωπαϊκές πολιτικές, ενώ επηρέασε επίσης τα δικαιώματα και την ευημερία των παιδιών.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση της εξέλιξης των ευρωπαϊκών πολιτικών αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού κατά την περίοδο του 19, με ειδική έμφαση στην περίπτωση της Ελλάδας. Για την πραγματοποίηση της έρευνας, επιλέχθηκε η χρήση ποιοτικών μεθόδων συλλογής δεδομένων, με την εφαρμογή ατομικών ημιδομημένων συνεντεύξεων. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν 8 συνεντεύξεις με αρμόδιους εργαζόμενους από σημαντικούς ελληνικούς οργανισμούς που ασχολούνται με τα παιδιά και την προστασία τους, όπως ο Ερυθρός Σταυρός, το Μαζί για το Παιδί, το UNICEF, το Make a Wish, το Home Project, το Δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού, το Χαμόγελο του Παιδιού και η ΙΑΣΙΣ.

Καθώς το ζήτημα της πανδημίας είναι αρκετά πρόσφατο και οι μελέτες που έχουν γίνει πάνω στο υπο εξέταση θέμα είναι αρκετά περιορισμένες (εωσότου την ολοκλήρωση εκπόνησης της έρευνας), η παρούσα εργασία στηρίχθηκε αφενός σε επίσημα έγγραφα, διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών οργανισμών στον τομέα του παιδιού, και αφετέρου στις συνεντεύξεις των εργαζομένων σε οργανισμούς σχετικούς με τον τομέα της προστασίας παιδιών στην Ελλάδα.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Αν και η συζήτηση περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται συνεχώς στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος, σήμερα το ζήτημα αυτό εξετάζεται εντονότερα, με αφορμή την πανδημία του COVID-19. Οι παγκόσμιες προκλήσεις εναντίον της διεθνούς νομιμότητας, ειρήνης και ασφάλειας έχουν καταστήσει την προστασία των δικαιωμάτων επιτακτική ανάγκη. Ειδικότερα, όσον αφορά την προστασία ποικίλων ευπαθών ομάδων πληθυσμού, όπως, μεταξύ άλλων, τα παιδιά, οι γυναίκες, και οι μετανάστες, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται είναι εμφανώς διευρυμένες. Στη σημερινή εποχή, και κυρίως στις δυτικές κοινωνίες, το ιδεολογικό πρότυπο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει κυριαρχήσει πλήρως, με αποτέλεσμα να αναγνωρίζονται ως αδιαπραγμάτευτες και αναφαίρετες πανανθρώπινες αξίες, οι οποίες λαμβάνονται υπόψη ως άρρηκτα συνδεδεμένες με την εγγενή φύση του ανθρώπου (Donnelly & Whelan, 2020: 13-19). Εντούτοις, η πανδημία του COVID-19 άλλαξε σημαντικά τις ισορροπίες σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα να επηρεαστούν και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στο παρόν κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί το πρώτο σκέλος του θεωρητικού μέρους της παρούσας εργασίας, σκιαγραφείται το θεωρητικό πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με έμφαση στα δικαιώματα του παιδιού. Συγκεκριμένα, βασικός στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να αναδειχθεί η σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και να αποσαφηνιστεί ο ρόλος τους ως βασική προϋπόθεση για την φυσική και κοινωνική ύπαρξη του ανθρώπου. Παράλληλα, το παρόν κεφάλαιο θα εμβαθύνει στο ρόλο που διαδραματίζουν τα δικαιώματα στις διάφορες πτυχές της ζωής των παιδιών.

2.1: Ορισμός δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού

Ως δικαίωμα νοείται *«η εξουσία που απονέμει το δίκαιο προς ένα είτε φυσικό είτε νομικό πρόσωπο προκειμένου να προβαίνει σε πράξη ή παράλειψη ή να απαιτεί πράξη ή παράλειψη από έτερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα με βασικό και πρωταρχικά από το*

κράτος». Ο όρος «ανθρώπινα δικαιώματα» έγκειται στο ότι ο κάθε άνθρωπος, ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας, θρησκευάματος και τόπου διαμονής απολαμβάνει αυτά τα δικαιώματα, λόγω της ανθρώπινης ιδιότητας που διαθέτει. Παράλληλα, αφορούν τη δυνατότητα του κάθε ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται με βάση νόμους, προκειμένου να ολοκληρώνεται και να βελτιώνει την ποιότητα ζωής του, σε όλους τους τομείς. Ο καθένας κατέχει ανθρώπινα δικαιώματα, ισότιμα, οικουμενικά και για πάντα. Ο όρος οικουμενικά, αναφέρεται στο ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πάντα τα ίδια για το σύνολο των ατόμων που κατοικούν σε κάθε περιοχή του κόσμου. Ο άνθρωπος δεν απολαμβάνει δικαιώματα επειδή τυγχάνει να είναι πολίτης μιας οποιασδήποτε χώρας, αλλά επειδή είναι μέλος της ευρύτερης “ανθρώπινης οικογένειας” (Ρούκουνας, 1995: 15).

Αν και για τον όρο «ανθρώπινα δικαιώματα» δεν υφίσταται εννοιολογική σύμπτωση καθώς υπάρχουν ποικίλες ερμηνείες, σύμφωνα με τον Dembour, υπάρχουν **τέσσερις σχολές στοχασμού** για την ερμηνεία του εν λόγω όρου. Η πρώτη σχολή, που χαρακτηρίζεται ως «φυσική», διατείνεται ότι ένα άτομο κατέχει αφ’ εαυτού τα ανθρώπινα δικαιώματα απλώς και μόνο επειδή είναι ανθρώπινο ον, καθώς ενυπάρχουν σε αυτό από τη στιγμή της ύπαρξής του. Η δεύτερη σχολή, που χαρακτηρίζεται ως «συστημική», θεωρεί ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα ξεκινούν να υπάρχουν μετά από μία κοινωνική συμφωνία, καθώς λαμβάνονται υπόψη ως πολιτικές αξίες που επιλέγονται να υιοθετούνται από τις φιλελεύθερες κοινωνίες. Η τρίτη σχολή, της «διαμαρτυρίας», λαμβάνει υπόψη της τα ανθρώπινα δικαιώματα ως μέσο για την υπεράσπιση των καταπιεσμένων και αδικημένων ομάδων, ωστόσο διατηρεί αρκετές επιφυλάξεις για το δίκαιο που τα περιβάλλει, καθώς υποστηρίζει ότι αυτό ευνοεί την άρχουσα τάξη. Η τέταρτη σχολή, των «μελετητών του λόγου», αντιλαμβάνεται ότι μόνος λόγος ύπαρξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι επειδή οι άνθρωποι μιλάνε για αυτά, ωστόσο δεν αποτελούν την κατάλληλη λύση στα δεινά από τα οποία υποφέρει ο κόσμος. Εντούτοις, η σχολή αυτή υπογραμμίζει ότι η ισχύς που περιβάλλει τα ανθρώπινα δικαιώματα συνιστά έναν ισχυρό λόγο μέσω του οποίου εκφράζονται οι πολιτικές αξιώσεις (Dembour, 2009: 1-20).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα καθώς δεν μπορεί κάποιος να τα χάσει ή να του αφαιρεθούν, όπως ακριβώς δεν μπορεί κάποιος να πάψει να υφίσταται ως ανθρώπινο ον. Επίσης, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαίρετα καθώς κανείς δεν μπορεί να απωλέσει ένα δικαίωμα με την αιτιολογία ότι είναι λιγότερο σημαντικό, ή

όχι τόσο ουσιώδεις, καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αλληλεξαρτώμενα και συντελούν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο (Ρούκουνας, 1995: 15). Επιπλέον, τα ανθρώπινα δικαιώματα αντικατοπτρίζουν τις κύριες ανθρώπινες ανάγκες. Ειδικότερα, καθορίζουν και κατοχυρώνουν τα βασικά πλαίσια, χωρίς τα οποία οι άνθρωποι δεν θα είχαν την ευκαιρία να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάποιου ισοδυναμεί με την μεταχείριση του ως μη ανθρώπινου. Αντιθέτως, η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ισοδυναμεί με την απαίτηση σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας για το σύνολο. Βέβαια, διεκδικώντας αυτά τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο κάθε ένας αποδέχεται μαζί με αυτά και τις υποχρεώσεις που συνοδεύονται σχετικά με τα δικαιώματα των υπολοίπων και την προστασία, αλλά και την υποστήριξη εκείνων των οποίων τα δικαιώματα τους έχουν παραβιαστεί ή τους τα έχουν αρνηθεί. Η εκπλήρωση των παραπάνω υποχρεώσεων ισοδυναμεί με την διεκδίκηση της αλληλεγγύης μαζί με το σύνολο των ανθρώπων (Ρούκουνας, 1995: 15-17).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι δυνατόν να διακριθούν σε **τρεις βασικές κατηγορίες**. Η **πρώτη κατηγορία** είναι τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, τα οποία, σε ιστορικό επίπεδο, έχουν άμεση σχέση με τις αρχές του φιλελευθερισμού. Η κατηγορία αυτή δικαιωμάτων ονομάζεται αλλιώς και δικαιώματα «πρώτης γενιάς» ή «αρνητικά», καθώς ο βασικός τους σκοπός είναι να περιορίσουν την υπέρμετρη κρατική παρέμβαση και αυθαιρεσία εναντίον των ατόμων. Η **δεύτερη κατηγορία** είναι τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά δικαιώματα, τα οποία ιστορικά έχουν άμεση σχέση με τη σοσιαλιστική παράδοση και αποκαλούνται διαφορετικά ως δικαιώματα «δεύτερης γενιάς» ή «θετικά» δικαιώματα. Τα δικαιώματα της κατηγορίας αυτής διεκδικούνται από κοινωνικές ομάδες και απαιτούν ορισμένα μέτρα εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, ήτοι συγκεκριμένες θετικές ενέργειες. Τα δικαιώματα αυτά, δεν είναι εγγυημένα ούτε νομοθετικά κατοχυρωμένα, και ως εκ τούτου, η εφαρμογή του δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί δικαστικώς. Την **τρίτη και τελευταία κατηγορία** αποτελούν τα δικαιώματα ομάδων ή δικαιώματα αλληλεγγύης, τα οποία έχουν άμεση σχέση με ζητήματα που αφορούν εθνική κυριαρχία και αυτοδιάθεση, καθώς και με την προστασία του περιβάλλοντος. Διαφορετικά αποκαλούνται και ως δικαιώματα «τρίτης γενιάς», και είναι κατεξοχήν ομαδικά. Επιπλέον, η αναγνώριση και εφαρμογή τους, έχει ως προϋπόθεση διαδικασίες που χαρακτηρίζονται από σφοδρή διεκδίκηση απέναντι σε διαμορφωμένες εξουσιαστικές κρατικές δομές. Τα δικαιώματα αυτά δεν μπορούν ούτε

να κατοχυρωθούν αλλά ούτε και να προβλεφθούν από τη νομοθεσία των υπαρχουσών δομών. Αντιθέτως το μόνο που μπορούν είναι να υφίστανται ως ιδρυτικά και συστατικά εντελώς νέων και διαφορετικών από τις κατεστημένες νομικών και πολιτικών καταστάσεων. Στην ουσία, πρόκειται για «ανατρεπτικά» δικαιώματα (Βασιλειάδης, 2011: 17).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, όλοι οι άνθρωποι ανεξαιρέτως, κατέχουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ως εκ τούτου, όπως και οι ενήλικες έτσι και τα παιδιά διαθέτουν ανθρώπινα δικαιώματα, και μάλιστα, τα παιδιά έχουν τα ίδια γενικά ανθρώπινα δικαιώματα με τους ενήλικες, καθώς και ειδικά δικαιώματα που τα οποία ικανοποιούν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Τα παιδιά δεν αποτελούν ούτε ιδιοκτησία των γονέων τους αλλά ούτε αβοήθητα υποκείμενα φιλανθρωπίας. Είναι άνθρωπινα όντα και αποτελούν αντικείμενο των δικών τους δικαιωμάτων. Κάθε παιδί, ανεξαρτήτως της ηλικίας, της φυλής, του φύλου, της καταγωγής του καθώς και της οικονομικής του κατάστασης έχει δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται στο διεθνές δίκαιο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), το οποίο κατοχυρώνει ότι όλα τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται δίκαια, ισότιμα και με αξιοπρέπεια. Οι νόμοι της σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού δεν εισάγουν διακρίσεις και είναι πάντα προς το συμφέρον του παιδιού. Ως «παιδί» αναγνωρίζεται και περιγράφεται από τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα δικαιώματα του παιδιού, κάθε άνθρωπινο ον ηλικίας κάτω των 18 ετών. Επιπλέον, η σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) αναφέρει ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδικής προστασίας και βοήθειας επειδή θεωρούνται ευάλωτα (Unicef, n.d).

Τα δικαιώματα του παιδιού είναι ένα υποσύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με ιδιαίτερη έμφαση στα δικαιώματα ειδικής προστασίας και φροντίδας που παρέχονται στους ανηλίκους. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 ορίζει το παιδί ως κάθε άνθρωπινο ον ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν σύμφωνα με το εφαρμοστέο στο παιδί δίκαιο η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα. Τα δικαιώματα των παιδιών περιλαμβάνουν το δικαίωμά τους στη σύνδεση και με τους δύο γονείς, την ανθρώπινη ταυτότητα καθώς και τις βασικές ανάγκες για σωματική προστασία, τροφή, καθολική, αμειβόμενη από το κράτος εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και ποινικούς νόμους κατάλληλους για την ηλικία και την ανάπτυξη του παιδιού, ίση προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων του παιδιού και ελευθερία από διακρίσεις λόγω φυλής, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου, εθνικής

καταγωγής, θρησκείας, αναπηρίας, χρώματος, εθνικότητας ή άλλων χαρακτηριστικών (βλ. παράρτημα 1, σελ. 3-4). Οι ερμηνείες των δικαιωμάτων του παιδιού κυμαίνονται από το να επιτρέπεται στα παιδιά η ικανότητα αυτόνομης δράσης έως την επιβολή του να είναι τα παιδιά σωματικά, διανοητικά και συναισθηματικά απαλλαγμένα από την κακοποίηση. Έτεροι ορισμοί σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού περιλαμβάνουν τα δικαιώματα στη φροντίδα και την ανατροφή, ενώ υφίσταται και ορισμοί για άλλους όρους που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν τους νέους, όπως "έφηβοι", ή "νεολαία" στο διεθνές δίκαιο, ωστόσο το κίνημα για τα δικαιώματα των παιδιών θεωρείται διακριτό από το κίνημα για τα δικαιώματα των νέων. Ο τομέας των δικαιωμάτων του παιδιού καλύπτει τους τομείς του δικαίου, της πολιτικής, της θρησκείας και της ηθικής (James & James, 2012: 104-105).

Ωστόσο, παρά τις ποικίλες ερμηνείες και σύμφωνα με την επικρατούσα αρχή, ως ανήλικα από το νόμο, τα παιδιά δεν έχουν αυτονομία ή το δικαίωμα να λαμβάνουν αποφάσεις από μόνα τους για τον εαυτό τους σε καμία γνωστή δικαιοδοσία ανά τον κόσμο. Αντίθετα, οι ενήλικοι φροντιστές τους, συμπεριλαμβανομένων των γονέων, των κοινωνικών λειτουργών, των δασκάλων, των λειτουργών νεολαίας και άλλων, έχουν αυτή την εξουσία, ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση. Οι ερευνητές έχουν προσδιορίσει ότι τα παιδιά πρέπει να αναγνωριστούν ως συμμετέχοντες στην κοινωνία, των οποίων τα δικαιώματα και οι ευθύνες πρέπει να αναγνωρίζονται σε όλες τις ηλικίες. Επιπλέον, σύμφωνα με την ΣΔΠ, όλα τα παιδιά θα πρέπει να μεγαλώνουν μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανεκτικότητας, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης και όλα τα έθνη έχουν την ευθύνη να παρέχουν αυτά τα δικαιώματα από το δίκαιο του ΟΗΕ (Rogers, 2009: 149).

Ως εκ τούτου, μέσα από την θέσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, διασφαλίζεται η προστασία των παιδιών και ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους. Όταν τα δικαιώματα των παιδιών προστατεύονται, τα παιδιά έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να μεγαλώσουν σε μια κοινωνία που τους επιτρέπει να ευημερήσουν.

2.2: Από τα δικαιώματα του ανθρώπου στα δικαιώματα του παιδιού

Η συζήτηση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αρκετά σύνθετη και περίπλοκη, καθώς προκύπτουν σημαντικά νομικά, κοινωνικά, ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα αναφορικά με την πρότυπη μορφή των κοινωνικών σχέσεων των ανθρώπων καθώς και τη σχέση μεταξύ του ατόμου και του κράτους. Η συζήτηση αυτή καθίσταται

ακόμη πιο περίπλοκη, όταν στην εξίσωση εισάγονται και τα δικαιώματα των παιδιών, καθώς συχνά θεωρούνται ανώριμα όχι μόνο να κάνουν υπεύθυνες επιλογές αλλά και να είναι φορείς δικαιωμάτων. Εντούτοις, στην πλειοψηφία των κοινωνιών θεωρείται ηθικά ανεπίτρεπτη η άποψη ότι τα παιδιά δεν έχουν ή δεν πρέπει να έχουν δικαιώματα. Επομένως, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί τόσο σε νομικό όσο και σε ηθικό επίπεδο, ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν και έχουν δικαιώματα, αν και αυτά δεν ταυτίζονται με τα δικαιώματα των ενηλίκων (James & James, 2012: 104-105).

Ήδη από τη δεκαετία του 1970, οι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι τα παιδιά δεν φέρουν, απλώς, ένα σύνολο αναγκών, οι οποίες θα πρέπει να ικανοποιηθούν, αλλά αντιθέτως, έχουν ισχυριστεί ότι τα παιδιά είναι άνθρωποι με τα δικά τους δικαιώματα, τους δικούς τους προβληματισμούς και όνειρα, καθώς και τη δυνατότητα να σκέφτονται ανεξάρτητα, θέτοντας τις δικές τους, προσωπικές προτεραιότητες (Rogers, 2009:149). Στα πλαίσια της εν λόγω θέσης, τα παιδιά λαμβάνονται υπόψη ως πολίτες με δικαιώματα. Η μετατόπιση αυτή, από το συζήτηση σχετικά με τις ανάγκες των παιδιών, στη συζήτηση σχετικά με τα δικαιώματα τους, οδήγησε στην αντιμετώπιση των παιδιών ως κοινωνικών δρώντων, που είναι σε θέση να πράττουν προς όφελος τους, και με τους δικούς τους όρους, καθώς και να εκφέρουν τη δική τους γνώμη για το τι συμβαίνει στη ζωή τους. Αν και οι ερευνητές αναγνωρίζουν ότι η παιδική ηλικία συνιστά μια περίοδο όπου το άτομο βρίσκεται στη διαδικασία της φυσικής ανάπτυξης και της νοητικής ωρίμανσης, τα οποία φτάνουν στο ζενίθ τους κατά την ενηλικιότητα, εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι τα παιδιά είναι μη ολοκληρωμένα όντα που δεν δικαιούνται τα ίδια δικαιώματα με τους ενηλίκους (Woodhead, 1996: 12).

Στις βιομηχανοποιημένες χώρες των αρχών του εικοστού αιώνα, δεν υπήρχαν πρότυπα προστασίας για τα παιδιά. Ήταν σύνηθες να εργάζονται μαζί με τους ενήλικες σε ανθυγιεινές και επικίνδυνες συνθήκες. Η αυξανόμενη συνειδητοποίηση των δυσμενών συνθηκών που αντιμετώπιζαν, που προωθήθηκε από τη μεγαλύτερη κατανόηση των αναπτυξιακών αναγκών των παιδιών, οδήγησε σε ένα κίνημα για την καλύτερη προστασία τους. Αν και τα διεθνή πρότυπα για τα δικαιώματα των παιδιών έχουν εξελιχθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα, εντούτοις ακόμη παραμένουν σημαντικά κενά στην επίτευξη των εν λόγω ιδανικών. Το 1924, η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ) υιοθετεί τη Διακήρυξη της Γενεύης για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία διαμορφώνεται από τον Eglantyne Jebb, ιδρυτή του Save the Children Fund. Η Διακήρυξη διατυπώνει ότι όλοι οι άνθρωποι οφείλουν στα παιδιά το δικαίωμα

σε: μέσα για την ανάπτυξή τους, ειδική βοήθεια σε περιόδους ανάγκης, προτεραιότητα στην οικονομική ελευθερία και προστασία από την εκμετάλλευση, καθώς και ανατροφή που εμφυσεί κοινωνική συνείδηση και καθήκον. Το 1946, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ιδρύει το Διεθνές Ταμείο Έκτακτης Ανάγκης για τα Παιδιά, UNICEF, με έμφαση στα παιδιά σε όλο τον κόσμο. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1948, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ψηφίζει την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο άρθρο 25 της οποίας οι μητέρες και τα παιδιά δικαιούνται "ειδική φροντίδα και βοήθεια", καθώς και "κοινωνική προστασία". Το 1959, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθετεί τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία αναγνωρίζει, μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα των παιδιών στην εκπαίδευση, το παιχνίδι, το υποστηρικτικό περιβάλλον και την υγειονομική περίθαλψη (O'Neill, 1992: 24-42). Χαρακτηριστικό της Διακήρυξης είναι ότι καταγράφει κυρίως γενικές αρχές για την φροντίδα και την προστασία του παιδιού, αναφέροντας ελάχιστες φορές τη λέξη «δικαίωμα». Παρ'όλα αυτά, αντί για την αναφορά σε ειδική μέριμνα και περίθαλψη, θεσμοθετείται πλέον η πρόβλεψη για την προστασία του αντί της εργασίας που θέτει σε κίνδυνο την εκπαίδευση, την υγεία και την ανάπτυξη, όπως και ειδική πρόβλεψη για το παιδί, το οποίο μειονεκτεί φυσικά και πνευματικά.

Κατά το 1966, με τα Διεθνή Σύμφωνα για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών υπόσχονται να υποστηρίξουν ίσα δικαιώματα - συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και της προστασίας - για όλα τα παιδιά. Το 1968, η Διεθνής Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα συγκαλείται προκειμένου να αξιολογήσει την πρόοδο που έχουν σημειώσει οι χώρες στα 20 χρόνια από την υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Επιπλέον, συντάσσεται μια ατζέντα για τις μελλοντικές εργασίες και ενισχύονται οι εθνικές δεσμεύσεις για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το 1973, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας υιοθετεί τη Σύμβαση 138 (C138-Minimum Age Convention), η οποία ορίζει τα 18 έτη ως κατώτατο όριο ηλικίας για την ανάληψη εργασίας που μπορεί να είναι επικίνδυνη για την υγεία, την ασφάλεια ή τα ήθη ενός ατόμου. Ακολούθως, το 1974, ανησυχώντας για την ευάλωτη θέση των γυναικών και των παιδιών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και συγκρούσεων, η Γενική Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη να τηρήσουν τη Διακήρυξη για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε

καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και ένοπλων συγκρούσεων. Η Διακήρυξη απαγορεύει τις επιθέσεις ή τη φυλάκιση γυναικών και παιδιών που είναι άμαχοι και υποστηρίζει την ιερότητα των δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων (Marshall, 1999:103-147).

Το 1978, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υποβάλλει σχέδιο Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς εξέταση από ομάδα εργασίας κρατών μελών, οργανισμών και διακυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Ένα χρόνο αργότερα, το 1979, με αφορμή την εικοστή επέτειο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Παιδιού του 1959, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ανακηρύσσει το 1979 ως Διεθνές Έτος του Παιδιού, στο οποίο η UNICEF διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο. Το 1985 οι Πρότυποι Ελάχιστοι Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη Δικαιοσύνη των Ανηλίκων περιγράφουν λεπτομερώς τις αρχές ενός συστήματος δικαιοσύνης που προάγει το συμφέρον του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών και της ανάλογης μεταχείρισης των παιδιών που κρατούνται. Το 1989, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετείται από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και αναγνωρίζεται ευρέως ως επίτευγμα - ορόσημο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αναγνωρίζοντας το ρόλο των παιδιών ως κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, αστικών και πολιτιστικών φορέων. Η Σύμβαση εγγυάται και θέτει ελάχιστα πρότυπα για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών σε όλα τα πεδία. Το 1990, πραγματοποιείται στη Νέα Υόρκη η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για τα παιδιά. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας περιγράφουν στρατηγικές για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την προστασία των νέων που διατρέχουν υψηλό κοινωνικό κίνδυνο (Νάσκου-Περράκη, 2009: 272).

Το 1991, εμπειρογνώμονες της UNICEF, της Save the Children, της Defence for Children International καθώς και άλλων αντίστοιχων οργανισμών, συναντώνται για να συζητήσουν τα δεδομένα που συγκεντρώνονται από τη διαδικασία υποβολής εκθέσεων για τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Η συνάντηση οδηγεί στην επίσημη ίδρυση του Διεθνούς Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRIN) το 1995. Το 1999, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) υιοθετεί τη Σύμβαση για τις χειρότερες μορφές παιδικής εργασίας, ζητώντας την άμεση απαγόρευση και εξάλειψη κάθε μορφής εργασίας που ενδέχεται να βλάψει την υγεία, την ασφάλεια ή την ηθική των παιδιών. Η UNICEF ήδη συνεργάζεται με τη ΔΟΕ από το 1996 για την προώθηση της

επικύρωσης των διεθνών εργασιακών προτύπων και πολιτικών που αφορούν την παιδική εργασία. Το 2000, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθετεί δύο προαιρετικά πρωτόκολλα στη Σύμβαση του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώνοντας τα συμβαλλόμενα κράτη να αναλάβουν βασικές δράσεις για να αποτρέψουν τη συμμετοχή των παιδιών στις εχθροπραξίες κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων και να θέσουν τέλος στην πώληση, τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την κακοποίηση των παιδιών (Unicef, n.d.).

Το 2002, στην Ειδική Σύνοδο των Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά, τα παιδιά-αντιπρόσωποι απευθύνονται για πρώτη φορά στη Γενική Συνέλευση. Υιοθετείται η ατζέντα World Fit for Children, η οποία περιγράφει συγκεκριμένους στόχους για τη βελτίωση των προοπτικών των παιδιών κατά την επόμενη δεκαετία. Λίγο αργότερα, και συγκεκριμένα το 2006, η UNICEF εκδίδει από κοινού με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα το Εγχειρίδιο για τη μέτρηση των δεικτών δικαιοσύνης ανηλίκων. Το Εγχειρίδιο επιτρέπει στις κυβερνήσεις να αξιολογούν την κατάσταση των συστημάτων δικαιοσύνης ανηλίκων τους και να προβαίνουν στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Το 2010, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών εκδίδει την Κατάσταση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ενώ το 2011 υιοθετείται ένα νέο προαιρετικό πρωτόκολλο στη Σύμβαση του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού. Σύμφωνα με αυτό το προαιρετικό πρωτόκολλο σχετικά με μια διαδικασία επικοινωνίας, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού μπορεί να εξετάζει καταγγελίες για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού και να διεξάγει έρευνες. Τέλος, το 2015 η Σομαλία και το Νότιο Σουδάν επικυρώνουν τη Σύμβαση. Η Σύμβαση είναι το πιο ευρέως επικυρωμένο διεθνές μέσο με 196 κράτη. Μόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν την έχουν επικυρώσει μέχρι τη χρονική στιγμή εκπόνησης της παρούσας εργασίας (Νάσκου-Περράκη, 1990: 14-15).

Όσον αφορά την εννοιολογική σημασία του όρου παιδιού, στο διεθνές δίκαιο, στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ορίζεται ότι ως παιδί λαμβάνεται υπόψη κάθε ανθρώπινο όν κάτω των 18 ετών, εκτός από την περίπτωση που με βάση τους νόμους της χώρας του, ενηλικιώνεται πριν από τα 18. Από τον παραπάνω ορισμό, καθίσταται φανερό ότι η Σύμβαση δεν οριοθετεί με σαφήνεια το χρονικό σημείο, κατά τη διάρκεια του οποίου ένα ανθρώπινο όν ξεκινά να θεωρείται «παιδί». Η εν λόγω παράλειψη δεν είναι τυχαία, καθώς δεν κατέστη δυνατό να επιτευχθεί μια συμφωνία αναφορικά με το χρονικό σημείο αφετηρίας, καθώς ορισμένες χώρες, διατεινόταν ότι

με βάση το καθολικό δόγμα η ζωή εκκινεί από την στιγμή της σύλληψης, ενώ άλλες χώρες ισχυρίζονταν ότι η προαναφερθείσα άποψη είναι αντιεπιστημονική και σε περίπτωση υιοθέτησης της, η άμβλωση θα λαμβάνονταν υπόψη ως καταστρατήγηση του δικαιώματος του παιδιού στη ζωή. Επομένως, από τα παραπάνω καθίσταται φανερό ότι η επιλογή μιας από τις δυο θέσεις, θα έθετε σε κίνδυνο την καθολική αποδοχή των κρατών (Alston, 1990: 158-162).

2.3: Ο ρόλος των δικαιωμάτων στην οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, το 1989, υιοθετήθηκε με ομοφωνία, η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 2 Δεκεμβρίου 1992. Τα δικαιώματα του παιδιού αποτελούνται από **τρεις μεγάλες κατηγορίες δικαιωμάτων**. Η **πρώτη κατηγορία** αφορά την προστασία από κάθε μορφής εκμετάλλευση, διάκριση ρατσισμό, κακοποίηση, κλπ. Η **δεύτερη κατηγορία** αφορά παροχές, και συγκεκριμένα το δικαίωμα στην εκπαίδευση, στην υγεία, την πρόνοια, κλπ. Η **τρίτη κατηγορία** αφορά στη συμμετοχή και ειδικότερα, στο δικαίωμα της έκφρασης γνώμης, στον ελεύθερο χρόνο, στην πληροφόρηση, κλπ. Επομένως, τα δικαιώματα καλύπτουν όλες τις πτυχές της ζωής του παιδιού και διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε αυτή (Rehman, 2002: 398).

Οι σύγχρονες εξελίξεις στην επιστημονική κοινότητα, και συγκεκριμένα στους τομείς της κοινωνιολογίας και ψυχολογίας, καθόρισαν σημαντικά την πρόσληψη του παιδιού ως ενός κοινωνικού δρώντος, ικανού να διαμορφώνει την ταυτότητα του, να εκφέρει αξιόπιστες απόψεις για τον κοινωνικό κόσμο, έχοντας το δικαίωμα να συμμετέχει ενεργά σε αυτόν. Τα παιδιά ξεκινούν τη ζωή τους ως απόλυτα εξαρτημένα όντα και θα πρέπει να βασίζονται στους ενήλικες για τη φροντίδα και την καθοδήγηση που χρειάζονται για να αναπτυχθούν προς την ανεξαρτησία. Η εν λόγω ανατροφή ιδανικά προέρχεται από τους ενήλικες στις οικογένειες των παιδιών, αλλά όταν οι πρωταρχικοί ενήλικοι φροντιστές δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών, εναπόκειται στο κράτος ως πρωταρχικός φορέας υποχρεώσεων να βρει μια εναλλακτική λύση προς το συμφέρον του παιδιού. Οι ενέργειες, ή οι παραλείψεις, της κυβέρνησης επηρεάζουν τα παιδιά περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ομάδα της κοινωνίας. Σχεδόν κάθε τομέας της κυβερνητικής πολιτικής - από την εκπαίδευση έως τη δημόσια υγεία - επηρεάζει σε κάποιο βαθμό τα παιδιά. Η βραχυπρόθεσμη χάραξη

πολιτικής που δεν λαμβάνει υπόψη τα παιδιά έχει αρνητικό αντίκτυπο στο μέλλον όλων των μελών της κοινωνίας (Unicef - Child rights and why they matter, n.d).

Οι απόψεις των παιδιών πρέπει να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη στην πολιτική διαδικασία. Τα παιδιά γενικά δεν ψηφίζουν και παραδοσιακά δεν συμμετέχουν στις πολιτικές διαδικασίες. Χωρίς ιδιαίτερη προσοχή στις απόψεις των παιδιών -όπως εκφράζονται στο σπίτι και στα σχολεία, στις τοπικές κοινότητες και ακόμη και στις κυβερνήσεις- οι απόψεις των παιδιών μένουν αόρατες σε πολλά σημαντικά ζητήματα που τα αφορούν τώρα ή θα τα επηρεάσουν στο μέλλον. Παράλληλα, οι πολλές αλλαγές στην κοινωνία έχουν δυσανάλογο, και συχνά αρνητικό, αντίκτυπο στα παιδιά. Ο μετασχηματισμός της δομής της οικογένειας, η παγκοσμιοποίηση, η κλιματική αλλαγή, η ψηφιοποίηση, η μαζική μετανάστευση, η μεταβολή των προτύπων απασχόλησης και η συρρίκνωση του δικτύου κοινωνικής πρόνοιας σε πολλές χώρες έχουν έντονες επιπτώσεις στα παιδιά. Ο αντίκτυπος αυτών των αλλαγών μπορεί να είναι ιδιαίτερα καταστροφικός σε καταστάσεις ένοπλων συγκρούσεων και άλλων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (Mayall, 2000: 243-259).

Στον τομέα της υγείας, η υγιής και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών είναι ζωτικής σημασίας για τη μελλοντική ευημερία κάθε κοινωνίας. Επειδή βρίσκονται ακόμη σε ανάπτυξη, τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα - περισσότερο από τους ενήλικες - σε κακές συνθήκες διαβίωσης, όπως η φτώχεια, η ανεπαρκής υγειονομική περίθαλψη, η διατροφή, το ασφαλές νερό, η στέγαση και η περιβαλλοντική ρύπανση. Οι επιπτώσεις των ασθενειών, του υποσιτισμού και της φτώχειας απειλούν το μέλλον των παιδιών και συνεπώς το μέλλον των κοινωνιών στις οποίες ζουν. Το κόστος για την κοινωνία από την αποτυχία των παιδιών της είναι τεράστιο. Τα ευρήματα κοινωνικών ερευνών δείχνουν ότι οι πρώτες εμπειρίες των παιδιών επηρεάζουν σημαντικά τη μελλοντική τους ανάπτυξη. Η πορεία της ανάπτυξής τους καθορίζει τη συμβολή τους, ή το κόστος, στην κοινωνία κατά τη διάρκεια της ζωής τους (Unicef - Child rights and why they matter, n.d).

3. ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Σύμφωνα με τον Freeman (2007: 7-8), το πιο θεμελιώδες από τα δικαιώματα είναι ο άνθρωπος να κατέχει δικαιώματα. Ως εκ τούτου, τόσο η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, όσο και η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναγνωρίζουν ότι ένας από τους στόχους της εκπαίδευσης είναι η καλλιέργεια του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Ένα παιδί πρέπει όχι μόνο να μάθει για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και να ζει μέσα σε αυτά και μέσα από αυτά. Η περίοδος της παιδικής ηλικίας είναι ένα ιδιαίτερο και σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ζωής κατά το οποίο το παιδί προετοιμάζεται για τη μετέπειτα ένταξή του στην κοινωνία των ενηλίκων. Κατά συνέπεια, ο ανήλικος συνιστά μια προσωπικότητα που εξελίσσεται συνεχώς και διαθέτει συγκεκριμένες και κρίσιμες ανάγκες, γεγονός που σημαίνει ότι απαιτείται ιδιαίτερη νομική πρόβλεψη (Tibbitts, 2009: 99 - 101).

Τα δικαιώματα των παιδιών, κατά τον Freeman (2002: 6), είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως "δίκαιες αξιώσεις ή δικαιώματα που απορρέουν από ηθικούς ή/και νομικούς κανόνες". Σε αυτό το πλαίσιο, το ειδικότερο πλαίσιο των δικαιωμάτων του παιδιού είναι εξίσου σημαντικό με το γενικότερο πλαίσιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αν και είναι αξιοσημείωτο ότι τα δικαιώματα των παιδιών ως νομική έννοια δεν είχαν προσελκύσει καμία προσοχή από τη διεθνή σκηνή μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1920 και αποκλειστικά στις δυτικές κοινωνίες, οι οποίες είχαν ήδη διαμορφώσει τα πολιτικά τους συστήματα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η προστασία των παιδιών ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό, στο παρόν κεφάλαιο να διερευνηθεί διεξοδικώς το νομικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο τα δικαιώματα του παιδιού ήρθαν στο προσκήνιο, σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, σε αυτό το κεφάλαιο της εργασίας θα επιχειρηθεί να εξεταστεί η δομή, και τα σημαντικά χαρακτηριστικά του νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται τα δικαιώματα του παιδιού, στην Ελλάδα, την Ευρώπη αλλά και διεθνώς.

3.1: Διεθνές νομικό πλαίσιο

Οι διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναπτύσσονται μέσω μιας διαδικασίας διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών των Ηνωμένων Εθνών. Στη συνέχεια, τα κράτη, μεμονωμένα, αποφασίζουν αν θα δεσμευτούν νομικά από την εκάστοτε συνθήκη. Προκειμένου ένα κράτος μέλος των Ηνωμένων Εθνών να συμμετάσχει στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, υπάρχουν δύο τρόποι, είτε μεσώ υπογραφής και επικύρωσης είτε μέσω προσχώρησης. Επικυρώνοντας ή προσχωρώντας στη Σύμβαση ή σε ένα Προαιρετικό Πρωτόκολλο, ένα κράτος αποδέχεται την υποχρέωση να σέβεται, να προστατεύει και να εκπληρώνει τα δικαιώματα όπως περιγράφονται - συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης ή της αλλαγής νόμων και πολιτικών που απαιτούνται για την εφαρμογή των διατάξεων της συμφωνίας. Τα προαιρετικά πρωτόκολλα της Σύμβασης θεωρούνται ανεξάρτητα από αυτή και χρειάζεται να επικυρωθούν ή να προσχωρήσουν σε αυτά ξεχωριστά, αλλά η διαδικασία είναι η ίδια. Τα κράτη δεν χρειάζεται να είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης για να επικυρώσουν ή να προσχωρήσουν σε ένα ή και στα δύο προαιρετικά πρωτόκολλα (Unicef - How the Convention on the Rights of the Child works, 2022).

Τα Ηνωμένα Έθνη έθεσαν ένα κοινό πρότυπο για τα ανθρώπινα δικαιώματα με την υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1948. Αν και η Διακήρυξη δεν αποτελεί μέρος του δεσμευτικού διεθνούς δικαίου, η αποδοχή της από όλες τις χώρες του κόσμου προσδίδει μεγάλη ηθική βαρύτητα στη θεμελιώδη αρχή ότι όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από την εθνικότητα, τον τόπο διαμονής, το φύλο, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα ή οποιαδήποτε άλλη ιδιότητα, πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης και σεβασμού. Τα Ηνωμένα Έθνη έχουν έκτοτε υιοθετήσει πολλές νομικά δεσμευτικές διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Οι εν λόγω συνθήκες χρησιμοποιούνται ως πλαίσιο για τη συζήτηση και την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι αρχές και τα δικαιώματα που περιγράφουν καθίστανται νομικές υποχρεώσεις για τα κράτη που επιλέγουν να δεσμευτούν από αυτές. Το πλαίσιο θεσπίζει επίσης νομικούς και άλλους μηχανισμούς για την απόδοση ευθυνών στις κυβερνήσεις σε περίπτωση που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα μέσα του διεθνούς πλαισίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων

Δικαιωμάτων και οι εννέα βασικές συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνεται και η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Οι συνθήκες αυτές αποτελούν σημαντικά εργαλεία για να θεωρούν τις κυβερνήσεις υπόλογες για τον σεβασμό, την προστασία και την υλοποίηση των δικαιωμάτων των ατόμων στη χώρα τους (Unicef -Child rights and human rights explained, 2022).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων του συνόλου της ανθρωπότητας, αποτελεί το θεμέλιο λίθο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης ανά τον κόσμο. Παράλληλα, τα Ηνωμένα Έθνη επιβεβαίωσαν την πίστη τους στα θεμελιώδη δικαιώματα καθώς και στην αξιοπρέπεια και την αξία του προσώπου και έχοντας αποφασίσει να προωθήσουν την κοινωνική πρόοδο και το καλύτερο επίπεδο ζωής με μεγαλύτερη ελευθερία, διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι ο καθένας δικαιούται όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτά, χωρίς καμία διάκριση, όπως φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, ιδιοκτησία, γέννηση ή άλλη κατάσταση. Στο πλαίσιο αυτό, στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν επιπλέον ότι η παιδική ηλικία δικαιούται ιδιαίτερη φροντίδα και βοήθεια (Unicef, Convention on the Rights of the Child, 2022).

Παράλληλα, αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την πλήρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει σε οικογενειακό περιβάλλον, σε ατμόσφαιρα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης, και ότι πρέπει να είναι πλήρως προετοιμασμένο να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και ιδίως στο πνεύμα της ειρήνης, της αξιοπρέπειας, της ανεκτικότητας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, επιβεβαίωσαν ότι η οικογένεια, ως η θεμελιώδης ομάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της και ιδιαίτερα των παιδιών, θα πρέπει να έχει την απαραίτητη προστασία και βοήθεια ώστε να μπορεί να αναλάβει πλήρως τις ευθύνες της μέσα στην κοινότητα (Hammarberg, 1990: 99-101).

Επιπλέον, το 1924, στη Διακήρυξη της Γενεύης για τα δικαιώματα του παιδιού, ανεδείχθη η ανάγκη για την επέκταση της ιδιαίτερης φροντίδας προς το παιδί, ενώ στη

Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1989 και αναγνωρίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ιδίως στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ιδίως στο άρθρο 10) και στα καταστατικά και τα σχετικά έγγραφα των εξειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με την ευημερία των παιδιών, αναγνωρίστηκε το γεγονός ότι *"το παιδί, λόγω της σωματικής και πνευματικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδικές εγγυήσεις και φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννηση"*. Σύμφωνα με το άρθρο 49 της Σύμβασης, ως έναρξη ισχύος τίθεται η 2 Σεπτεμβρίου 1990 (United Nations – Treaty Collection, 2022).

Στις διατάξεις της Οικουμενικής Διακήρυξης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στις αντίστοιχες κοινωνικές και νομικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, γίνεται ειδική αναφορά στην ανάδοχη τοποθέτηση και την υιοθεσία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, στους Ελάχιστους Πρότυπους Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους (Κανόνες του Πεκίνου) καθώς και στη Διακήρυξη για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και ένοπλες συγκρούσεις, αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες και ότι τα παιδιά αυτά χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή. Επιπροσθέτως, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα Ηνωμένα Έθνη, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού σε διεθνές επίπεδο έλαβαν υπόψη τη σημασία των παραδόσεων και των πολιτιστικών αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού, ενώ παράλληλα αναγνώρισαν την κρισιμότητα της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των παιδιών σε κάθε χώρα, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες (Unicef, Convention on the Rights of the Child: 2022).

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι η πιο ευρέως επικυρωμένη διεθνής συνθήκη που υφίσταται, με 196 χώρες να είναι συμβαλλόμενα μέρη της. Το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα επικύρωσε τη συνθήκη αυτή τόσο σύντομα μετά την κατάθεση της, αποτελεί ενδεικτικό στοιχείο του γεγονότος ότι λήφθηκε υπόψη ως συνθήκη μείζονος σημασίας. Η Σύμβαση παρέχει ένα καθολικό σύνολο προτύπων που πρέπει να τηρούνται από όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Εκτός

από την παροχή ενός κοινού ηθικού και νομικού πλαισίου για την ανάπτυξη μιας κοινής ατζέντας και κοινών προτύπων για τα δικαιώματα των παιδιών, η Σύμβαση θέτει, επιπλέον, ένα κοινό σημείο αναφοράς με βάση το οποίο μπορεί να αξιολογηθεί η πρόοδος των χωρών που συμμετέχουν. Οι χώρες ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τη Σύμβαση ως κατευθυντήρια γραμμή, μεταξύ άλλων, για να διασφαλίσουν ότι όλη η νομοθεσία είναι συμβατή με τη Σύμβαση. Κατά την εξέταση της συνθήκης αυτής, καθίσταται φανερό ότι έχει τεθεί μια προληπτική υποχρέωση στις συμμετέχουσες κυβερνήσεις να θεσπίσουν όποια μέτρα κρίνονται απαραίτητα για να μετατρέψουν τις αρχές της Σύμβασης σε πραγματικότητα. Ως μέσο παρακολούθησης και υποστήριξης της προόδου στην εφαρμογή της Σύμβασης, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξετάζει και σχολιάζει τις τακτικές εκθέσεις που υποβάλλουν οι κυβερνήσεις των χωρών μελών. Η επιτροπή αυτή είναι ένα διεθνώς εκλεγμένο σώμα εμπειρογνομόνων που έχουν εκλεγεί σε αυτή τη θέση από τις χώρες μέλη που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση (Glynis Van der Walt, 2010: 715-716).

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συνίσταται από το σώμα 18 ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού από τα συμβαλλόμενα κράτη. Παρακολουθεί επίσης την εφαρμογή δύο προαιρετικών πρωτοκόλλων της Σύμβασης, σχετικά με τη συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις και σχετικά με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία. Στις 19 Δεκεμβρίου 2011, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε ένα τρίτο προαιρετικό πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία επικοινωνίας (δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα έως τη χρονική στιγμή εκπόνησης της παρούσας εργασίας), η οποία επιτρέπει σε παιδιά να υποβάλλουν μεμονωμένες καταγγελίες σχετικά με συγκεκριμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους βάσει της Σύμβασης και των δύο πρώτων προαιρετικών πρωτοκόλλων της. Το εν λόγω πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 2014. Όλα τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να υποβάλλουν τακτικές εκθέσεις στην Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης. Τα κράτη πρέπει να υποβάλλουν μια αρχική έκθεση δύο έτη μετά την προσχώρηση στη Σύμβαση και στη συνέχεια περιοδικές εκθέσεις κάθε πέντε έτη. Η Επιτροπή εξετάζει κάθε έκθεση και απευθύνει τις ανησυχίες και τις συστάσεις της στο κράτος μέλος με τη μορφή "καταληκτικών παρατηρήσεων" (United Nations - Introduction to the Committee, 2022).

Παράλληλα, η Επιτροπή εξετάζει τις αρχικές εκθέσεις που χρειάζεται να υποβάλουν τα κράτη που έχουν προσχωρήσει στα δύο πρώτα προαιρετικά πρωτόκολλα της Σύμβασης, σχετικά με τη συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις και σχετικά με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία. Η Επιτροπή έχει επίσης τη δυνατότητα να εξετάζει μεμονωμένες καταγγελίες που αφορούν παραβιάσεις της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού και των δύο πρώτων προαιρετικών πρωτοκόλλων της από κράτη που έχουν προσχωρήσει στο προαιρετικό πρωτόκολλο σχετικά με μια διαδικασία επικοινωνίας, καθώς και να διεξάγει έρευνες σχετικά με ισχυρισμούς για σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη Σύμβαση και τα δύο προαιρετικά πρωτόκολλά της. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού συνεδριάζει στη Γενεύη και συνήθως πραγματοποιεί τρεις συνόδους ετησίως, οι οποίες αποτελούνται από μια ολομέλεια διάρκειας τριών εβδομάδων και μια προ-συνεδριακή ομάδα εργασίας διάρκειας μιας εβδομάδας. Εκτός από το έργο της παρακολούθησης της τήρησης των περιεχομένων της Σύμβασης, η Επιτροπή δημοσιεύει επίσης την ερμηνεία του περιεχομένου των διατάξεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, γνωστές ως γενικές παρατηρήσεις για θεματικά ζητήματα, και διοργανώνει ημέρες γενικής συζήτησης (United Nations - Introduction to the Committee, 2022).

Εκτός από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που συνιστά το μεγαλύτερο και βασικό διεθνές νομικό πλαίσιο, υφίστανται και ορισμένες αυτόνομες περιφερειακές συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που περιλαμβάνουν πιο ειδικές διατάξεις για τα δικαιώματα των παιδιών. Ειδικότερα, στον Αφρικανικό Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών και για τα Δικαιώματα και την Ευημερία του Παιδιού, επισημαίνεται η ευάλωτη θέση τους που θέτει ως προτεραιότητα την ειδική υποστήριξη και προστασία, ενώ επιπλέον τονίζεται και η σημασία που έχει η οικογένεια για την επίτευξη της προστασίας του παιδιού, Παράλληλα, ειδική αναφορά πραγματοποιείται στον καταλυτικό ρόλο που διαδραματίζει η διεθνής συνεργασία στην επίτευξη του σεβασμού των δικαιωμάτων των παιδιών (ACPF, 2011: 4). Η Αμερικανική Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα περιλαμβάνει το άρθρο 7, σύμφωνα με το οποίο το σύνολο των γυναικών στην περίοδο της εγκυμοσύνης και του θηλασμού, καθώς και το σύνολο των παιδιών, έχουν δικαίωμα σε ειδική προστασία, βοήθεια αλλά και φροντίδα. Συμπληρωματικά, στο άρθρο 19, αναφέρεται ότι κάθε παιδί κατέχει το δικαίωμα στα μέτρα προστασίας που υφίσταται ως απαιτούμενο από την κατάσταση του ως ανήλικος,

από την οικογένεια, την κοινωνία και το κράτος στο οποίο διαμένει (Νάσκου-Περάκη, 2009:448).

Στη Διακήρυξη του Καΐρου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Ισλάμ, αναφέρεται ότι από τη γέννηση του, το παιδί έχει δικαιώματα αναφορικά με την κατάλληλη φροντίδα, εκπαίδευση, υγεία και ευημερία. Οι γονείς ή κηδεμόνες του παιδιού κατέχουν το δικαίωμα να επιλέξουν οι ίδιοι το είδος της εκπαίδευσης που θεωρούν ως καταλληλότερο για τα παιδιά τους, έχοντας ως προαπαιτούμενο ότι επιλέγουν με βάση το ενδιαφέρον για το μέλλον των παιδιών τους, με βάση τις ηθικές αξίες και αρχές της Σαρία (Cairo Declaration on Human Rights in Islam, 1990). Στη Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ένωσης Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας υπάρχει σχετική διάταξη (άρθρο 27§3) στην οποία αναγράφεται ότι κανένα παιδί δεν θα πρέπει να υφίσταται οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση. Επιπλέον, υπογραμμίζεται ότι τα κράτη μέλη ASEAN, οφείλουν να ορίσουν συγκεκριμένα κατώτατα όρια ηλικίας, πέρα από τα οποία η παιδική εργασία με αμοιβή πρέπει να απαγορεύεται δια του νόμου (Davies, 2014: 129).

Τέλος, όσον αφορά το διεθνές πλαίσιο των δικαιωμάτων του παιδιού, πρέπει να τονίσουμε ότι στην παρούσα εργασία αναγνωρίζεται η ύπαρξη Διεθνούς Καθεστώτος (Regime) των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που έχει διαμορφωθεί με βάση τη θεωρία του νεοφιλελευθερισμού, με κύριο θεωρητικό τον Keohane, και της θεσμικής διαπραγμάτευσης, με κύριο θεωρητικό τον Young, ενώ είναι διαρκώς εξελισσόμενο, με χρονική στιγμή σχηματισμού (regime formation) τη σύναψη της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, το 1989 (Puravas, 2002). Η ύπαρξη αυτού του Διεθνούς Καθεστώτος Δικαιωμάτων του Παιδιού επιβεβαιώνει την ανάγκη για μια θεσμοθετημένη παγκόσμια συνεργασία, ειδικά σε έναν τομέα όπου η θεσμοποιημένη συνεργασία δεν υπήρχε πριν την υιοθέτηση της Σύμβασης του 1989 (Ασδεράκη, 2008). Συνεπώς, το καθεστώς των δικαιωμάτων των παιδιών δεν είναι στατικό· αντιθέτως, προσαρμόζεται στις σύγχρονες κοινωνικές και πολιτικές ανάγκες, διασφαλίζοντας μια συνεχή προσπάθεια προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών παγκοσμίως

3.2: Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο

Στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν εντοπίζεται ενιαίος και επίσημος ορισμός αναφορικά με την έννοια του παιδιού, ο οποίος να προβλέπεται σε κάποια από τις συνθήκες ή τη νομολογία. Αντιθέτως, η έννοια του παιδιού ενδέχεται να διαφέρει σε

σημαντικό βαθμό, αναφορικά με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση και το εκάστοτε κανονιστικό πλαίσιο. Μάλιστα, ορισμένοι από τους νόμους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζουν διαφορετικά δικαιώματα στα παιδιά με βάση την ηλικία τους. Έτεροι τομείς του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα οι τομείς όπου η ΕΕ λειτουργεί συμπληρωματικά με τα κράτη-μέλη, όπως ο τομέας της εκπαίδευσης, της μετανάστευσης και της κοινωνικής ασφάλισης, παραπέμπουν στο εθνικό δίκαιο κάθε κράτους για τον ορισμό της έννοιας του παιδιού. Στις περιπτώσεις αυτές, όπως και στο νομικό πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά κανόνα, ακολουθείται ο ορισμός που έχει δοθεί στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015: 20-21; Καλαϊτζή, 2021: 42).

Η προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών εξελίχθηκε με την πάροδο των ετών από μια προσέγγιση οικονομικής ολοκλήρωσης προς την ανάπτυξη της έννοιας ενός κοινού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η ΕΕ έχει μακρά παράδοση στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1992, εισήγαγε την υποχρέωση της ΕΕ να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα στις πολιτικές και τις δράσεις της. Ανεξάρτητα από το νομικό της καθεστώς πριν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η ΕΕ έχει αναπτύξει διάφορα εργαλεία για την προστασία των παιδιών με βάση το άρθρο 6 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Treaty on European Union), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (European Convention on Human Rights) και τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και, από τη διακήρυξή της το 2000, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Τα εργαλεία αυτά περιλαμβάνουν νομικά μέσα, βέλτιστες πρακτικές, έγγραφα καθοδήγησης, πολιτικές δράσεις και χρηματοδοτική συνδρομή στον πολιτικό διάλογο εντός και εκτός της ΕΕ που καλύπτει θέματα όπως η βία, η εμπορία ανθρώπων, οι διακρίσεις, η φτώχεια, η εργασία, η υγεία και η εκπαίδευση (European Commission - Communication from the Commission: Towards an EU Strategy on the Rights of the Child, 2006: 367; European Commission - Staff Working Document Accompanying the Communication from the Commission 'Towards an EU Strategy on the Rights of the Child', 2006: 889).

Πριν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας, οι δράσεις της ΕΕ στον τομέα αυτό βασιζόνταν σε μια διαίρεση τριών πυλώνων, όπου η προστασία των παιδιών ενέπιπτε κυρίως στον λεγόμενο τρίτο πυλώνα που αφορούσε την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε

ποινικές υποθέσεις. Παράλληλα, η νομοθεσία της ΕΕ σε άλλους τομείς είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο στην προστασία των παιδιών. Τέτοια είναι η περίπτωση της οδηγίας 2009/48/ΕΚ (οδηγία για τα παιχνίδια) σχετικά με την ασφάλεια των παιχνιδιών. Ενώ η εν λόγω οδηγία συντάχθηκε στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών, εντούτοις στην πραγματικότητα αποσκοπεί στην εξασφάλιση υψηλού βαθμού προστασίας για το σύνολο των παιδιών που χρησιμοποιούν παιχνίδια. Η οδηγία ορίζει εναρμονισμένα μέτρα ασφαλείας για όλα τα παιχνίδια που πωλούνται και βελτιώνει σημαντικά την προστασία που παρέχεται στους χρήστες τους, λαμβάνοντας υπόψη τις τελευταίες εξελίξεις στα διεθνή πρότυπα που είναι ζωτικής σημασίας για την ευημερία των παιδιών. Τα δικαιώματα των παιδιών έχουν επίσης βρεθεί στο επίκεντρο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ. Συγκεκριμένα, η ΕΕ εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, χρησιμεύοντας για τις δεσμεύσεις της ΕΕ σχετικά με τα παιδιά στο πλαίσιο των σχέσεων της με χώρες εκτός ΕΕ και των διεθνών και περιφερειακών οργανισμών. Η προώθηση και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί επίσης καίριο στοιχείο της προενταξιακής βοήθειας και της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Βάσει των κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ, η Ένωση συμμετέχει σε διαλόγους για τα ανθρώπινα δικαιώματα με περίπου 30 χώρες, συμπεριλαμβανομένων των χωρών γειτονίας και των υπό ένταξη χωρών. Εν παραδείγματι, σχετικές έρευνες απέδειξαν ότι στην Ρουμανία, όπου η προστασία των παιδιών ήταν ένα από τα βασικά ζητήματα στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων, η διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ οδήγησε σε θετικές αλλαγές για τα παιδιά (EUR-Lex - Division of competences within the European Union, 2022).

Με την υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισαβόνας, η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού αναγνωρίστηκε ρητά ως ένας από τους κύριους στόχους της ΕΕ τόσο στο εσωτερικό της όσο και στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο. Τα δικαιώματα του παιδιού βρήκαν νομική βάση στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Treaty on European Union), το οποίο απαιτεί από την ΕΕ να προωθεί την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Προσθέτει επίσης ότι "στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο" η Ένωση πρέπει να συμβάλλει στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού. Επιπλέον, το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως βασική αξία της ΕΕ (European Commission - Staff Working Document Accompanying

the Communication from the Commission ‘Towards an EU Strategy on the Rights of the Child’, 2006: 889-890)

Η Συνθήκη της Λισαβόνας έθεσε τα δικαιώματα του παιδιού στο επίκεντρο της ατζέντας της ΕΕ. Ενώ η Συνθήκη, μαζί με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Charter of Fundamental Rights), παρέχει νομική βάση για τη δράση της ΕΕ στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού, ούτε ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ούτε η Συνθήκη της Λισαβόνας αναθέτουν αρμοδιότητα στην ΕΕ ως γενικό τομέα πολιτικής. Ωστόσο, οι νέες νομικές διατάξεις δημιουργούν υποχρέωση για την ΕΕ να λαμβάνει μέτρα που στοχεύουν στην εκπλήρωση των δικαιωμάτων των παιδιών, επιπλέον της διεθνούς απαίτησης, που αποτελεί πλέον μέρος του δικαίου της ΕΕ με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, να λαμβάνεται υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού κατά τη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν τα παιδιά (Save the Children, 2011). Παρά την απουσία ειδικής αρμοδιότητας για τη θέσπιση νομοθεσίας σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών, οι δράσεις της ΕΕ που σχετίζονται με τα δικαιώματα των παιδιών έχουν άμεσο αντίκτυπο στη νομοθεσία και τις πολιτικές που επηρεάζουν τα παιδιά στα κράτη μέλη. Η δικαιοσύνη ως προς τα δικαιώματα των παιδιών είναι ένας τομέας στον οποίο η ΕΕ έχει επεξεργαστεί ενεργά μέτρα για τη διασφάλιση του σεβασμού και της προώθησης των δικαιωμάτων του παιδιού στη δικαστική διαδικασία (European Commission - Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, 2011: 275).

Παράλληλα, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει τις πρώτες λεπτομερείς αναφορές σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού σε ενωσιακό συνταγματικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα την αναγνώριση του δικαιώματος των παιδιών στην δωρεάν παρακολούθηση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Άρθρο 14, παράγραφος 2). Συμπληρωματικά, περιλαμβάνει ειδικό άρθρο που αναφέρεται στα δικαιώματα των παιδιών και συγκεκριμένα στην διασφάλιση του δικαιώματος τους στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης τους σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους (Άρθρο 24, παράγραφος 1) αλλά και στο δικαίωμα, στο σύνολο των πράξεων που αφορούν τα παιδιά, να δίνεται πρωταρχική σημασία στο συμφέρον του παιδιού (Άρθρο 24, παράγραφος 2) (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015: 22-23).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εντοπίζεται και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, που τέθηκε σε ισχύ στις 26 Φεβρουαρίου 1965, εγγυάται την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού σε πληθώρα περιπτώσεων, που εκτείνεται από την γέννηση έως την ενηλικίωση, μέσα από δύο διαφορετικούς τρόπους. Στην πρώτη περίπτωση, ένας μεγάλος αριθμός δικαιωμάτων που εγγυάται ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης έχουν ιδιαίτερη σημασία για τα παιδιά. Εν παραδείγματι, το άρθρο 16 που αφορά το δικαίωμα της οικογένειας στην κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία, αφορά στα δικαιώματα των παιδιών ως μέλη της οικογένειας, όπως και το άρθρο 11 που αναφέρεται στο δικαίωμα της προστασίας της υγείας. Στη δεύτερη περίπτωση, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αφορούν άμεσα και αποκλειστικά τα παιδιά, όπως το άρθρο 7 αναφορικά με την εργασία των νέων και το άρθρο 17, που προσφέρει νομική, κοινωνική και οικονομική προστασία (Children's rights under the European Social Charter, 1965). Όσον αφορά την αρμοδιότητα της συμμόρφωσης των κρατών με τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, έχει αναληφθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων με δύο τρόπους. Συγκεκριμένα, η συμμόρφωση μπορεί να εξασφαλιστεί είτε μέσα από τη διαδικασία εξέτασης συλλογικής προσφυγής είτε μέσα από τη διαδικασία υποβολής εθνικών εκθέσεων. Ως αντικείμενο των μέχρι τώρα προσφυγών είναι το ενδεχόμενο παραβίασης των δικαιωμάτων των παιδιών όσον αφορά ζητήματα σχετικά με την οικονομική τους εκμετάλλευση (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015: 54-55).

Στον τομέα των Δικαιωμάτων του Παιδιού, συναντάμε και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών, η οποία υπεγράφη τον Ιανουάριο του 1996, στο Στρασβούργο, και δρα συμπληρωματικά στη παρεχόμενη προστασία από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 4 της δεύτερης, σύμφωνα με το οποία τα συμβαλλόμενα μέρη, οφείλουν να λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά, διοικητικά και γενικότερα μέτρα που κρίνονται ως απαραίτητα για την υλοποίηση των δικαιωμάτων της σύμβασης (Σαχσαμάνογλου, 2012: 43). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών απευθύνεται στο σύνολο των παιδιών μέχρι 18 ετών, στοχεύοντας στην προώθηση των δικαιωμάτων τους, μέσω της εκχώρησης διαδικαστικών δικαιωμάτων και την διευκόλυνση στην άσκηση τους, κατοχυρώνοντας αφενός ότι τα παιδιά είτε τα ίδια είτε μέσα από άλλα πρόσωπα ή υποκείμενα, έχουν το δικαίωμα πληροφόρησης και της

συμμετοχής σε δικαστικές διαδικασίες που τα αφορούν και αφετέρου ότι η δικαστική αρχή, προτού από κάθε απόφαση έχει την υποχρέωση να μεριμνά προκειμένου να έχει στη διάθεση της επαρκείς πληροφορίες ώστε η οποιαδήποτε απόφαση να εξυπηρετεί στο μέγιστο βαθμό το συμφέρον του παιδιού (Επίτροπος προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, 2010: 29). Εντούτοις, αν και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού διαθέτει αυξημένη τυπική ισχύ σε ελληνικό επίπεδο, δεν είχε την αντίστοιχη αποδοχή και στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη, καθώς υπεγράφη μόνο από 24 μέλη, ενώ οι 15 υπογραφές δεν συνοδεύτηκαν από επικύρωση (Πέτσας, 2017, 28).

3.3: Εθνικό νομικό πλαίσιο

Στην ελληνική έννομη τάξη, οι ανήλικοι αναγνωρίζονται ως φορείς συνταγματικών δικαιωμάτων καθώς και ως αυτόνομα υποκείμενα δικαίου. Ειδικότερα, στο άρθρο 21, παράγραφοι 1 και 3 του Συντάγματος, η νεότητα κατοχυρώνεται ως ειδικό προστατευόμενο αγαθό, ενώ ταυτόχρονα κατοχυρώνεται και η υποχρέωση του κράτους να προστατεύει τη νεότητα, μέσα από τη παρέμβαση με θετικές ενέργειες, όποτε κρίνεται αναγκαίο. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2 του Συντάγματος, αναφέρεται ότι ο έλεγχος που ασκεί το κράτος επί της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, έχει ως βασικό στόχο την προστασία του παιδιού, ενώ παράλληλα το άρθρο 16 κατοχυρώνει την ελευθερία της διδασκαλίας καθώς και την υποχρεωτική φοίτηση. Συμπληρωματικά, το άρθρο 96, παράγραφος 3 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ύπαρξη ειδικών Δικαστηρίων για ανηλίκους, στα οποία υφίσταται η επιλογή να μην πραγματοποιούνται σε δημόσια θέα τόσο οι συνεδριάσεις τους όσο και η απαγγελία των αποφάσεων τους, μέσα από τη θεσμοθέτηση εξαίρεσης από την αρχή της δημοσιότητας (Σαχσαμάνογλου, 2012: 47-51).

Παράλληλα, ένας από τους βασικούς στόχους των διατάξεων που περιλαμβάνει ο Αστικός Κώδικας είναι η προστασία του ανήλικου παιδιού, αλλά και η θεσμοθέτηση εύκολα εφαρμόσιμων και επωφελών συνθηκών, για την απρόσκοπτη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Η αρχή για την προστασία του συμφέροντος του παιδιού αναγράφεται με ρητό τρόπο στη διάταξη του άρθρου 1511 του Αστικού Κώδικα, όπου ορίζεται ότι κάθε απόφαση που λαμβάνουν οι γονείς και αφορά την άσκηση της γονικής μέριμνας θα πρέπει να έχει ως πρωταρχικό στόχο το συμφέρον του ανήλικου παιδιού. Μάλιστα, σύμφωνα με το ελληνικό νομικό πλαίσιο, τα ανήλικα παιδιά όπως και το σύνολο των ανθρώπων, έχουν ικανότητα δικαίου, ήτοι σύμφωνα με το άρθρο 34 του

Αστικού Κώδικα, κατέχουν την ικανότητα να είναι φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ενώ παράλληλα κατοχυρώνεται το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους (άρθρο 57 Αστικού Κώδικα & άρθρο 5 Συντάγματος). Επιπροσθέτως, στον Αστικό Κώδικα, κατοχυρώνεται και το οικογενειακό δικαίωμα της γονικής μέριμνας (άρθρα 1510-1541), μέσα από την αναφορά στη λειτουργία της σχέσης ανάμεσα σε γονείς και παιδιά, προστατεύοντας τα παιδιά. Στο άρθρο 1542 του Αστικού Κώδικα, γίνεται αναφορά στην υιοθεσία, προωθώντας το συμφέρον και την προστασία του παιδιού, μαζί με τους θεσμούς της επιτροπείας (άρθρο 1648 του Αστικού Κώδικα) και της αναδοχής ανήλικου (άρθρο 1664 του Αστικού Κώδικα). Συμπληρωματικά, με το άρθρο 1484 του Αστικού Κώδικα, καταργήθηκαν οι διακρίσεις εις βάρος των εκτός γάμου παιδιών (Ματσίκας, 2017: 31-32).

Αντιστοίχως, το ελληνικό ποινικό δίκαιο, περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες προστατεύουν τόσο το ανήλικο θύμα αλλά και το ανήλικο θύτη. Το δίκαιο για τους ανήλικους παραβάτες διαθέτει διαφορετικούς στόχους από το γενικό Ποινικό Δίκαιο, καθώς έχει ως βασικό στόχο τη διαπαιδαγώγησή τους και την αποτροπή τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων από τον ανήλικο, και όχι την απόδοση του δικαίου (Βλάσσης, 2009:42). Μάλιστα στο άρθρο 18 του Ποινικού Κώδικα, αναφέρεται ότι ο ανήλικος, ως πλάσμα δικαίου, δεν θεωρείται ποτέ ότι τέλεσε κάποιο κακούργημα. Αντιθέτως, η κακουργηματική φύσεως ποινική πράξη του αντιμετωπίζεται πάντα ως πλημμέλημα. Η διάταξη αυτή έχει ως βασικό στόχο την ευνοϊκότερη αντιμετώπιση των ανηλίκων, σε σχέση με τους ενήλικες, προκειμένου να υπόκεινται τα παιδιά στο σύνολο των εγγυήσεων και των ευνοϊκών ρυθμίσεων που επέρχεται με τον χαρακτηρισμό των εγκλημάτων τους ως πλημμελήματα (Δαφνής, 2012:47). Εάν ο ανήλικος που κατηγορείται για κάποια αξιόποινη πράξη, κριθεί ποινικά υπεύθυνος, κατά προτεραιότητα και με βάση τα όσα ορίζει το Ποινικό Δίκαιο για τους ανηλίκους, θα επιβληθούν αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. Ωστόσο δίνεται η επιλογή, ως έσχατο μέτρο, να αποφασιστεί από το Δικαστήριο Ανηλίκων και ο ποινικός σφραγισμός, μέσα από τη μορφή του περιορισμού σε Ειδικό Κατάστημα Νέων. Για τους δράστες κατά ανηλίκων, προβλέπονται πιο αυστηρές ποινές σε διατάξεις του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα (Μπαζιάκου, 2018: 9-10).

Παράλληλα, για την προστασία του παιδιού υφίστανται επιμέρους προβλέψεις στην ελληνική νομοθεσία γενικότερα αλλά και στην εκπαιδευτική νομοθεσία. Οι διατάξεις αυτές έχουν προνομιακό χαρακτήρα. Επιπλέον, η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες χώρες

οι οποίες επικύρωσαν τη Σύμβαση του ΟΗΕ σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και έχει ενσωματώσει στο δίκαιο της πληθώρα οδηγιών του Ευρωπαϊκού Δικαίου. Με το νόμο 2909/2001, η ελληνική έννομη τάξη ίδρυσε το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το οποίο αποτελεί μέρος της Γενικής Γραμματείας της Νέας Γενιάς του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ως αντικείμενο του Παρατηρητηρίου τίθεται η προώθηση και έλεγχος της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα (Σαχσαμάνογλου, 2012:52-53).

Όπως καθίσταται φανερό από τα παραπάνω, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί το πιο περιεκτικό κείμενο και το πιο σημαντικό διεθνές νομικό εργαλείο για τα δικαιώματα του παιδιού. Τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, η έννομη τάξη έχει επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό από τη Διεθνή Σύμβαση. Ωστόσο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο και το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσα από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συνέβαλλε σε σημαντικό βαθμό στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στην ελληνική έννομη τάξη, επικρατεί μια εναρμόνιση με τα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα που σχετίζονται με τα δικαιώματα των παιδιών. Εντούτοις, η προστασία των παιδιών δεν συνιστά παγιωμένη αντίληψη στους πολίτες και την πολιτεία, γεγονός που αποδεικνύεται από τον ιδιαίτερα μικρό αριθμό των ατομικών προσφυγών κατά του ελληνικού κράτους.

4. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Απαραίτητη συνθήκη για την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητας ενός παιδιού, είναι να ζει σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από αγάπη, στοργή, προστασία, σταθερότητα, ασφάλεια, ώστε να είναι σε θέση να αποκτήσει την ανεξαρτησία και την αυτονομία του. Εντούτοις, παράγοντες όπως ο υποσιτισμός, η φτώχεια, η εκμετάλλευση, η εγκατάλειψη και η κακοποίηση που πολλά παιδιά και νέοι σε όλο τον κόσμο βιώνουν και κατά την περίοδο της πανδημίας, αποδεικνύουν ότι η κατάσταση που επικρατεί μπορεί να καταστεί ιδιαίτερα θλιβερή και επικίνδυνη.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε επίσημα την επιδημία SARS-CoV-2 σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης δημόσιας υγείας διεθνούς ενδιαφέροντος στις 30 Ιανουαρίου 2020 και σε παγκόσμια πανδημία στις 11 Μαρτίου 2020. Ο ΠΟΥ προέτρεψε τις χώρες να υιοθετήσουν αυστηρά μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης

και καραντίνας για την αποφυγή της εξάπλωσης του ιού και την προστασία της δημόσιας υγείας. Παρά τις αποσπασματικές διεθνείς προσπάθειες για τον περιορισμό της εξάπλωσης, ο SARS-CoV2 εξαπλώθηκε σε περισσότερες από 200 χώρες/περιοχές που είχαν ως αποτέλεσμα απώλειες τόσο στον τομέα της υγείας όσο και στον οικονομικό και κοινωνικό (WHO - Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, 2023).

Ειδικότερα, η πανδημία Covid-19 συνιστά μια κοινωνική και οικονομική κρίση όσο και μια κρίση υγείας - οι επιπτώσεις της, σοβαρές και εκτεταμένες, γίνονται αισθητές σε ολόκληρο τον κόσμο. Επιπλέον, ο COVID-19 έχει οδηγήσει σε δραματικές απώλειες ανθρώπινων ζωών παγκοσμίως και αποτέλεσε μια άνευ προηγουμένου πρόκληση για τη δημόσια υγεία, τα συστήματα τροφίμων και τον κόσμο της εργασίας. Η οικονομική και κοινωνική αναστάτωση που προκαλείται από την πανδημία είναι καταστροφική: δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι κινδυνεύουν να περιέλθουν σε ακραία φτώχεια, ενώ ο αριθμός των υποσιτιζόμενων ανθρώπων, που σήμερα εκτιμάται σε σχεδόν 690 εκατομμύρια, θα μπορούσε να αυξηθεί κατά 132 εκατομμύρια μέχρι το τέλος του έτους (WHO - Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, 2023).

Αν και η παγκόσμια τάση του COVID-19 υπέδειξε ότι τα παιδιά μολύνθηκαν σε πολύ μικρότερο ποσοστό σε σχέση με τους ενήλικες, με έναν σημαντικό αριθμό παιδιών να είναι ασυμπτωματικό ακόμη και όταν έχουν προσβληθεί, εντούτοις τα παιδιά επηρεάστηκαν σημαντικά από τη συνεχιζόμενη πανδημία COVID-19 (Gudbjartsson et al., 2020), η οποία επέφερε καταστροφικές συνέπειες για τα παιδιά, με δυνητικά εκτεταμένες και μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις. Ειδικότερα, η πανδημία και οι συναφείς πολιτικές αντιδράσεις του εγκλεισμού και της κοινωνικής απομάκρυνσης άγγιξαν σχεδόν κάθε πτυχή του κόσμου των παιδιών. Παράλληλα, ο COVID-19 επιδείνωσε τους κινδύνους κακής διατροφής, κακομεταχείρισης και έκθεσης στη βία στο σπίτι, ενισχύοντας την απειλή για την ευημερία, την ανάπτυξη τους αλλά και την ψυχική τους υγεία. Η απειλή αυτή, σύμφωνα με τον OECD είναι πιο άμεση για παιδιά που προέρχονται από λιγότερο προνομιακά περιβάλλοντα, καθώς η τρέχουσα κατάσταση με την πανδημία, δυσχέρανε την προϋπάρχουσες ανισότητες, αυξάνοντας τον κίνδυνο τα παιδιά να επιβιώνουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (OECD, 2020).

Αν και όπως καθίσταται φανερό από τα παραπάνω τα παιδιά δεν είναι το πρόσωπο αυτής της πανδημίας, εντούτοις, κινδυνεύουν να είναι από τα μεγαλύτερα θύματά της, καθώς οι ζωές των παιδιών άλλαξαν άρδην, με ποικίλους τρόπους, Όλα τα παιδιά, όλων

των ηλικιών, και σε όλες τις χώρες, επηρεάζονταν, ιδίως από τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και, σε ορισμένες περιπτώσεις, από μέτρα μετριασμού που μπορεί ακούσια να έδρασαν περισσότερο αρνητικά παρά θετικά. Αν και την παρούσα φάση φαίνεται ότι οι περισσότερες χώρες ανακάμπτουν και ανοικοδομούν σε μια "νέα κανονικότητα", τα προβλήματα που επέφερε η έξαρση της πανδημίας δεν φαίνεται να υποχωρούν, αλλά αντιθέτως εμμένουν, καθώς σύμφωνα με την Unicef, τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των παιδιών απειλούνται σε βαθμό που δεν έχει παρατηρηθεί εδώ και περισσότερο από μια γενιά (Unicef, 2021: 6).

Καταληκτικά, αν και είναι κατανοητό ότι σε καταστάσεις κρίσης, όπως το ξέσπασμα ενός τέτοιου μεγέθους πανδημίας που επηρέασε το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας, ενδέχεται τα ανθρώπινα δικαιώματα να περιορίζονται αναπόφευκτα, λόγω των μέτρων που λαμβάνονται, δεν αναιρεί το γεγονός ότι κατά τη λήψη μέτρων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η προστασία των δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να διερευνηθεί το πώς και σε ποιο βαθμό επηρεάστηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά την περίοδο του Covid αλλά και ποιο θα είναι το μετα-COVID σκηνικό. Για τη διεξαγωγή της έρευνας και καθώς το υπό εξέταση ζήτημα είναι πολύ πρόσφατο (η εν λόγω εργασία πραγματοποιήθηκε το διάστημα 2022 - 2023, χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ηλεκτρονικές πηγές από επίσημους οργανισμούς.

4.1: Το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 και η εξέλιξη των ευρωπαϊκών πολιτικών

Με την επίσημη κήρυξη της εξάπλωσης του κορωνοϊού SARS-CoV2 ως πανδημία, από τον ΠΟΥ, τον Μάρτιο του 2020, η ανθρωπότητα εισήλθε σε μια εντελώς καινούρια και άγνωστη πραγματικότητα. Αν και ορισμένες χώρες επηρεάστηκαν περισσότερο σε σχέση με άλλες, από την πανδημία, το σύνολο των κυβερνήσεων κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν μια πρωτόγνωρη και ιδιότυπη κατάσταση ανάγκης, η οποία συνδέθηκε με μια άνευ προηγουμένου επιβάρυνση των εθνικών συστημάτων υγείας. Η εξάπλωση ενός ιού με υψηλά επίπεδα θνησιμότητας, ταχεία μετάδοση, συνεχείς, απρόβλεπτες μεταλλάξεις και έλλειψη ιατρικών τεχνολογιών για την αντιμετώπισή του, αποτέλεσε τη νέα πραγματικότητα για τουλάχιστον δυο χρόνια. Η βασική στρατηγική που επιλέχθηκε προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτή η πρωτοφανής υγειονομική κρίση ήταν η κοινωνική ή σωματική αποστασιοποίηση - απομόνωση (social distancing) (Unicef, 2021: 7-9). Ειδικότερα, τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας, αφορούσαν και αφορούν ποικίλες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας,

συμπεριλαμβανομένων της εργασίας, της εκπαίδευσης, του αθλητισμού, των μετακινήσεων και μεταφορών, του εμπορίου, κλπ. Τα εν λόγω μέτρα είχαν σημαντικό αντίκτυπο και στην άσκηση ποικίλων δικαιωμάτων και ελευθεριών, όπως η ελευθερία της κυκλοφορίας, η ελεύθερη άσκηση της λατρείας, κλπ. Στην Ελλάδα, τα μέτρα που λήφθηκαν αφορούσαν κυρίως την παραμονή του πληθυσμού στο σπίτι, την απαγόρευση της κυκλοφορίας, τη διακοπή της δια ζώσης εκπαίδευσης, την απαγόρευση τέλεσης αθλητικών δραστηριοτήτων. Αν και τα μέτρα αυτά εφαρμόστηκαν για να επιτευχθεί η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών στη ζωή και στην υγεία, ταυτόχρονα, επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την άσκηση άλλων δικαιωμάτων (Unicef, 2021: 8-10).

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα παιδιά, οι κανόνες παραμονής στο σπίτι και τα μέτρα έκτακτης ανάγκης "lockdown", όπως έχει παρατηρηθεί διεθνώς - καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 - έχουν επηρεάσει σοβαρά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στην προστασία, την οικογενειακή και κοινωνική υποστήριξη, τη σωματική και ψυχική υγεία, το παιχνίδι, τη συμμετοχή και, βασικά, την εκπαίδευση. Ο COVID-19 αποτελεί σημαντική απειλή για τα δικαιώματα των παιδιών στην επιβίωση και την ανάπτυξη και το υψηλότερο εφικτό επίπεδο υγείας. Οι επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία είναι σημαντικές, ιδίως ο εγκλεισμός και η φυσική απομάκρυνση. Η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων τόσο της βασικής υγειονομικής περίθαλψης όσο και υπηρεσιών όπως οι εμβολιασμοί, έχει διακοπεί. Μάλιστα, προκαλεί έκπληξη το εύρημα των Ηνωμένων Εθνών ότι οι θάνατοι παιδιών ενδέχεται να αυξηθούν όχι λόγω της πανδημίας καθαυτής, αλλά ως απόρροια των οικονομικών δυσχερειών και της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης (United Nations, 2020: 4-5).

Η νέα αυτή ζοφερή πραγματικότητα την οποία κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα, δεν βρήκε κανέναν προετοιμασμένο. Οι κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο βρέθηκαν μπροστά σε πρωτοφανείς συνθήκες τις οποίες κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από το ξέσπασμα της πανδημίας η Ευρωπαϊκή Ένωση συνεργάστηκε με τα κράτη μέλη της προκειμένου, να προστατευθεί η υγεία αλλά και η ευημερία των πολιτών, με βασικό γνώμονα τη διάσωση των ανθρώπινων ζώων. Τον Μάρτιο του 2020, οι ηγέτες της ΕΕ ήρθαν σε συμφωνία αναφορικά με 4 προτεραιότητες που θα λειτουργούσαν ως βασικοί άξονες στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Οι προτεραιότητες αυτές έγκειται στον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού,

στην εξασφάλιση της παροχής ιατρικού εξοπλισμού, στην στήριξη και προώθηση της έρευνας αναφορικά με τη θεραπεία του ιού και τα εμβόλια, τη στήριξη των επιχειρήσεων και της οικονομίας (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2023).

Τον Απρίλιο του 2020, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού προειδοποίησε για τις *"σοβαρές σωματικές, συναισθηματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας του ιού Covid-19 στα παιδιά"* και κάλεσε τα συμβαλλόμενα κράτη να προστατεύσουν τα παιδιά των οποίων η ευάλωτη κατάσταση ενισχύεται περαιτέρω από τις έκτακτες συνθήκες που προκαλεί η πανδημία, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που στερούνται την ελευθερία τους (UN Committee on the Rights of the Child, *crc Covid-19 Statement*, 2020). Εντούτοις, τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναπτύχθηκαν εστιάζοντας ελάχιστα στα παιδιά ή στα δικαιώματα των παιδιών. Οι κυβερνήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, ανταποκρίθηκαν στην πανδημία κυρίως ως έκτακτη ανάγκη δημόσιας υγείας, γεγονός που οδήγησε στην έλλειψη προσοχής στις σωματικές, ψυχικές, κοινωνικές ή οικονομικές επιπτώσεις στα παιδιά ως ομάδα ή σε συγκεκριμένες ομάδες παιδιών. Αυτό είχε ως συνέπεια τα μέτρα έκτακτης ανάγκης να έχουν αρνητικές επιπτώσεις, ιδίως στο σχεδιασμό και το συντονισμό των δικαιωμάτων των παιδιών, καθώς και στις γενικές αρχές του βέλτιστου συμφέροντος, της μη διάκρισης, της συμμετοχής και της επιβίωσης και ανάπτυξης των παιδιών. Τα στοιχεία καταδεικνύουν την ανάγκη ανησυχίας για τις τρέχουσες και συνεχιζόμενες αρνητικές επιπτώσεις των μέτρων έκτακτης ανάγκης σε όλους τους θεματικούς τομείς που προσδιορίζονται από την Επιτροπή για τους σκοπούς της υποβολής εκθέσεων από τα κράτη μέλη, καθώς και για ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με συγκεκριμένες ομάδες παιδιών που έχουν πληγεί και θα συνεχίσουν να πλήττονται δυσανάλογα από τα μέτρα έκτακτης ανάγκης (ENOC, 2021: 75-76).

Παραταύτα, η Ευρώπη, σε δεύτερο χρόνο και με στοχοπροσήλωση κυρίως στην μείωση των θανάτων από τον COVID και την παροχή εμβολίων στους ευρωπαίους πολίτες, τον Μάιο του 2020, δημοσίευσε ανακοίνωση σχετικά με τη δέσμη μέτρων για την ανάκαμψη της Ευρώπης, η οποία περιλάμβανε ένα τμήμα σχετικά με τη σημασία της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Η ανακοίνωση τόνισε την ανάγκη στήριξης της εκπαίδευσης, της παιδικής προστασίας και της κοινωνικής προστασίας για τις οικογένειες με παιδιά (European Commission,

2020:10-11). Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Ένωση παρείχε σημαντική οικονομική στήριξη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών. Τον Δεκέμβριο του 2020, η ΕΕ συμφώνησε σε ένα νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2021-2027, το οποίο περιλαμβάνει σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης για τις πολιτικές που σχετίζονται με τα παιδιά. Η χρηματοδότηση αυτή περιλαμβάνει στήριξη για την εκπαίδευση, την παιδική προστασία και τα μέτρα κοινωνικής προστασίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας (Council Regulation (EU, Euratom) 2020/2093 of 17 December 2020).

Οι διεθνείς οργανισμοί διαδραμάτισαν επίσης ρόλο στην παρακολούθηση και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών στην Ευρώπη. Η UNICEF, δημοσίευσε διάφορες εκθέσεις σχετικά με τον αντίκτυπο της πανδημίας στην ευημερία, την εκπαίδευση και την προστασία των παιδιών. Οι εκθέσεις αυτές έχουν επισημάνει την ανάγκη για συνεχή υποστήριξη των παιδιών και των οικογενειών κατά τη διάρκεια της πανδημίας και μετά από αυτήν. Το 2021, το δεύτερο πλήρες έτος του COVID-19, η UNICEF συνεργάστηκε μαζί με εταίρους για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών απέναντι στην ανάγκη των αυξανόμενων επιπτώσεων του COVID-19 και άλλων απειλών συμπεριλαμβανομένων των ένοπλων συγκρούσεων και της κλιματικής αλλαγής (Unicef, 2021: 6-7).

Όπως καθίσταται φανερό από τα παραπάνω, αν και τα παιδιά που προσβάλλονται από COVID-19 φαίνεται να έχουν λιγότερο σοβαρά συμπτώματα και χαμηλότερα ποσοστά θνησιμότητας από άλλες ηλικιακές ομάδες, εντούτοις με αναρίθμητους άλλους τρόπους, η κρίση του COVID-19 έχει καταστροφικές συνέπειες για τα παιδιά, με δυνητικά εκτεταμένες και μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι προτεραιότητες των ηγετών των ΕΕ προσανατολίζονταν κυρίως στην προστασία των ανθρώπινων ζώων και την ελαχιστοποίηση των θανάτων, θέτοντας σε δεύτερο πλάνο την προστασία των δικαιωμάτων. Εντούτοις, υιοθετήθηκαν πολιτικές, που στόχευαν στην ελαχιστοποίηση των συνεπειών της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών.

4.2: Η επιρροή της πανδημίας στην οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών.

Αν και τα παιδιά που προσβάλλονται από COVID-19 φαίνεται να έχουν λιγότερο σοβαρά συμπτώματα και χαμηλότερα ποσοστά θνησιμότητας από άλλες ηλικιακές ομάδες, ωστόσο με αναρίθμητους άλλους τρόπους, η κρίση του COVID-19 έχει

καταστροφικές συνέπειες για τα παιδιά, με δυνητικά εκτεταμένες και μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις. Περισσότεροι από 1,5 δισεκατομμύριο μαθητές είναι εκτός σχολείου και η εκτεταμένη απώλεια θέσεων εργασίας και εισοδήματος, αλλά και η οικονομική ανασφάλεια είναι πιθανό να αυξήσουν τα ποσοστά παιδικής εργασίας, σεξουαλικής εκμετάλλευσης, εφηβικής εγκυμοσύνης και γάμου παιδιών. Οι πιέσεις στις οικογένειες, ιδίως σε εκείνες που ζουν υπό καραντίνα, αποκλεισμό και άλλους περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησης, μπορεί να αυξήσουν τη συχνότητα της βίας στο σπίτι. Καθώς αυξάνεται ο παγκόσμιος απολογισμός των θανάτων από το COVID-19, μεγάλος αριθμός παιδιών θα μείνει ορφανός και θα είναι ευάλωτος στην εκμετάλλευση και την κακοποίηση (Unicef, 2021: 8-9).

Όπως περιγράφεται στα άρθρα 28 και 29 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού η εκπαίδευση έχει κεντρική σημασία για να αναπτύξουν τα παιδιά "όλα τα ταλέντα, την προσωπικότητα και τις ψυχικές και σωματικές τους ικανότητες". Ωστόσο, σύμφωνα με την UNESCO, περισσότεροι από 1,5 δισεκατομμύριο μαθητές σε 188 χώρες ήταν εκτός σχολείου λόγω του COVID-19 στις 8 Απριλίου, αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 91% του παγκόσμιου μαθητικού πληθυσμού. Η κρίση αποκάλυψε τεράστιες ανισότητες στην ετοιμότητα των χωρών για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, στην πρόσβαση των παιδιών στο διαδίκτυο και στη διαθεσιμότητα μαθησιακού υλικού. Για πολλά παιδιά, η κρίση του COVID-19 επέφερε περιορισμένη ή καθόλου εκπαίδευση ή με πολλά από αυτά να μένουν περισσότερο πίσω από τους συνομηλίκους τους. Τα παιδιά που πλήττονται από το κλείσιμο των σχολείων χάνουν επίσης την αίσθηση σταθερότητας και κανονικότητας που παρέχουν τα σχολεία. Το κλείσιμο των σχολείων, όπως αναφέρει η Unicef, επηρέασε δυσανάλογα τα παιδιά που ήδη αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση στην εκπαίδευση ή που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο αποκλεισμού για διάφορους λόγους. Σε αυτά περιλαμβάνονται παιδιά με αναπηρίες, μαθητές σε απομακρυσμένες περιοχές, αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες, καθώς και εκείνα των οποίων οι οικογένειες έχουν χάσει το εισόδημά τους λόγω περικοπών θέσεων εργασίας ή επισφαλούς απασχόλησης ή βρίσκονται σε άλλη δυσχερή κατάσταση. Ειδικά για τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα, να σημειώσουμε ότι η καραντίνα που είχε επιβληθεί στα Κέντρα Υποδοχής και Τεκμηρίωσης αλλά και στις δομές, ακόμα και κατά τις περιόδους που τα σχολεία στη χώρα λειτουργούσαν δια ζώσης, οδήγησε στη δυσανάλογη εξαίρεση των παιδιών από την εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, η τηλεεκπαίδευση πραγματοποιούταν

μόνο μετ' εμποδίων, αφού η πλειονότητα των παιδιών αιτούντων είτε δεν είχε πρόσβαση στο διαδίκτυο ή δεν διέθετε τα βασικά ηλεκτρονικά μέσα για την παρακολούθηση των μαθημάτων (ΟΔΕΘ, 2021). Παράλληλα, πολλά παιδιά από φτωχές κοινότητες εξαρτώνται από τα σχολεία για τα γεύματα και τις βασικές υπηρεσίες υγείας και πληροφόρησης. Σχεδόν το ήμισυ των μαθητών στον κόσμο, περίπου 310 εκατομμύρια, έχουν βασιστεί στο σχολείο τους για ένα καθημερινό γεύμα, συμπεριλαμβανομένων 100 εκατομμυρίων παιδιών στην Ινδία, 48 εκατομμυρίων στη Βραζιλία και 9 εκατομμυρίων το καθένα στη Νιγηρία και τη Νότια Αφρική (Human Rights Watch, 2020).

Όσον αφορά την οικογενειακή ζωή των παιδιών, ακόμη και όταν οι χώρες δεν βρίσκονται σε κρίση, τα παιδιά διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο βίας στο ίδιο τους το σπίτι. Σύμφωνα με τη UNICEF, τα τρία τέταρτα των μικρών παιδιών (ηλικίας 2-4 ετών) βιώνουν είτε ψυχολογική επιθετικότητα είτε σωματική τιμωρία, ή και τα δύο, από τους φροντιστές τους στο σπίτι. Η έκθεση στη βία, ιδίως σε νεαρή ηλικία, μπορεί να βλάψει την ανάπτυξη του εγκεφάλου των παιδιών και συνδέεται με χαμηλότερες εκπαιδευτικές επιδόσεις και υψηλότερα ποσοστά άγχους, κατάθλιψης, κατάχρησης ουσιών και αυτοκτονιών. Οι πρόσθετες οικογενειακές πιέσεις που σχετίζονται με την κρίση COVID-19 - συμπεριλαμβανομένης της απώλειας εργασίας, της απομόνωσης, του υπερβολικού εγκλεισμού και των ανησυχιών για την υγεία και τα οικονομικά - αυξάνουν τον κίνδυνο βίας στο σπίτι, συμπεριλαμβανομένης τόσο της βίας μεταξύ των συντρόφων όσο και της βίας από τους φροντιστές κατά των παιδιών. Το κλείσιμο των σχολείων λόγω του ιού αύξησε τον αριθμό των περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης που δεν καταγγέλλονται, καθώς οι δάσκαλοι είναι συχνά σε καλύτερη θέση για να εντοπίσουν τα παιδιά που μπορεί να βιώνουν βία στο σπίτι και να αναζητήσουν την κατάλληλη παρέμβαση (Amerio, Brambilla, Morganti, Aguglia, Bianchi, Santi, & Carolongo, 2020)/ Human Rights Watch, 2020).

Μάλιστα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ανέφερε μια "τρομακτική" παγκόσμια αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας που συνδέεται με το COVID-19. Σε ορισμένες χώρες, οι κλήσεις σε γραμμές βοήθειας φέρονται να έχουν διπλασιαστεί. Στη Γαλλία, οι κυβερνητικές αρχές ανέφεραν ότι μέσα σε μία εβδομάδα, η ενδοοικογενειακή βία αυξήθηκε κατά πάνω από 30% σε περιοχές με περιορισμούς μετακίνησης. Στην Κίνα, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν επίσης αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας υπό την καραντίνα του COVID-19. Ένα νοσοκομείο του Τέξας ανέφερε ότι περιέθαλψε έξι

παιδιά κάτω των 4 ετών που είχαν υποστεί σοβαρή σωματική κακοποίηση κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας. Οι γιατροί πίστευαν ότι οι επιθέσεις συνδέονταν με το στρες από τον κορονοϊό. Οι ΛΟΑΤΚΙ νέοι που αναγκάστηκαν να καταφύγουν στο σπίτι τους με μέλη της οικογένειάς τους αποδείχθηκε ότι ήταν πιο πιθανό να υποστούν συναισθηματική ή σωματική κακοποίηση. Τα παιδιά, σε καταστάσεις όπως αυτή της πανδημίας, αποδείχθηκε ότι είναι περισσότερο επιρρεπή στην παραμέληση όταν οι γονείς δεν είναι σε θέση να πάρουν άδεια από την εργασία τους, να αλλάξουν το πρόγραμμα εργασίας τους ή να οργανώσουν εναλλακτική φροντίδα για τα παιδιά που βρίσκονται στο σπίτι λόγω κλεισίματος σχολείων (Human Rights Watch, 2020).

Η Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ για τη βία κατά των γυναικών κάλεσε τα κράτη να λάβουν επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και των παιδιών στο πλαίσιο του COVID-19, προειδοποιώντας ότι: "Για πάρα πολλές γυναίκες και παιδιά, το σπίτι μπορεί να είναι τόπος φόβου και κακοποίησης. Η κατάσταση αυτή επιδεινώνεται σημαντικά σε περιπτώσεις απομόνωσης, όπως τα λουκέτα που επιβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19" (Human Rights Watch, 2020).

Παράλληλα, καθώς ο απολογισμός των θανάτων από τον COVID-19, συνεχίζει να αυξάνεται, όλο και μεγαλύτερος αριθμός παιδιών έμεινε χωρίς τον έναν ή και τους δύο γονείς ή άλλους φροντιστές. Αν και τα ποσοστά θνησιμότητας από το COVID-19 είναι υψηλότερα για τους ηλικιωμένους, η κλίμακα της πανδημίας θα αφήσει σίγουρα ορφανό μεγάλο αριθμό παιδιών. Τα παιδιά μπορεί επίσης να μείνουν χωρίς φροντίδα εάν οι γονείς τους νοσηλευτούν στο νοσοκομείο λόγω του COVID-19. Τα ορφανά παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της εξαναγκαστικής επαιτείας, της πώλησης στο δρόμο και άλλων μορφών παιδικής εργασίας. Επιπλέον, τα παιδιά χωρίς μόνιμη κατοικία, τα οποία ζουν ή εργάζονται στους δρόμους και σε άλλους δημόσιους χώρους, δεν ήταν σε θέση να συμμορφωθούν με τις εντολές της δημόσιας υγείας που επιβάλλουν αυτοαπομόνωση, καραντίνα ή απαγόρευση κυκλοφορίας. Τα καταφύγια για τα παιδιά και τις άστεγες οικογένειες γρήγορα έγιναν υπερπλήρη, καθιστώντας τη φυσική απομάκρυνση αδύνατη. Τα παιδιά αυτά συχνά δεν έχουν επίσης συνεχή πρόσβαση σε ασφαλές νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής, όπως σαπούνι και νερό, ώστε να συμμορφώνονται με τις συστάσεις που διατυπώνουν οι αρχές δημόσιας υγείας για τη μείωση της εξάπλωσης της νόσου.

Μελέτες σε διάφορες τοποθεσίες έχουν δείξει ότι οι νέοι ΛΟΑΤΚΙ αποτελούν μεγάλο μέρος του πληθυσμού των αστέγων (Patel, Nielsen, Badiani, Assi, Unadkat, Patel, Wardle, 2020/ Human Rights Watch, 2020).

Επιπροσθέτως, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού διαπίστωσε ότι τα ιδρύματα φιλοξενίας συνδέονται με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, εξάρτηση από την κοινωνική πρόνοια και υψηλότερο κίνδυνο έλλειψης στέγης, φυλάκισης, ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, πρόωρης γονεϊκότητας, κατάχρησης ουσιών, αυτοτραυματισμού και αυτοκτονίας. Αντί των ιδρυμάτων, οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ ενθαρρύνουν την οικογενειακή φροντίδα, όποτε είναι δυνατόν, συμπεριλαμβανομένης της φροντίδας από την ευρύτερη οικογένεια (συγγένεια), της ανάδοχης φροντίδας ή άλλων μορφών οικογενειακής ή παρεμφερούς φροντίδας. Η πρόσβαση σε βασικές ιατρικές υπηρεσίες είναι επίσης συχνά ανεπαρκής ή απουσιάζει σε αυτές τις εγκαταστάσεις, θέτοντας την υγεία των παιδιών σε μεγαλύτερο κίνδυνο αν αρρωστήσουν (Human Rights Watch, 2020).

Παράλληλα, δεκάδες εκατομμύρια παιδιά έχουν μεταναστεύσει πέρα από τα σύνορα ή έχουν εκτοπιστεί βίαια, συμπεριλαμβανομένων περισσότερων από 12,7 εκατομμυρίων προσφύγων, 17 εκατομμυρίων εσωτερικά εκτοπισμένων και 1,1 εκατομμυρίων αιτούντων άσυλο. Πολλά από αυτά είναι περιορισμένα σε υπερπλήρεις καταυλισμούς, άτυπα κέντρα υποδοχής ή καταληψίες, με έλλειψη καθαρού νερού, αποχέτευσης και ιατρικών υπηρεσιών, όπου οι μολυσματικές ασθένειες εξαπλώνονται εύκολα. Υπό αυτές τις συνθήκες, τα βασικά μέτρα πρόληψης COVID-19 όπως το συχνό πλύσιμο των χεριών και η "κοινωνική αποστασιοποίηση" είναι σχεδόν αδύνατα. Λόγω της περιορισμένης υγειονομικής περίθαλψης, οι πρόσφυγες, οι αιτούντες άσυλο, οι μετανάστες και οι εσωτερικά εκτοπισμένοι που έχουν σοβαρές χρόνιες παθήσεις υγείας είναι λιγότερο πιθανό να λάβουν την κατάλληλη θεραπεία και συμβουλές, καθιστώντας τους ακόμη πιο ευάλωτους στο COVID-19 (Alemi, Stempel, Siddiq, Kim, 2020: 510–515/ Human Rights Watch, 2020).

Παρά την απειλή που συνιστά ο COVID-19, οι αρχές παιδικής προστασίας σε αρκετές περιοχές της Γαλλίας εγκαταλείπουν ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών, τα οποία αναγκάζονται να ζουν σε ανθυγιεινούς και ενίοτε υπερπλήρεις χώρους, όπου δεν έχουν καμία προστασία από τη μετάδοση του ιού ή άλλων ασθενειών. Στη Μασσαλία, για παράδειγμα, οι αρχές αρνούνται να παράσχουν στα ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών

στέγαση και φροντίδα παρά τις σχετικές εντολές των δικαστών ανηλίκων και των διοικητικών δικαστών (Human Rights Watch, 2020).

Στην Ελλάδα, η συνεχιζόμενη από το 2016 πολιτική της κυβέρνησης για τον περιορισμό των αιτούντων άσυλο στα νησιά του Αιγαίου είχε δημιουργήσει δραματικό υπερπληθυσμό σε ανθυγιεινές συνθήκες ακόμη και πριν από το COVID-19. Μέχρι τις 31 Μαρτίου, περίπου 36.560 άνθρωποι, τουλάχιστον το ένα τρίτο από αυτούς παιδιά, είχαν εγκλωβιστεί στα νησιά σε καταυλισμούς με χωρητικότητα μόνο για 6.095 άτομα. Εδώ και καιρό δεν υπάρχει επαρκής πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, τουαλέτες και ντους και αξιοπρεπή στέγαση στους καταυλισμούς των νησιών, με χιλιάδες οικογένειες να ζουν σε σαθρές σκηνές που αγόρασαν οι ίδιες. Αντί να εκκενώσει τους καταυλισμούς, η Ελλάδα αντέδρασε στον κίνδυνο μόλυνσης από τον COVID-19 ουσιαστικά κλειδώνοντας τα παιδιά μέσα σε αυτούς, αφήνοντάς τα με ακόμη λιγότερη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες από ό,τι προηγουμένως, όταν οι συνθήκες ήταν ήδη ανυπόφορες. Τα παιδιά στα νησιά αντιμετωπίζουν μια πιθανή ανθρωπιστική καταστροφή από ένα μαζικό ξέσπασμα του COVID-19 στους καταυλισμούς, εάν η ελληνική κυβέρνηση αρνηθεί να τα μεταφέρει στην ηπειρωτική χώρα (Fouskas, 2020/ Human Rights Watch, 2020).

Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα που τους αφορούν ειδικά ως παιδιά, τα οποία κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά, να προστατεύονται και να εκπληρώνονται ακόμη και σε περιόδους κρίσης (Save the Children, 2020). Σε όλο τον κόσμο, οι κοινωνικές και οικονομικές διαταραχές που προκάλεσε η πανδημία COVID-19 επηρέασαν αρνητικά όλα τα κοινωνικά στρώματα και ιδιαίτερα τα παιδιά. Η έννοια της απώλειας ημερών μάθησης ήταν ζοφερή κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Τα διάφορα μέτρα που έχουν ληφθεί από τις κυβερνήσεις για να τον περιορισμό της πανδημίας έχουν θέσει σοβαρές προκλήσεις μπροστά στα παιδιά και τις οικογένειές τους, καθώς τα σχολεία κλείνουν για μήνες και έτσι τα παιδιά απομακρύνονται από τα σχολεία, σπάζοντας πιθανότατα τον κύκλο της μάθησής τους. Εκτός από αυτό, τα παιδιά εκτίθενται και σε διάφορους άλλους κινδύνους (Human Rights Watch, 2020).

Για παράδειγμα, ο κίνδυνος εγκατάλειψης των σχολείων μπορεί να εμπνεύσει τα παιδιά να γίνουν παιδικοί εργάτες. Και πάλι, μετά το lockdown, αυξάνονται τα περιστατικά εμπορίας παιδιών, τα παιδιά που πέφτουν θύματα εγκλημάτων στον κυβερνοχώρο,

γάμων παιδιών κ.λπ. Επιπλέον, η πανδημία έχει εξαπολύσει μια τέλεια καταιγίδα στις ζωές των πιο περιθωριοποιημένων παιδιών. Τα παιδιά αυτά στερούνται των βασικών τους δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Σύμφωνα με σχετική έκθεση, έως και 85 εκατομμύρια περισσότερα κορίτσια και αγόρια παγκοσμίως μπορεί να εκτεθούν σε σωματικές, σεξουαλικές επιθέσεις ή/και συναισθηματική βία κατά τη διάρκεια των τριών μηνών της κατ' οίκον καραντίνας (World Vision, 2020).

Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα που τους αφορούν ειδικά ως παιδιά, τα οποία κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ-ΟΗΕ), τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά, να προστατεύονται και να εκπληρώνονται ακόμη και σε περιόδους κρίσης (Save the Children, 2020). Σε όλο τον κόσμο, οι κοινωνικές και οικονομικές διαταραχές που προκάλεσε η πανδημία COVID-19 επηρέασαν αρνητικά όλα τα κοινωνικά στρώματα και ιδιαίτερα τα παιδιά. Η πανδημία COVID-19 ανέδειξε σοβαρές αδυναμίες στην προστασία των παιδιών σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένων ανεπαρκών συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής προστασίας, υπερπλήρων καταστημάτων κράτησης και έλλειψης σχεδίων δράσης έκτακτης ανάγκης για κλείσιμο σχολείων μεγάλης κλίμακας. Οι κίνδυνοι που εγκυμονεί η κρίση COVID-19 για τα παιδιά είναι τεράστιοι.

4.3: Η μετά-covid εποχή στα δικαιώματα του παιδιού

Όπως τονίστηκε και στις προηγούμενες ενότητες, η πανδημία του COVID άλλαξε άρδην την πραγματικότητα όπως την ξέρουμε. Αν και μετά από σχεδόν τρία χρόνια, οι ρυθμοί έχουν επανέλθει σχεδόν εξολοκλήρου στα κανονικά, οι επιπτώσεις που επέφερε ο COVID δεν έχουν εξαλειφθεί αλλά αντιθέτως συνεχίζουν να διαιωνίζονται. Καθώς η βασική μέριμνα των κυβερνήσεων ήταν να αναχαιτιστεί η πορεία της πανδημίας με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, τα ανθρώπινα δικαιώματα συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των παιδιών τέθηκαν σε δεύτερη μοίρα. Ωστόσο, οι πολιτικές που υιοθετήθηκαν αναφορικά με τα δικαιώματα των παιδιών κατόρθωσαν να αναχαιτίσουν ως ένα βαθμό την αρνητική πορεία. Η δράση κυρίως των διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με τα δικαιώματα των παιδιών, συνέβαλλαν στο να συνειδητοποιήσουν οι ηγέτες σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, ότι αποτελεί υψίστης σημασίας η προστασία των δικαιωμάτων.

Η επόμενη μέρα της πανδημίας, βρήκε τις χώρες να προσπαθούν να μετρήσουν τις απώλειες τους σε όλα τα επίπεδα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των

παιδιών δεν ήταν ψηλά στην ατζέντα των ηγετών, με την οικονομία και την υγεία να λαμβάνουν τις πρώτες θέσεις. Η νέα συζήτηση που πυροδότησε η πανδημία COVID-19 απαιτεί μια νέα προσπάθεια στη μελέτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των παιδιών, η οποία θα επιδιώκει να είναι ολιστική στις θεωρητικές προσεγγίσεις της και ολοκληρωμένη στις εμπειρικές εκτιμήσεις της. Η πανδημία ανέδειξε την ανάγκη για ένα θεωρητικό πλαίσιο προστασίας και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων των παιδιών όταν ο στόχος της διατήρησης της δημόσιας υγείας μπορεί να συγκρουστεί με τον στόχο της διατήρησης της ανθρώπινης ελευθερίας, αξιοπρέπειας και ισότητας (Fiske, Galasso, Eichinger, McLennan, Radhuber, Zimmermann, & Prainsack, 2022).

Οι Clay et al. (2022), βασιζόμενοι σε νέα και διευρυμένα δεδομένα που παρακολουθούν τις αξιολογήσεις των εμπειρογνομώνων σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των παιδιών για να εκτιμήσουν κατά πόσον και σε ποιο βαθμό η πανδημία άλλαξε την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ιστορία που παρουσιάζουν είναι ανησυχητική. Επιπλέον, καταδεικνύουν ότι οι συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα επιδεινώθηκαν σε όλο το φάσμα κατά τη διάρκεια του 2020. Ωστόσο, οι Clay et al. (2022) φέρνουν στην επιφάνεια επίσης το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχει και δυναμική θετικής αλληλεξάρτησης, δείχνοντας ότι, αν και οι συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να ήταν πιο εύθραυστες από ό,τι αναμενόταν σε πολλές χώρες, φαίνεται να είναι πιο ανθεκτικές στις χώρες που επέδειξαν υψηλότερες δεσμεύσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των παιδιών.

Όπως καθίσταται φανερό από τα παραπάνω, η πανδημία COVID-19 είχε σημαντικό αντίκτυπο στα δικαιώματα των παιδιών σε όλο τον κόσμο. Καθώς οι χώρες αρχίζουν να ανακάμπτουν από την πανδημία, αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα και να προστατευθούν τα δικαιώματα των παιδιών στη μετά-COVID εποχή. Μία από τις πιο πιεστικές ανησυχίες είναι ο αντίκτυπος της πανδημίας στην εκπαίδευση των παιδιών. Το κλείσιμο των σχολείων και οι διαταραχές στη μάθηση είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ακαδημαϊκή πρόοδο των παιδιών, ιδίως για εκείνα που προέρχονται από μειονεκτούντα περιβάλλοντα. Οι κυβερνήσεις και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να εργαστούν για να διασφαλίσουν ότι όλα τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών ψηφιακής μάθησης και της υποστήριξης των προγραμμάτων αναπλήρωσης.

Η πανδημία ανέδειξε επίσης την ανάγκη αντιμετώπισης της παιδικής φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας. Πολλές οικογένειες αγωνίστηκαν οικονομικά κατά τη διάρκεια της πανδημίας και τα παιδιά από οικογένειες με χαμηλό εισόδημα έχουν πληγεί δυσανάλογα. Στη μετά-COVID εποχή, αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτια της φτώχειας και της ανισότητας, μεταξύ άλλων μέσω των δικτύων κοινωνικής ασφάλειας και της στοχευμένης στήριξης των ευάλωτων οικογενειών. Η πανδημία οδήγησε επίσης σε αύξηση των ανησυχιών για την προστασία των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης. Με τα παιδιά να περνούν περισσότερο χρόνο στο σπίτι, έχουν αυξηθεί οι αναφορές για ενδοοικογενειακή βία και κακοποίηση παιδιών. Είναι σημαντικό οι κυβερνήσεις και οι κοινότητες να συνεργαστούν για να προστατεύσουν τα παιδιά από βλάβες και να διασφαλίσουν ότι έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης όταν χρειάζεται. Τέλος, η πανδημία ανέδειξε τη σημασία της ψυχικής υγείας και της ευημερίας των παιδιών. Η κοινωνική απομόνωση, το άγχος και το στρες είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των παιδιών και αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας και στην υποστήριξη των παιδιών και των οικογενειών.

Καταληκτικά, η μετά-COVID εποχή παρουσιάζει τόσο προκλήσεις όσο και ευκαιρίες για τα δικαιώματα των παιδιών. Οι κυβερνήσεις, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινότητες πρέπει να συνεργαστούν για να διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα των παιδιών προστατεύονται και έχουν προτεραιότητα κατά την αποκατάσταση από την πανδημία.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Σύμφωνα με τον Marc Dullaert, πρόεδρο της Διεθνούς Οργάνωσης για τα δικαιώματα του παιδιού – Kids Rights, σε ολόκληρο τον κόσμο τα δικαιώματα των παιδιών επηρεάστηκαν σε σημαντικό βαθμό από την επιδημία του κορωνοϊού. Μάλιστα ο ετήσιος δείκτης KidsRights Index 2020, ο οποίος αναπτύχθηκε σε συνεργασία με τη Σχολή Οικονομικών Erasmus και το Διεθνές Ινστιτούτο Κοινωνικών Σπουδών αποδεικνύει ότι οι χώρες παγκοσμίως διαθέτουν ανεπαρκή προϋπολογισμό για τα δικαιώματα των παιδιών, ειδικά σε τομείς όπως η προστασία, η υγεία και η εκπαίδευση. Με τις οικονομικές συνέπειες της κρίσης που επέφερε ο COVID-19, δεν υπάρχουν προσδοκίες ότι αυτό θα αλλάξει σύντομα (KidsRights Index, 2020).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον δείκτη KidsRights Index του 2020, όχι μόνο οι οικονομικές συνέπειες, αλλά και τα μέτρα που έλαβαν οι κυβερνήσεις για να περιορίσουν την έξαρση του COVID-19 έχουν καταστροφικές επιπτώσεις σε πολλά παιδιά. Το κλείσιμο των σχολείων σε 188 χώρες επηρεάζει 1,5 δισεκατομμύριο παιδιά και νέους, αφήνοντας αγόρια και κορίτσια ιδιαίτερα ευάλωτα στην παιδική εργασία, τους παιδικούς γάμους και την εφηβική εγκυμοσύνη. Η αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του lockdown αποδείχθηκε ιδιαίτερα επιβλαβής για τα παιδιά, και δη για τα κορίτσια. Η άνευ προηγουμένου πίεση στην υγειονομική περίθαλψη έκλεισε για αρκετό καιρό τα τακτικά προγράμματα εμβολιασμού για ασθένειες όπως η πολιομυελίτιδα και η ιλαρά, προκαλώντας μια αιχμή εκατοντάδων χιλιάδων επιπλέον βρεφικής θνησιμότητας. Ο δείκτης KidsRights Index παρουσιάζει επίσης ανησυχητικά στοιχεία στον τομέα των "διακρίσεων", μία από τις γενικές αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των παιδιών. Περισσότερες από το ένα τρίτο των χωρών έχουν τη χαμηλότερη δυνατή βαθμολογία στον τομέα αυτό, με αρκετές αρνητικές ακραίες τιμές μεταξύ των πιο βιομηχανικών χωρών (KidsRights Index, 2020).

Η πανδημία COVID-19 επιβάρυνε σημαντικά το ευρωπαϊκό κοινωνικό και οικονομικό ιστό, συχνά αποκαλύπτοντας εγγενείς αδυναμίες, με εκτεταμένες επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στην ευημερία των παιδιών. Οι απώλειες θέσεων εργασίας που ακολούθησαν την εμφάνιση της πανδημίας έθεσε περισσότερες οικογένειες στον κίνδυνο της φτώχειας, όπως πολλές από τις εκθέσεις που δημοσιεύθηκαν στο 2020 Eurochild Report, παρουσίασαν για χώρες, όπως η Κύπρος, η Δανία, η Φινλανδία, Ιταλία και η Σλοβενία. Ειδικότερα, η διατροφική φτώχεια, ένα πρόβλημα που απεικονίζεται έντονα στις Ιταλία, κατέστη ακόμη πιο επιτακτική. Μάλιστα, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα μιας συνοικίας του Παλέρμο με αυξανόμενο αριθμό ληστειών στα τοπικά σούπερ μάρκετ από άτομα των οποίων τα παιδιά βρίσκονταν σε σοβαρό κίνδυνο να πεθάνουν από την πείνα. Ο συνδυασμός του οικονομικού άγχους, της αβεβαιότητας για το μέλλον και του περιορισμού των οικογενειών στο σπίτι κατά τη διάρκεια του lockdown οδήγησε αναπόφευκτα σε αυξημένο άγχος και προβλήματα ψυχικής υγείας, μια ανησυχία που αναφέρθηκε στις εκθέσεις για τη Βουλγαρία, τη Δανία, Αγγλία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Ρουμανία, Σλοβενία και Πορτογαλία (Eurochild report, 2020).

Ειδικότερα, η έκθεση υπογραμμίζει πως τα παιδιά χωρίς κανένα ιστορικό προβλημάτων συμπεριφοράς, άρχισαν να αντιμετωπίζουν προβλήματα ύπνου και να γίνονται όλο και πιο επιθετικά. Τα μέτρα που επιβλήθηκαν για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού, όπως το ότι πολλές κοινωνικές υπηρεσίες για τα παιδιά δεν ήταν διαθέσιμες, ακόμα και σε πιο σοβαρές καταστάσεις. Οι πιέσεις αυτές οδήγησαν σε αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας, όπως αναφέρουν πολλές εκθέσεις χωρών, όπως στη Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λετονία, Πορτογαλία και Σλοβενία (Save the Children, 2020).

Το έργο των οργανώσεων που σχετίζονται με την κοινωνία των πολιτών και υποστηρίζουν παιδιά που ζουν υπό ευάλωτες καταστάσεις, κατέστη ακόμη πιο δύσκολο. Μάλιστα όπως επισημαίνεται στην έκθεση της Αγγλίας, το lockdown εμπόδιζε την ικανότητα των επαγγελματιών να προσεγγίσουν τα παιδιά στις πιο ευάλωτες καταστάσεις, με τα προβλήματα να μένουν απαρατήρητα. Ταυτόχρονα, οι ΟΚΠ συχνά αντιμετώπιζαν μειωμένη χρηματοδότηση, ενώ η ανάγκη για τις υπηρεσίες τους αυξανόταν. Η Κύπρος, η Τσεχία, η Δανία, η Λετονία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία ήταν ανάμεσα στις χώρες στις οποίες εντοπίστηκαν προβλήματα τέτοιας φύσεως (Eurchild, 2020).

Από τα 25 προφίλ χωρών, τα 20 εξέτασαν επίσης την κατάσταση των παιδιών που βρίσκονται σε δομές φιλοξενίας και φροντίδας. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, υπήρχε αυξημένος κίνδυνος για τα παιδιά στις επισφαλείς οικογενειακές καταστάσεις που προκαλούνταν από τις οικονομικές πιέσεις και την ενδοοικογενειακή βία. Κατά συνέπεια, εκτιμάται ότι ο αριθμός των παιδιών που εισέρχονται σε εναλλακτική φροντίδα θα αυξηθεί, σε ορισμένες χώρες όπως η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ρουμανία και η Σλοβακία έως και 30% (Eurchild, 2020)..

Ο αντίκτυπος της κρίσης COVID-19 έγινε εξίσου έντονα, αν όχι περισσότερο, αισθητός από τα παιδιά που βρίσκονται σε εξωνοσοκομειακή φροντίδα. Τα παιδιά έχασαν σοβαρά την εξωτερική επαφή κατά τη διάρκεια του lockdown, ιδίως την πρόσβαση στο σχολείο, στον αθλητισμό και σε άλλες εξωτερικές εγκαταστάσεις, και ακόμη χειρότερα τις ίδιες τους τις οικογένειες. Ο περιορισμός στο σπίτι τους περιβάλλον του ιδρύματος δημιουργεί πιέσεις για τόσο στα παιδιά όσο και στο προσωπικό, με διαμάχες και την ψυχική υγεία να βρίσκεται σε κίνδυνο. Οι εκθέσεις από τη Βουλγαρία, την Τσεχία, τη Δανία, την Εσθονία και τη Γαλλία ήταν μεταξύ

εκείνων που αναδεικνύουν το άγχος που προκαλούσε στα παιδιά η εναλλακτική φροντίδα. Το Βέλγιο επεσήμανε επισήμανε ότι το να μην τους επιτρέπεται να πηγαίνουν εβδομάδες να βγαίνουν έξω, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό στην ψυχική ευημερία των παιδιών (Human Rights Watch, 2020).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μία από τις πιο επείγουσες ανάγκες που εντοπίστηκε μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, είναι η αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας και των επιπτώσεών της στις ανάπτυξη και το μέλλον τους. Ωστόσο, στις περισσότερες χώρες δεν δίνεται πολιτική προτεραιότητα στην παιδική φτώχεια: Η Κύπρος, η Τσεχία, η Δανία, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Σερβία και η Σλοβενία δήλωσαν ότι δεν διαθέτουν εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας. Στην πορτογαλική έκθεση τονίζεται ότι "απαιτείται επείγοντως εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας, καθώς το 22% των παιδιών της Πορτογαλίας κινδυνεύει να φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό" (Save the Children, 2020).

Δυστυχώς, οι Ειδικές Συστάσεις ανά Χώρα για το 2020 δεν αντιμετωπίζουν πάντα αυτή τη φαινομενικά προφανή ανάγκη. Παράλληλα, η έλλειψη προσοχής στα παιδιά, τις ανάγκες και τα ενδιαφερόμενα αντανακλάται και στην έλλειψη δομών και μηχανισμών για να επιτρέψουν στα παιδιά να κάνουν τους εαυτούς τους να ακουστούν. Η συμμετοχή των παιδιών περιγράφεται ως "ανεπαρκής" ή "όχι επαρκώς ανεπτυγμένη" στο Βέλγιο, Τσεχία, Γαλλία, Ουγγαρία, Σερβία και τη Σλοβενία. Εντούτοις, υπήρχαν και θετικά παραδείγματα καλών πρακτικών που προέκυψαν από το ξέσπασμα της πανδημίας. Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, οι ΟΚΠ ένωσαν τις δυνάμεις τους για να ασκήσουν πιέσεις στο κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να υπάρξει μεγαλύτερη προσοχή στα παιδιά και τα δικαιώματά τους. Στη Λετονία η κυβέρνηση παρείχε εξοπλισμό όπως υπολογιστές για τα παιδιά σε φτωχές οικογένειες, ενώ στη Γαλλία, δημιουργήθηκαν δωρεάν τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας για να βοηθήσουν όσους βρίσκονταν σε κίνδυνο. Σε ορισμένες χώρες δημιουργήθηκαν τηλεοπτικά κανάλια για να παρέχουν εκπαίδευση στα παιδιά σε στα σπίτια τους, όπως στην Τσεχία και στην Κύπρο (Save the Children, 2020).

Ορισμένες κυβερνήσεις ευρωπαϊκών χωρών εξέτασαν τις χρήσιμες των κονδυλίων της ΕΕ, παρέχοντας μια μικτή εικόνα. Η Κροατία δήλωσε ότι επί του παρόντος δεν διατίθενται κονδύλια για την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου που αφορά τις

οικογένειες σε ευάλωτες καταστάσεις και τα παιδιά που βρίσκονται υπό φροντίδα. Υπήρξαν εκκλήσεις για προτάσεις, αλλά η διαδικασία άργησε πολύ να προχωρήσει. Στην Εσθονία, οι δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας της υποκατάστατης φροντίδας και τη διαφοροποίηση των εναλλακτικών μορφών φροντίδας υποστηρίχθηκαν μέσω του ΕΚΤ. Ομοίως, η Πολωνία ανέφερε ότι τα κονδύλια του ΕΚΤ χρησιμοποιήθηκαν για την αγορά υπολογιστών και λογισμικού για την παροχή υποστήριξης σε παιδιά που τοποθετούνται σε εναλλακτική φροντίδα και για να εξασφαλιστούν εξοπλισμό ατομικής προστασίας. Η Ισπανία έλαβε κονδύλια της ΕΕ για να βοηθήσει οικογένειες σε ευάλωτες καταστάσεις και παιδιά που βρίσκονται υπό υποκατάστατη φροντίδα κατά τη διάρκεια της COVID-19 κρίσης, αλλά δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η ισπανική κυβέρνηση χρησιμοποιεί αυτά τα κονδύλια στην πράξη (Eurochild report, 2020).

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

6.1: Η επιλογή της μεθοδολογίας έρευνας

Στην παρούσα εργασία, με βάση το θέμα της και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, αποφασίστηκε ως προς της μεθοδολογία της έρευνας να χρησιμοποιηθούν ποιοτικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων. Ειδικότερα, η γράφουσα της συγκεκριμένης εργασίας διεξήγαγε ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με 8 αρμόδιους εργαζόμενους¹ σε μεγάλους ελληνικούς οργανισμούς που ασχολούνται με τα παιδιά

---

¹ Αρχικά πραγματοποιήθηκαν δέκα (10) συνεντεύξεις, εκ των οποίων τελικώς χρησιμοποιήθηκαν οι 8, καθώς οι έτερες δύο (2) δεν ανταποκρίθηκαν αφενός στα ερευνητικά ερωτήματα και αφετέρου στα πρότυπα ποιότητας που τέθηκαν.

και την προστασία τους. Ειδικότερα, οι συνεντευξιαζόμενοι προέρχονται από τους εξής οργανισμούς:

1. Ερυθρός Σταυρός
2. Μαζί για το Παιδί
3. UNICEF
4. Make a Wish
5. Home Project
6. Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού
7. Το Χαμόγελο του Παιδιού
8. ΙΑΣΙΣ

Η ποιοτική έρευνα συνιστά την πιο ενδεδειγμένη μέθοδο προκειμένου να διερευνηθούν τα βασικά θέματα που έχουν τεθεί στην παρούσα διπλωματική, όπως η κατάσταση των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα την εποχή της πανδημίας, τα προβλήματα που εντοπίστηκαν, οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, οι δράσεις των οργανισμών που ασχολούνται με τα παιδιά, κατά την περίοδο του COVID-19, οι τρόποι αντίδρασης απέναντι στους περιορισμούς που επιβλήθηκαν. Μέσα από την διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας, ο ερευνητής στρέφει το ενδιαφέρον του στον τρόπο με τον οποίο βιώνεται, ερμηνεύεται και γίνεται αντιληπτός ο κοινωνικός κόσμος (Bird, κ.ά., 1999: 320). Επιπλέον, μέσω της ποιοτικής έρευνας, και δη της συνέντευξης, αποτυπώνεται με πιο εμφανές και ορθό τρόπο η στάση των ανθρώπων πάνω στο υπό εξέταση ζήτημα, χωρίς να χρησιμοποιούνται μετρήσιμα στοιχεία, όπως οι απόψεις ανθρώπων που έχουν εμπειρία πάνω στα θέματα που ερευνώνται στην εργασία (Robson, 2010: 319-320). Εν κατακλείδι, χαρακτηριστικά της ποιοτικής μεθοδολογικής τα οποία λήφθηκαν υπόψη για την επιλογή της μεθοδολογίας έρευνας στην παρούσα εργασία αποτελούν το μικρό και σχετικό δείγμα συμμετεχόντων, η ευελιξία στην διεξαγωγή της συνέντευξης και η και η ανάλυση του λόγου (Babbie, 2018: 568-569).

6.2: Το δείγμα της έρευνας. Η μέθοδος επιλογής και το υλικό

Όπως αναφέρθηκε και στην παραπάνω ενότητα, το δείγμα του παρόντος πονήματος αποτέλεσαν, 8 εργαζόμενοι, την περίοδο της πανδημίας, στους μεγαλύτερους ελληνικούς οργανισμούς που ασχολούνται με την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Η μέθοδος επιλογής του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία είναι η σκόπιμη δειγματοληψία, σύμφωνα με την οποία, η γράφουσα επέλεξε σκόπιμα τα άτομα, με βασικό κριτήριο να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της έρευνας. Παράλληλα, ως κριτήριο για την επιλογή του δείγματος στην προκειμένη περίπτωση

της σκόπιμης δειγματοληψίας, τέθηκε οι συμμετέχοντες να εξασφαλίζουν πληθώρα πληροφοριών. Ως εκ τούτου, και μετά από την εκπόνηση των συνεντεύξεων οι γράφουσα κατέληξε σε 8 συμμετέχοντες στην έρευνα, οι οποίοι είναι οι πλέον αρμόδιοι και κατάλληλοι προκειμένου να ενισχύσουν την διαδικασία της έρευνας αναφορικά με τις συνθήκες των δικαιωμάτων του παιδιού κατά την περίοδο του COVID και τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν στο ζήτημα αυτό, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (Creswell, 2011:237-238).

6.3: Η διαδικασία συλλογής, ο τρόπος ανάλυσης και επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων

Εφόσον αποφασίστηκε, με βάση τα δεδομένα που αναφέρθηκαν στην ενότητα 6.1 της παρούσας εργασίας, ότι το ερευνητικό εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί είναι η συνέντευξη, ως το πιο κατάλληλο προκειμένου να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα στοιχεία, πραγματοποιήθηκε σχετική έρευνα από την γράφουσα αναφορικά με τα πρόσωπα τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις για να συμμετάσχουν στις συνεντεύξεις. Στη συνέχεια, στα πρόσωπα αυτά στάλθηκε ένα email το οποίο περιελάμβανε τα στοιχεία της ερευνήτριας και την ενημερωτική φόρμα της παρούσας εργασίας, προκειμένου να πληροφορηθούν οι υποψήφιοι συμμετέχοντες για τους σκοπούς της συνέντευξης και της εργασίας. Ύστερα από σχετική συζήτηση με τους υποψήφιους συμμετέχοντες, αποφασίστηκε να τηρηθεί ανωνυμία και να δημοσιοποιηθούν μόνο τα στοιχεία του οργανισμού στον οποίο εργάζονταν κατά τη διάρκεια της υπο εξέταση περιόδου, ήτοι την περίοδο της πανδημίας.

Μετά τη συλλογή ερευνητικών δεδομένων, που πραγματοποιήθηκε με την διεξαγωγή εξ αποστάσεων συνεντεύξεων, ακολούθησε η ανάλυση τους. Στην ποιοτική επεξεργασία των δεδομένων, αρχικά, οργανώνονται κατάλληλα τα δεδομένα, με σκοπό την μετέπειτα ανάλυσή τους. Στη συνέχεια, εξετάστηκαν οι πληροφορίες που συνέλεξε η γράφουσα κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, και πραγματοποιήθηκε ανάλυση των δεδομένων και παρουσίαση των ευρημάτων. Ειδικότερα, στην προκειμένη περίπτωση η γράφουσα επέλεξε την θεματική ανάλυση, στην οποία καταγράφονται με λεπτομέρεια οι πληροφορίες που έχουν δοθεί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα και στη συνέχεια, επιχειρείται να επιβεβαιωθούν οι πληροφορίες που προκύπτουν με βάση και το θεωρητικό μέρος (Creswell, 2011: 241).

6.4: Οι περιορισμοί της έρευνας

Στη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, εντοπίστηκαν ορισμένοι περιορισμοί αναφορά με τη διεξαγωγή της έρευνας. Ειδικότερα, ένας από τους πιο σημαντικούς περιορισμούς που αντιμετώπισε η γράφουσα είναι η δυσκολία να βρει τους κατάλληλους υποψήφιους για τη διεξαγωγή της έρευνας καθώς, λόγω της ευαισθησίας του υπό εξέταση ζητήματος αλλά και των κανονισμών των οργανισμών, πολλοί υποψήφιοι ήταν διστακτικοί στο να συμμετέχουν. Επιπλέον, η τήρηση του χρονοδιαγράμματος σχετικά με τις συνεντεύξεις αποτέλεσε έναν περιορισμό, καθώς ο φόρτος εργασίας των συνεντευζιαζόμενων απαιτούσε τον προσεκτικό σχεδιασμό και την ευελιξία στο πρόγραμμα της γράφουσας. Παράλληλα, ένας ακόμη περιορισμός που συνάντησε η γράφουσα κατά την διαδικασία της έρευνας ήταν και η δυσκολία διασταύρωσης των πληροφοριών που παρείχαν οι συμμετέχοντες, καθώς το υπό εξέταση θέμα είναι ακόμη αρκετά καινούριο και δεν υπήρχαν εκτεταμένες βιβλιογραφικές πηγές. Ωστόσο, σε ένα τέτοιο ζήτημα όπως αυτό που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, η εκ των έσω συγκέντρωση δεδομένων μέσω των συνεντεύξεων υπερνικά έως ένα βαθμό την περιορισμένη βιβλιογραφία στο θέμα.

6.5: Ζητήματα δεοντολογίας και αξιοπιστία της έρευνας

Καίριο μέρος μιας έρευνας σε κάθε επιστημονική εργασία αποτελεί η τήρηση των κανόνων δεοντολογία που θα πρέπει να ακολουθεί μια μελέτη, ώστε να προωθηθούν σωστά οι σκοποί της. Ειδικότερα, η δεοντολογία θα πρέπει να τηρείται στα πλαίσια ενός επιστημονικού πονήματος, όπως το παρόν, καθώς αφενός προάγεται η γνώση και αφετέρου εξασφαλίζεται η μεροληψία της έρευνας. Όσον αφορά το περιεχόμενο της έννοιας της δεοντολογίας στις κοινωνικές επιστήμες, αυτή έγκειται σε ένα σύνολο κανόνων οι οποίοι σύμφωνα με τον Hopf (2004:334) «ρυθμίζουν τη σχέση των ερευνητών με όλους τους εμπλεκόμενους στην έρευνα» και αφορούν το πως θα πρέπει να αντιμετωπίζουν οι ερευνητές την ερευνητική διαδικασία».

Ειδικότερα, την παρούσα εργασία, τηρήθηκε η απαιτούμενη δεοντολογία, προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία της. Ως εκ τούτου, σε κάθε έναν από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, στάλθηκε το ενημερωτικό έντυπο της εργασίας. Επίσης, σε όλους τους συμμετέχοντες επισημάνθηκε αφενός ο επιστημονικός και αφετέρου ο εθελοντικός χαρακτήρας της μελέτης και διευκρινίστηκε ότι οι απαντήσεις θα παραμείνουν ανώνυμες όπως και ζητήθηκε στη γράφουσα (τα στοιχεία όλων των συντευζιαζόμενων βρίσκονται στη διάθεση της γράφουσας). Παράλληλα, πριν την έναρξη της

συνέντευξης κοινοποιήθηκε στους συμμετέχοντες η δυνατότητα να αποχωρήσουν από τη διαδικασία, οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούσαν. Τέλος, οι ερωτηθέντες ενημερώθηκαν ότι τα λεγόμενα τους θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και θα παρουσιαστούν με τον δυνατότερο ακριβή τρόπο.

7. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 6, αναφορικά με τη διεξαγωγή της έρευνας που περιλαμβάνεται στην παρούσα εργασία, αποφασίστηκε η διεξαγωγή 8 συνεντεύξεων από εργαζομένους σε δομές που σχετίζονται με την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα, οι οποίοι είτε εργάζονται ακόμα είτε εργαζόντουσαν κατά την περίοδο της πανδημίας σε οργανισμούς σχετικούς με το παιδί. Στο σύνολο των συμμετεχόντων έγιναν οι ίδιες ερωτήσεις με την ίδια σειρά, οι οποίες επιλέχθηκαν από τη γράφουσα σε συνεννόηση με τον επιβλέποντα καθηγητή, ώστε να είναι όσο πιο σχετικές γίνεται με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί στην παρούσα εργασία. Επιπλέον, σε όλους τους συνεντευξιαζόμενους, επισημάνθηκε η εμπιστευτικότητα της συζήτησης καθώς και η αποκλειστική χρήση των λεγομένων τους για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας.

Η ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα πραγματοποιηθεί με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί στην παρούσα εργασία. Ωστόσο πριν από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων, θα παρουσιαστεί ο ρόλος των συνεντευξιαζόμενων στον εκάστοτε οργανισμό καθώς και η εμπλοκή τους με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

1. Ερυθρός Σταυρός

Ο πρώτος συνεντευξιαζόμενος εργάζεται ως κοινωνικός λειτουργός στον Ερυθρό Σταυρό, ο οποίος διαθέτει πέντε ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, τα ΚΦΑΑ, καθώς επίσης και προγράμματα για την υποδοχή και την ένταξη των προσφύγων. Επιπλέον, ο Ερυθρός Σταυρός ασχολείται με οικογένειες, μέσα στις οποίες είναι ωφελούμενα και τα παιδιά. Ο συνεντευξιαζόμενος υποστήριξε ότι ασχολείται άμεσα με τα δικαιώματα των παιδιών, με την παιδική προστασία, ως υπεύθυνος προστασίας.

Στον τομέα των δικαιωμάτων των παιδιών, υφίστανται τα 5 Κέντρα Ασυνόδευτων Ανηλίκων στα οποία μέσα, μέσα από την φροντίδα και την προστασία που παρέχεται, προσπαθούν να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των παιδιών που είναι η πρόσβαση στην

υγεία, στην εκπαίδευση, στην ισότητα, σε οτιδήποτε τα αφορά, στα βασικά αγαθά. Επίσης, υπάρχουν και νομικοί σύμβουλοι στα προγράμματα, ειδικά των ασυνόδευτων ανηλίκων, και σε όλες τις υπηρεσίες υφίστανται εξυπηρετούμενα παιδιά που επιχειρείται να διασφαλιστούν τα δικαιώματά τους.

2. Μαζί για το παιδί

Ο δεύτερος συνεντευξιαζόμενος εργάζεται στον οργανισμό Μαζί για το Παιδί ως κοινωνικός λειτουργός και είναι υπεύθυνος για τα προγράμματα στήριξης απόρων οικογενειών. Τα προγράμματα στήριξης απόρων οικογενειών αφορούν οικογένειες οι οποίες έχουν χαμηλό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα και έχουν ανήλικα τέκνα στη σύνθεσή τους. Η υποστήριξη που παρέχουν είναι κατά κύριο λόγο οικονομική, αλλά με τη μορφή κουπονιών για τα super markets. Σε αυτό το κομμάτι οι οικογένειες εντάσσονται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στα προγράμματα, το λιγότερο που θα μπορούσε να ενταχθεί η οικογένεια είναι 6 μήνες. Παράλληλα, πραγματοποιούνται συναντήσεις και με τις οικογένειες μια φορά το μήνα για να παραλάβουν τα κουπόνια, αλλά και για να συζητήσουν περαιτέρω για τυχόν κάποιο άλλο αίτημα που μπορεί να προκύψει, μια διερεύνηση αναγκών.

Επιπλέον, στο Μαζί για το Παιδί λειτουργεί και συμβουλευτικός σταθμός, η τηλεφωνική γραμμή 11525, όπου μπορεί κάποιος είτε τηλεφωνικά είτε διά ζώσης, να λάβει συμβουλευτική υποστήριξη και να προβεί σε ανώνυμες ή επώνυμες καταγγελίες για παραμέληση ή κακοποίηση ανηλίκων. Το τρίτο κομμάτι στο οποίο εμπλέκεται ο οργανισμός πλέον εδώ και ένα χρόνο περίπου, είναι ότι καλύπτονται και οι εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών, όπως φροντιστήρια, άθληση, χορό, ειδικές θεραπείες.

3. UNICEF

Σύμφωνα με τον τρίτο συνεντευξιαζόμενο, η UNICEF προωθεί τα δικαιώματα του παιδιού, υλοποιεί προγράμματα για την προστασία και ευημερία τους, ενώ ο ίδιος απασχολείται ως Programme Officer Compliance, υποστηρίζοντας τη διαχείριση προγραμμάτων στην Παιδική Προστασία, Εκπαίδευση, Υγεία, Κοινωνική Πολιτική και Ανάπτυξη δεξιοτήτων των εφήβων, καθώς και τις σχετικές χρηματοδοτήσεις αυτών.

4. Make a Wish

Σύμφωνα με τον τέταρτο συνεντευξιαζόμενο, το Διεθνές Ίδρυμα Make-A-Wish δεσμεύεται να προστατεύει τα παιδιά και τους νέους, ενεργώντας πάντα προς το συμφέρον τους για την ασφάλειά τους. Ειδικότερα, τα παιδιά των ευχών και οι οικογένειές τους στο Make-A-Wish έχουν το δικαίωμα να ικανοποιούν τις ανάγκες τους σε ένα ασφαλές και φιλικό περιβάλλον και να έχουν ίση προστασία από κάθε είδους βλάβη ή κακοποίηση. Παράλληλα, το Make-A-Wish International έχει μηδενική ανοχή στην παιδική κακοποίηση και θεωρεί οποιαδήποτε μορφή συναισθηματικής, σωματικής, σεξουαλικής κακοποίησης ή παραμέλησης απαράδεκτη υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Ο ρόλος του συνεντευξιαζόμενου στον οργανισμό είναι αυτός του συντονισμού μιας ομάδας 25 εργαζομένων και περίπου διακοσίων και επιπλέον εθελοντών, με σκοπό μοναδικό την εκπλήρωση ευχών παιδιών που αντιμετωπίζουν μια πολύ σοβαρή ασθένεια.

Επιπλέον, το Make a Wish, ως μέλος του MAW International έχουν υπογράψει επίσημο policy σχετικά με το child protection, και στην καθημερινή πρακτική εάν πέσει στην αντίληψή των εργαζομένων κάποιο φαινόμενο παιδικής κακοποίησης ή κάτι που θεωρούν ότι χρήζει μιας διαφορετικής αντιμετώπισης ή μιας αντιμετώπισης και διαχείρισης από έναν άλλο φορέα, τότε ανώνυμα καταγγέλλουν το γεγονός. Όλοι όσοι εργάζονται στο Make-A-Wish International ή στις θυγατρικές του είναι υπεύθυνοι για τη φροντίδα και την προστασία των παιδιών των ευχών και για την αναφορά πληροφοριών σχετικά με την κακοποίηση παιδιών. Αυτή η πολιτική εμπίπτει στη βασική αξία της εστίασης στο παιδί στο Make-A-Wish.

5. Home Project

Σύμφωνα με τον πέμπτο συνεντευξιαζόμενο, ο οργανισμός Home Project, έχει 13 ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, όπου φιλοξενούνται πάνω από 1000 παιδιά σύνολο. Ο ρόλος του συνεντευξιαζόμενου είναι του συντονιστή μέσα σε έναν από τους ξενώνες. Τα ασυνόδευτα παιδιά λαμβάνουν ένα δίκτυο υπηρεσιών παιδικής προστασίας όπως τροφή, υλική υποστήριξη, ιατρική περίθαλψη, κοινωνική, νομική, ψυχολογική στήριξη και αποκτούν άμεση πρόσβαση στην εκπαίδευση. Το μοντέλο Παιδικής Προστασίας που εφαρμόζεται στον οργανισμό περιλαμβάνει τέσσερις πυλώνες: Ψυχική Υγεία, ψυχιατρική και ψυχολογική παρακολούθηση και συνεχή υποστήριξη μέσα ατομικές ή ομαδικές συνεδρίες.

6. Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Ο έκτος συνεντευξιαζόμενος απασχολείται στο δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού και συγκεκριμένα, στο πρόγραμμα με τα ασυνόδευτα ανήλικα, που είναι ένα πρόγραμμα του Υπουργείου με τον εθνικό μηχανισμό που εντοπίζει τα ασυνόδευτα ανήλικα. Αναφορικά με την δράση του Δικτύου, είναι πολύ ενεργή σαν οργάνωση, και ασχολούνται ενδελεχώς με τα δικαιώματα. Υπάρχει και το εφηβικό τμήμα, που απευθύνεται σε εφήβους όλων των εθνικοτήτων, καθώς και ένα εργαστήρι το οποίο απευθύνεται σε παιδιά. Μέσα σε αυτό το πρόγραμμα είναι και η Πλανόδια Βιβλιοθήκη που ουσιαστικά μεταφέρονται σε όλη την Ελλάδα, κανονίζουν με σχολεία διάφορες δράσεις και κάνουν δραστηριότητες με θεατρικότητα, με δημιουργική γραφή, με ζωγραφιές, με παιχνίδι, όλα αυτά μέσα σε σχολεία.

7. Το Χαμόγελο του Παιδιού

Σύμφωνα με τον έβδομο συνεντευξιαζόμενο που εργαζόταν στο Χαμόγελο του Παιδιού κατά την περίοδο της πανδημίας, ο οργανισμός είναι πολύ ενεργός σε θέματα δικαιωμάτων των παιδιών και προστασίας, όσον αφορά θέματα βίας, φτώχειας, υγείας και εκπαίδευσης. Ειδικότερα, δουλεύουν πάνω στην πρόληψη, την παρέμβαση και τη θεραπεία, μέσω διαφόρων προγραμμάτων όπως το Σπίτι Διακοπών των Παιδιών, το Κέντρο Συνηγορίας, κλπ.

8. ΙΑΣΙΣ

Σύμφωνα με τον όγδοο συνεντευξιαζόμενο, η ΙΑΣΙΣ ΑΜΚΕ, ως οργανισμός που μεταξύ άλλων προσφέρει υπηρεσίες σε παιδιά και εφήβους, μετράει τους νέους και τα παιδιά ως ζωτικό μέρος του οργανισμού και επιθυμεί να τους δει να εξελίσσονται, να ωριμάζουν και να ζουν σε ένα υγιές και ασφαλές περιβάλλον. Σκοπός του προγράμματος της ΙΑΣΙΣ για παιδιά και νέους είναι να προσφέρει στα παιδιά ένα ασφαλές και φιλόξενο περιβάλλον με πολλές υπηρεσίες όπου τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να μεγαλώσουν και να μάθουν. Στόχος του οργανισμού είναι να παρέχονται υπηρεσίες σε παιδιά και νέους για να τους βοηθήσουν να εξελιχθούν από την παιδική ηλικία, την ενηλικίωση και να τους παρέχουν υποστήριξη, ειδικά σε όσους προέρχονται από τα Κοινωνικά Ευάλωτες ομάδες. Ο ρόλος του συνεντευξιαζόμενου στον οργανισμό είναι ψυχολόγος και εργάζεται στο τμήμα έρευνας και ανάπτυξης του οργανισμού σε επίπεδο εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Στην ερώτηση αναφορικά με το αν οι οργανισμοί λειτουργούν με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών, ο πρώτος

συνεντευξιαζόμενος αποκρίθηκε ότι ο Ερυθρός Σταυρός λειτουργεί σύμφωνα με τις εθνικές, όλη η νομοθεσία που καλύπτει τα δικαιώματα των παιδιών τηρείται και πρέπει να τηρείται και την έχουμε υπόψη σαν οργανισμός. Επιπλέον, ο οργανισμός έχει υιοθετήσει την Πολιτική της Παιδικής Προστασίας του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Και βάσει αυτών, δηλαδή της ελληνικής νομοθεσίας και της πολιτικής για το παιδί, της IFRC, διαθέτουν κάποιους μηχανισμούς. Ο δεύτερος συνεντευξιαζόμενος υποστήριξε ότι στο Μαζί για το Παιδί προσπαθούν να συμπλεύσουν με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως και, η Unicef που λειτουργεί στα πλαίσια της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, διασφαλίζοντας ότι τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, και υλοποιεί δράσεις με γνώμονα εκτός από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τη Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών και τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Στο Make-A-Wish, σύμφωνα με τον ερωτώμενο, υπάρχει δέσμευση για την ασφάλεια και την προστασία των παιδιών και των νέων και ειδικότερα των δικαιούχων των ευχών, ιδιαίτερα αναφορικά με την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης, διασφαλίζοντας μια πολιτική μηδενικής ανοχής. Η παρούσα πολιτική ισχύει για οποιονδήποτε εκπροσωπεί το Make-A-Wish, συμπεριλαμβανομένων των υπαλλήλων, των συμβασιούχων υπαλλήλων, των εθελοντών και των μελών του διοικητικού συμβουλίου. Η παρούσα Πολιτική Προστασίας Παιδιών και Νέων χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις ακόλουθες βασικές πολιτικές του Make-A-Wish: Κώδικας δεοντολογίας για την ασφάλεια των παιδιών, Κώδικας δεοντολογίας και καλής συμπεριφοράς, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, Ατομικές συμφωνίες απασχόλησης, συμφωνίες εθελοντών, συμφωνίες ανεξάρτητων εργολάβων και συμφωνίες διευθυντών και αξιωματούχων, Πολιτικές πρόσληψης και ανθρώπινου δυναμικού, ιδίως έλεγχοι πριν από την πρόσληψη και σχετικές συνεχείς ενημερώσεις επαλήθευσης, Πολιτικές υγείας και ασφάλειας, Διεθνείς πολιτικές του Make-A-Wish.

Ο πέμπτος ερωτώμενος, υποστήριξε ότι στο Home Project υπάρχει εσωτερικός κανονισμός της λειτουργίας Κέντρων Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανήλικων, καθώς διαθέτουν και Μονάδα Παιδικής Προστασίας και διέπεται από την ελληνική και την διεθνή νομοθεσία που αφορά την παιδική προστασία. Ο έκτος συνεντευξιαζόμενος υποστήριξε ότι το Δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού, λειτουργεί σύμφωνα με τη

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Στο χαμόγελο του Παιδιού, ο έβδομος ερωτώμενος, αποκρίθηκε ότι ο οργανισμός λειτουργεί στα πλαίσια της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ο όγδοος ερωτώμενος υποστήριξε ότι η ΙΑΣΙΣ λειτουργεί με βάση την Πολιτική τους για την Προστασία του Παιδιού. Η ΙΑΣΙΣ έχει ορίσει έναν εκπρόσωπο για την προστασία των παιδιών. Εάν οποιοσδήποτε εργαζόμενος έχει οποιοσδήποτε ανησυχίες για την ασφάλεια των παιδιών, θα πρέπει να τις συζητήσει μαζί του. Μάλιστα σημειώνει ότι η πολιτική τους επανεξετάζεται σε ετήσια βάση για να διασφαλιστεί ότι ανταποκρίνεται στους στόχους της.

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συμφωνούν με τις πληροφορίες από τη βιβλιογραφία που παρατέθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, σχετικά με την επικύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στη χώρα μας, το 1992, όποτε έγινε και αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, υπερισχύοντας από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Επιπλέον οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν και στην Πολιτική προστασίας παιδιών. Αναφορικά με τις ευρωπαϊκές πολιτικές, παρατηρήθηκε ότι οι ερωτώμενοι δεν στάθηκαν πολύ σε αυτό.

Στη δεύτερη ερώτηση αναφορικά με το αν οι υπο εξέταση οργανισμοί λαμβάνουν κάποια ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη για τη δράση τους, ο εργαζόμενος στον Ερυθρό Σταυρό αποκρίθηκε ότι κατά καιρούς υπάρχουν χρηματοδοτήσεις, είτε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα ΚΘΑ, είτε στα πλαίσια της χρηματοδότησης για τους μετακινούμενους, για το μεταναστευτικό και προσφυγικό από το Διεθνή Ερυθρό Σταυρό και από κάποιους εθνικούς συλλόγους. Ο δεύτερος συνεντευξιζόμενος απάντησε ότι οι χρηματοδοτήσεις του οργανισμού Μαζί για το Παιδί είναι από ιδιώτες δωρεές, χορηγίες και fundraising, και δεν λαμβάνουν ευρωπαϊκές ή εθνικές επιχορηγήσεις. Ο τρίτος συμμετέχοντας στην έρευνα, δήλωσε ότι η χρηματοδότηση για δράσεις παιδικής προστασίας προέρχεται κυρίως από εσωτερικούς πόρους της UNICEF μέσω των εθνικών επιτροπών, των χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χρηματοδοτήσεων από κυβερνητικούς φορείς άλλων κρατών. Ο εργαζόμενος από τον οργανισμό Make a Wish δήλωσε ότι δε λαμβάνουν καμία εθνική, ευρωπαϊκή, κρατική υποστήριξη, και εκπληρώνουν τις ευχές με ιδίους πόρους.

Ο πέμπτος ερωτώμενος από τον οργανισμό Home Project ενημέρωσε ότι λαμβάνουν οικονομική υποστήριξη από εθνικούς κυρίως πόρους, εκφράζοντας παράλληλα με

επιφύλαξη την άποψη ότι, συμμετέχουν και σε ευρωπαϊκά έργα. Ο έκτος ερωτώμενος, από το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, εξήγησε ότι η χρηματοδότηση διαφέρει για κάθε πρόγραμμα, με το πρόγραμμα τους να χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και πριν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Επιπλέον, υποστήριξε ότι τα χρήματα αυτά έρχονται από ευρωπαϊκά υπουργεία, και τα διαχειρίζεται το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, οπότε ουσιαστικά είναι ευρωπαϊκά χρήματα. Ο έβδομος συμμετέχοντας από το Χαμόγελο του Παιδιού υποστήριξε ότι ο οργανισμός δέχεται χορηγίες, δωρεές, κάνει crowdfunding, αλλά και συμμετέχει και σε ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το Erasmus+. Ο τελευταίος συμμετέχοντας από την ΙΑΣΙΣ υποστήριξε ότι λαμβάνουν κατά διαστήματα χρηματοδότηση στα πλαίσια ευρωπαϊκών ή εθνικών ερευνητικών προγραμμάτων, καθώς και από διάφορες χορηγίες, ενώ παράλληλα συνεργάζονται και με το Υπουργείο Εργασίας και Πρόνοιας αλλά και με το Refugee Agency του ΟΗΕ.

Όπως καθίσταται φανερό από τις παραπάνω απαντήσεις, συμφωνώντας και με το θεωρητικό μέρος του παρόντος πονήματος, δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη γραμμή αναφορικά με τις χρηματοδοτήσεις των οργανισμών που ασχολούνται με την προστασία του παιδιού στην Ελλάδα, αλλά ο κάθε οργανισμός με βάση το είδος, τις δράσεις, τον όγκο και τη στοχο-προσήλωση του, λαμβάνει χρηματική υποστήριξη από ποικίλες πηγές.

Στην επόμενη ερώτηση, αναφορικά με το αν ο κάθε οργανισμός ενίσχυσε την παρουσία και το ρόλο του ή ακριβώς λόγω της πανδημίας μειώθηκε, ο συνεντευξιζόμενος από τον Ερυθρό Σταυρό υποστήριξε ότι τα προγράμματα μπορεί να μη δέχονταν πολλούς εξυπηρετούμενους λόγω των περιοριστικών μέτρων για την προστασία του κοινού, αλλά είχαν ληφθεί μέτρα ώστε να πηγαίνουν οι εργαζόμενοι του οργανισμού να τους βοηθούν. Επίσης τα υποστηρικτικά μαθήματα που προσφέρει ο Ερυθρός Σταυρός στα παιδιά μέσω των Πολυδύναμων Κέντρων και κάποιων άλλων προγραμμάτων, πραγματοποιούνταν διαδικτυακά. Επιπροσθέτως, ο ερωτώμενος από τον Ερυθρό Σταυρό υποστήριξε με επιφύλαξη ότι έλαβαν μια βοήθεια από το Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, προκειμένου να γίνουν κάποιες δράσεις που αφορούσαν ενημέρωση, και ενημερωτικές καμπάνιες. Ο δεύτερος συνεντευξιζόμενος, δήλωσε ότι στον οργανισμό Μαζί για το Παιδί, αν και ξεκίνησαν οι εργαζόμενοι να δουλεύουν μέσω τηλεργασίας, από τον Απρίλιο του 2020 είχαν ξεκινήσει να έρχονται πολλά αιτήματα από οικογένειες για βοήθεια, όπως και στην τηλεφωνική γραμμή. Προκειμένου να βοηθήσουν την

κατάσταση αυτή, ο οργανισμός διοργάνωσε fundraising το οποίο στέφθηκε με σημαντική επιτυχία. Γενικά ο οργανισμός τροποποίησε τις υπάρχουσες δράσεις προκειμένου να ανταποκριθεί τις αυξανόμενες ανάγκες.

Ο τρίτος συμμετέχοντας, διατύπωσε την άποψη ότι η πανδημία του COVID οδήγησε στον επαναπροσδιορισμό του τρόπου παροχής υπηρεσιών και υποστήριξης στους ωφελούμενους όσον αφορά την Unicef, ενώ περιορίστηκε το κανάλι χρηματοδοτήσεων, λόγω και της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Οι οργανισμοί εξαναγκάστηκαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Ο τέταρτος συνεντευξιαζόμενος έθεσε μια διαφορετική παράμετρο στο ζήτημα αναφέροντας ότι δεν αυξήθηκε η υποστήριξη από ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση, εντούτοις τόνισε ότι ο οργανισμός Make a wish συνέχισε κανονικά τις δράσεις του, σίγουρα όχι με την ίδια φυσική παρουσία εθελοντών. Ο πέμπτος συμμετέχοντας, ερχόμενος σε συμφωνία με τον τέταρτο, υποστήριξε ότι το Home Project, λειτούργησε κανονικά όπως πριν, δεν άλλαξε κάτι, ωστόσο υπήρχαν και κάποιες έξτρα χρηματοδοτήσεις λόγω COVID που αφορούσαν μέτρα προστασίας, σε ιατροφαρμακευτικό υλικό, αλλά και έξτρα χρηματοδοτήσεις για αγορές οπτικοακουστικών μέσων, βιντεοπαιχνίδια κλπ., για ψυχαγωγία.

Αναφορικά με το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ο ερωτώμενος υποστήριξε ότι όταν κάποια στιγμή είχαν αυξηθεί πάρα πολύ τα κρούσματα, μείωσαν το προσωπικό σε βάρδιες αλλά και τις συνεδρίες. Επιπροσθέτως υποστήριξε ότι δεν υπήρξε κάποια έξτρα χρηματοδότηση για τις νέες ανάγκες που προέκυψαν. Στο Χαμόγελο του Παιδιού, ο ερωτώμενος αποκρίθηκε ότι ενισχύθηκε η παρουσία, γιατί ο κόσμος έμεινε περισσότερο στο σπίτι και ειδικά στη γραμμή που έχει το Χαμόγελο που είναι για τις κακοποιήσεις, το 1056, φάνηκε ότι υπήρχε μια ιδιαίτερα σημαντική αύξηση των γραμμών. Τα παιδιά ήρθαν σε περισσότερη επικοινωνία με τους γονείς τους, περισσότερη επαφή και γονείς με τα παιδιά και όλο αυτό οδήγησε στην αύξηση των αιτημάτων για συμβουλευτική των παιδιών. Οι γονείς έβλεπαν τα παιδιά τους να μην παρακολουθούν το σχολείο, με αποτέλεσμα να υπάρχει περισσότερη αγωνία για αυτά τα κομμάτια, ενώ από τα παιδιά υπήρχε μεγαλύτερη αγωνία για το συναισθηματικό κομμάτι. Οι γονείς επικεντρώθηκαν πιο πολύ στα πρακτικά ζητήματα. Ο ερωτώμενος από την ΙΑΣΙΣ απάντησε ότι κατά την περίοδο του COVID-19 είχαν θέσει ως βασικό στόχο να βεβαιωθούν ότι τα παιδιά δεν θα γίνουν τα σιωπηλά θύματα αυτής της κρίσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους και

δίνοντας στις φωνές και τις ανησυχίες τους τη θέση που τους αξίζει. Τα παιδιά έχουν επηρεάστηκαν βαθιά, σύμφωνα με τον συνεντευξιαζόμενο, από τα μέτρα που ελήφθησαν για να περιοριστεί η εξάπλωση της νόσου. Οι επιχορηγήσεις και οι χορηγίες ήταν λίγο πολύ οι ίδιες.

Όπως καθίσταται φανερό από τις παραπάνω απαντήσεις, ο κάθε οργανισμός βίωσε διαφορετικά το ξέσπασμα της πανδημίας. Με κοινό παρονομαστή την αύξηση της ανάγκης για προστασία των παιδιών, οι οργανισμοί κλήθηκαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, με άλλους να συνεχίζουν σχεδόν την ίδια πορεία και άλλους να έχουν να αντιμετωπίσουν σημαντικούς σκοπέλους ώστε να πετύχουν τους στόχους τους. Οι συνεντευξιαζόμενοι στην ερώτηση αυτή έδωσαν και μια άλλη οπτική η οποία δεν τονίστηκε τόσο στη βιβλιογραφία. Ειδικότερα η βιβλιογραφία στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας επικεντρώθηκε στις αλλαγές και τις δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι οργανισμοί ωστόσο δεν επισημάνθηκε ότι ορισμένοι οργανισμοί συνέχισαν σχεδόν στα ίδια τις δράσεις τους και κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Στην ερώτηση αναφορικά με το, ποιοί ή ποιός τομέας των δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε περισσότερο στην Ελλάδα, ο πρώτος συνεντευξιαζόμενος αποκρίθηκε ότι ο τομέας του αποκλεισμού επηρεάστηκε περισσότερο με την έννοια ότι σε πολλές οικογένειες επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό η εργασία, και πολλά παιδιά μπήκαν σε ένα άλλο καθεστώς φτώχειας λόγω αυτής της ανεργίας των γονέων. Αυτή η φτώχεια πολλές φορές δημιουργεί και άλλες συνέπειες που είναι ο αποκλεισμός από αγαθά, υπηρεσίες και τα λοιπά. Επιπλέον υποστήριξε ότι τα παιδιά αποκλείστηκαν από το δικαίωμα του να ζουν την παιδικότητα τους, καθώς υπήρχε έλλειψη συναναστροφής, κοινωνικοποίησης και του παιχνιδιού. Ο αντίκτυπος αυτού του περιορισμού των παιδιών, κατά τον πρώτο ερωτώμενο, έχει γίνει εμφανής πλέον στις συμπεριφορές, τα ψυχολογικά προβλήματα που μπορεί να εμφανίζουν, σε μια αύξηση βίας μεταξύ των παιδιών και των ανηλίκων. Ο εργαζόμενος από τον οργανισμό Μαζί για το Παιδί, απάντησε ότι το πρώτο διάστημα του 2021, ο ΠΟΥ προσέγγισε τον οργανισμό τους και τους ζήτησε να πραγματοποιήσουν μια έρευνα για το πώς επηρέασε ο COVID τα άτομα με αναπηρία, την οικογένειά τους και τους φροντιστές τους. Πραγματοποιώντας την έρευνα αυτή, βγήκε στην επιφάνεια ότι τα άτομα με αναπηρία, και ιδιαίτερα τα παιδιά με αναπηρία, επηρεάστηκαν περισσότερο από τους υπόλοιπους.

Σύμφωνα με τον συμμετέχοντα από την Unicef, εκπαίδευση των παιδιών υπέστη μεγάλο πλήγμα, που με τη σειρά της επηρέασε και την ψυχική υγεία του παιδιού καθώς και την λειτουργία των ενδοοικογενειακών σχέσεων. Επίσης τόνισε ότι η UNICEF προσπάθησε μέσω παράλληλων δράσεων και ψηφιακών προγραμμάτων εκπαίδευσης, να διασφαλίσει την συνέχεια της εκπαίδευσης των παιδιών. Ο ερωτώμενος από τη Make a Wish, υποστήριξε ότι διαπίστωσαν τα παιδιά να είναι αποξενωμένοι από το περιβάλλον, αλλά και τους γονείς να μην έχουν τη γνώση και την ωριμότητα και την ψυχολογική υποστήριξη να βοηθήσουν στην επανένταξη του παιδιού τους. Ο εργαζόμενος του οργανισμού Home project, υποστήριξε ότι η πανδημία είχε το μεγαλύτερο αντίκτυπο στα παιδιά στον τομέα της εξόδου, στο παιχνίδι, στην εκπαίδευση, αλλά και στην κοινωνικοποίηση γενικότερα. Επιπροσθέτως, τόνισε ότι όλα τα παιδιά τα οποία μένουν στους ξενώνες, δεν μπορούσαν να κάνουν εγγραφή στα σχολεία, άρα δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν ούτε τηλεεκπαίδευση.

Ο ερωτώμενος από το Δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού, έθεσε ως βασικό τομέα που επηρεάστηκε από την πανδημία, δικαίωμα στην εκπαίδευση και την υγεία. Αιτιολογώντας την άποψη του αυτή, υποστήριξε ότι πολλά ιατρικά follow up έμειναν πίσω γιατί υπήρχε όλη αυτή η κατάσταση, και είχαν προτεραιοποιηθεί άλλα πράγματα, και υπήρχαν πολλές ακυρώσεις και αναβολές ακόμα και σε έκτακτα περιστατικά. Στη συνέχεια, υποστήριξε ότι το δικαίωμα στη γνώση και στο παιχνίδι, επηρεάστηκαν αρκετά σε αρνητικό βαθμό. Συμφωνώντας με τους περισσότερους, και ο εργαζόμενος στο Χαμόγελο του παιδιού, υποστήριξε ότι η εκπαίδευση ισοπεδώθηκε στην περίοδο της πανδημίας. Τα παιδιά έχασαν τελείως την επαφή τους με το σχολείο. Επιπλέον υποστήριξε ότι και η ψυχολογία επηρεάστηκε σε σημαντικό βαθμό καθώς για τα παιδιά, είναι απαραίτητο να έχουν τη δυνατότητα να βγουν, να παίξουν, να συναναστραφούν με συνομηλίκους τους. Ο ερωτηθέντας παρατηρεί ότι τα παιδιά έρχονται πλέον στον οργανισμό με πολύ μεγαλύτερη αγωνία, με πολύ μεγαλύτερο άγχος. Ο τελευταίος ερωτώμενος από την ΙΑΣΙΣ, εκτός από την εκπαίδευση και την υγεία, έθεσε και το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, υποστηρίζοντας ότι τα περιοριστικά μέτρα για την διαχείριση και αντιμετώπιση της πανδημίας δημιούργησαν σειρά προκλήσεων που επηρέασαν σημαντικά την ζωή και την υγεία των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον συνεντευξιζόμενο, στην εκπαίδευση, η διδακτική ύλη και η διδασκαλία δεν φαίνεται να προσαρμόστηκαν αρκετά ικανοποιητικά στις ανάγκες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενώ φαίνεται να υπήρξε ανάγκη για συνολικά μια πιο

διαδραστική και βιωματική προσέγγιση για τα παιδιά. Επίσης παρατηρήθηκε αποκλεισμός μαθητριών και μαθητών από την εκπαίδευση, καθώς δεν είχαν την υλικοτεχνική υποδομή ή τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις για να την αξιοποιήσουν. Ταυτόχρονα, οι εκπαιδευτικοί δεν έλαβαν την κατάλληλη υποστήριξη, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες και τις ανάγκες που προέκυψαν από αυτές. Η περιορισμένη διαβούλευση με μαθητικές κοινότητες καθ' όλη τη διάρκεια εφαρμογής του μέτρου της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, ενίσχυσε το αίσθημα αποκλεισμού των μαθητριών και μαθητών από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που τα αφορούν, ενώ περισσότερο φαίνεται να επηρεάστηκαν τα πιο ευάλωτα παιδιά όπως οι Ρομά. Στην ψυχική υγεία, η έλλειψη άμεσης επαφής με φίλους και συμμαθητές οδήγησε σε αλλαγές στη συμπεριφορά των παιδιών, τα οποία ένιωθαν περισσότερο άγχος και εκδήλωναν προβλήματα συμπεριφοράς, ενώ η ψυχολογική πίεση στα παιδιά αυξήθηκε σημαντικά από την έναρξη των μέτρων της πανδημίας, ιδιαίτερα μετά το κλείσιμο των σχολείων. Παράλληλα, η πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες παιδικής ψυχικής υγείας ήταν δυσκολότερη. Σε σχέση με την ενδοοικογενειακή βία επισημάνθηκε η αδυναμία έγκαιρης αναγνώρισης των ενδείξεων σε περιόδους αναστολής λειτουργίας των σχολείων λόγω της διακοπής της επαφής ανάμεσα σε παιδιά και εκπαιδευτικούς, της κοινωνικής αποστασιοποίησης και της περιορισμένης δυνατότητας των παιδιών να ζητήσουν βοήθεια.

Σύμφωνα με τις παραπάνω απαντήσεις, παρατηρείται ότι τόσο οι συνεντευξιαζόμενοι όσο και η βιβλιογραφία αναφορικά με τους τομείς που έπληξε η πανδημία, όσον αφορά τα παιδιά, τόνισαν τις ίδιες παραμέτρους. Η εκπαίδευση, η ψυχική υγεία, η ξεγνοιασιά, η ενδοοικογενειακή βία αλλά και η φτώχεια τέθηκαν τόσο στο θεωρητικό όσο και στο ερευνητικό μέρος του παρόντος πονήματος, ως οι βασικοί τομείς που επηρεάστηκαν κατά κόρον από την πανδημία.

Στο ερώτημα αναφορικά με το αν το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων θα αλλάξει μετά τον COVID, και με τι τρόπο, ο πρώτος ερωτώμενος υποστήριξε ότι σε όλη αυτή την εμπειρία εισήλθαν εξ ανάγκης και έφτιαξαν κάποιους μηχανισμούς για την προστασία των δικαιωμάτων και των παιδιών και των ανθρώπων γενικότερα. Ως εκ τούτου, και σύμφωνα με τα λεγόμενα του εκπροσώπου του Ερυθρού Σταυρού, τώρα μπορούν να υιοθετήσουν τις καλές πρακτικές που αναδείχθηκαν κατά την πανδημία, όπως οι τρόπους επικοινωνίας, η άμεση πρόσβαση σε βοήθεια, καθώς και η ταχύτερη εκπόνηση ορισμένων ενεργειών. Ωστόσο ανέφερε και πιο πρακτικά ζητήματα όπως η

έκδοση ηλεκτρονικών πιστοποιητικών, διαδικτυακών ραντεβού, διαδικτυακής εκπαίδευσης κλπ. Αυτό σαν μηχανισμός, σύμφωνα με τον ερωτώμενο, μπορεί να λειτουργήσει και να αξιοποιηθεί για να μειωθεί χρόνος, κόπος και ταλαιπωρία των ανθρώπων. Ο δεύτερος συνεντευξιαζόμενος διατύπωσε ότι θα επιθυμούσε το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή να αλλάξει, ώστε να μην νιώθουν τα ευάλωτα άτομα ξεχασμένα. Ειδικότερα, ανέφερε ότι θα ήθελε να αλλάξουν τα μοτίβα ψυχοεκπαίδευσης, για γονείς και εκπαιδευτικούς, ώστε να αναγνωρίζουν τι νιώθει ένα παιδί καθώς υπάρχουν γονείς που χρησιμοποιούν κακοποιητικές συμπεριφορές εν αγνοία τους. Ο εργαζόμενος της Unicef, στην ίδια ερώτηση αποκρίθηκε ότι όπως και μετά από κάθε κοινωνική, πολιτική ή οικονομική κρίση, έτσι και η πανδημία επαναπροσδιόρισε πολλά δεδομένα του πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων του παιδιού. Από τον τρόπο παροχής υπηρεσιών και την προσέγγιση των παιδιών και των οικογενειών τους, μέχρι και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (και τους προγραμματισμένους για την ηλικία εμβολιασμούς) και σε συμπεριληπτική εκπαίδευση, καθώς και την οικονομική στήριξη των πιο ευάλωτων.

Ο ερωτώμενος από την Make a Wish υποστήριξε ότι θα αλλάξουν πάρα πολλά στο νομικό σκηνικό, και λόγω και των αξόνων βιωσιμότητας που έχουν ψηφιστεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, η προστασία γενικά του ανθρώπου θα μπει σε προτεραιότητα. Επομένως καταλήγει στο ότι όχι μόνο θα χρησιμοποιηθούν, αλλά και θα θεσμοθετηθούν συγκεκριμένες διαδικασίες και νομικές υποχρεώσεις ατόμων, εταιρειών που μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και το Σύνταγμα και τους νόμους μιας χώρας. Ο συνεντευξιαζόμενος από το Home Project υποστήριξε ότι δεν έχει εικόνα επι αυτού του ζητήματος ενώ ο έκτος συνεντευξιαζόμενος διατύπωσε την άποψη ότι νομοθετικά το τι υπάρχει με το τι εφαρμόζεται είναι πολύ διαφορετικό, επομένως τουλάχιστον όσον αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα, και καθώς η Ελλάδα πολλές φορές έχει καταδικαστεί πανευρωπαϊκά για τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται στον προσφυγικό πληθυσμό και κυρίως τα ασυνόδευτα ανήλικα που τόσα χρόνια τα έχει σε κράτηση, έχει κριθεί τόσο, που όντως έχει βελτιώσει αυτόν τον εθνικό μηχανισμό. Ο έβδομος ερωτώμενος εξέφρασε την άποψη ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού θα αλλάξει, καθώς άρχισαν να γίνονται και έρευνες. Επιπλέον υποστήριξε ότι υπάρχει βιβλιογραφία που μέχρι τώρα δεν υπήρχε για το πώς διαχειριζόμαστε τέτοιες καταστάσεις. Εντούτοις, τόνισε ότι δεν γνωρίζει κατά πόσο είναι εφικτό να βασιστούμε πάνω σε αυτή τη βιβλιογραφία, γιατί περισσότερο έγινε

μετά τον COVID. Ο τελευταίος ερωτώμενος, από την ΙΑΣΙΣ υποστήριξε ότι το πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού θα αλλάξει στην μετα-COVID εποχή, καθώς έχοντας εντοπιστεί νέες ανάγκες κατά την COVID εποχή, θα γίνουν συστάσεις ως προς την κάλυψη αυτών των αναγκών και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Επιπροσθέτως, υποστήριξε ότι δεδομένου ότι δεν γίνεται να προβλεφθεί ο μακροπρόθεσμος αντίκτυπος αυτής της κρίσης στα παιδιά, θα πρέπει να βεβαιωθούμε ότι οι ανάγκες τους θα ληφθούν υπόψη στα σχέδια ανάκαμψης.

Από τις παραπάνω απαντήσεις, καθίσταται φανερό ότι οι απόψεις δίστανται αναφορικά με το αν θα αλλάξει το πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Αν και οι συνεντευξιαζόμενοι στην πλειοψηφία τους είναι πεπεισμένοι ότι η αλλαγή θα είναι σημαντική, ερχόμενοι σε συμφωνία με τα ευρήματα της βιβλιογραφίας, υποστηρίζουν ότι δεν έχουμε ακόμη επαρκή δεδομένα για να προσδιορίσουμε επακριβώς το μέγεθος και το πρόσημο της αλλαγής.

Στην τελευταία ερώτηση της συνέντευξης αναφορικά με την υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο Εθνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, ο πρώτος συνεντευξιαζόμενος διατύπωσε την άποψη ότι όταν υπάρχει μια εθνική στρατηγική, υπάρχει ένα τέμπο και συντονίζονται και οι οργανισμοί και οι αρχές, γιατί είναι ολιστικά φαινόμενα, δηλαδή πρέπει να τα αντιμετωπίζεις ολιστικά. Οπότε κάτω από την ομπρέλα αυτή, συν των άλλων πολιτικών που μπορεί να έχει κάθε οργανισμός, βοηθάει πάρα πολύ. Όταν δεν υπάρχει συντονισμένα η προσπάθεια, σύμφωνα με τον ερωτώμενο, γίνονται μεν ενέργειες, γίνονται φιλότιμες προσπάθειες αποσπασματικά, αλλά δεν είναι το ίδιο, δεν έχει την ίδια δυναμική με μια πιο μακροπρόθεσμη στρατηγική. Ο δεύτερος συνεντευξιαζόμενος τόνισε ότι ναι μεν θα πρέπει να εκπαιδευτούν όλοι με τον ίδιο τρόπο, αλλά αν ένα παιδί μένει στην Αθήνα στο αστικό κέντρο, ή στην επαρχία, θα ισχύουν τα ίδια και δε θα υπάρχουν δύο μέτρα και δύο σταθμά. Θα πάψει να ισχύει το κομμάτι της τοπικής κοινωνίας που συγκαλύπτει ή δεν αντιλαμβάνεται ότι κάτι συμβαίνει. Γενικά ο εργαζόμενος του οργανισμού Μαζί για το Παιδί διατύπωσε την άποψη ότι πρέπει να υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο για τις ΜΚΟ ώστε να αποφευχθούν κομμάτια διπλοκάλυψης υπηρεσιών, να καταλαμβάνει μία οικογένεια θέση σε πάνω από 1 υπηρεσίες και άλλες οικογένειες μένουν απ' έξω.

Ο τρίτος ερωτώμενος υποστήριξε ότι η UNICEF ήδη βοήθησε στην διαμόρφωση του εθνικού σχεδίου δράσης για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και συμμετέχει στην επιτροπή υλοποίησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των σχετικών δράσεων, ενώ ο τέταρτος ερωτώμενος διατύπωσε την άποψη ότι οτιδήποτε παρέχει αυστηρούς κανόνες και πλαίσιο δράσης στις σχέσεις των εργαζομένων σε τέτοιους οργανισμούς με τα παιδιά είναι βοηθητικό. Ο πέμπτος ερωτώμενος θεωρεί ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής προϋποθέτει έναν συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας αυτών των δομών, και δομές ελέγχου της λειτουργίας αυτών. Ειδικότερα θεωρεί ότι χρειάζεται μια πραγματικά πολιτική υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού που αφορούν στην εκπαίδευση, στην υγεία. Ο έκτος ερωτώμενος θεωρεί ότι υφίστανται τέτοιου είδους κανόνες, ενώ ο έβδομος θεωρεί ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής θα βοηθήσει τους επαγγελματίες του κλάδου να έχουν έναν άξονα δράσης. Ο τελευταίος ερωτώμενος υποστήριξε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής μπορεί να ενισχύσει το ρόλο του οργανισμού ΙΑΣΙΣ, καθώς ο ίδιος πρεσβεύει τις ίδιες αξίες και πρότυπα με βάση τη στρατηγική των δικαιωμάτων του παιδιού. Τόνισε ότι είναι σημαντικό να θεσμοθετηθούν διαδικασίες που θα αξιολογούν την επίδραση στα δικαιώματα των παιδιών όχι μόνο για να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια νόμου δεν επιδρούν αρνητικά στα δικαιώματα των παιδιών, αλλά και για να προωθούν το βέλτιστο συμφέρον τους.

Όπως καθίσταται φανερό από τις παραπάνω απαντήσεις, στην πλειοψηφία τους οι ερωτώμενοι είναι υπέρ μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής ωστόσο δεν είναι πολύ ξεκάθαρο το περιεχόμενο αυτής της στρατηγικής καθώς και οι βασικοί στόχοι. Σε κάθε περίπτωση φαίνεται ότι υπάρχει ανάγκη για ένα σύστημα που θα ωφελεί στην πράξη τόσο τους οργανισμούς προστασίας όσο και τους ίδιους τους ωφελούμενους.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

8.1. Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη αναφορικά με τις ευρωπαϊκές πολιτικές στα δικαιώματα του παιδιού που εξελίχθηκαν κατά την περίοδο του COVID-19, με έμφαση στην προστασία της υγείας και της ευημερίας των παιδιών. Αναμένεται να παρατηρηθεί μια ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών αλλά και της προστασίας των ευάλωτων ομάδων. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, οι εθνικές πολιτικές επηρεάστηκαν

από τις ευρωπαϊκές πολιτικές που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο του COVID-19 σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού. Αναμένεται να παρατηρηθεί μια συνεχής προσπάθεια για την εναρμόνιση και την ενίσχυση των εθνικών πολιτικών με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές. Οι τομείς των δικαιωμάτων του παιδιού που επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία του COVID-19 στην Ελλάδα περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την ψυχική υγεία, την προστασία από τη βία και την προστασία των ευάλωτων ομάδων των παιδιών. Απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την ενίσχυση της προστασίας και της στήριξης των παιδιών σε αυτούς τους τομείς.

Αναφορικά με τους οργανισμούς υποστήριξης των παιδιών στην Ελλάδα, αυτοί ανταποκρίθηκαν εν μέσω πανδημίας με διάφορες πρωτοβουλίες και προγράμματα που επέτρεψαν την παροχή βοήθειας και υποστήριξης σε ευάλωτα παιδιά. Αναμένεται να συνεχιστούν οι προσπάθειες αντιμετώπισης των προκλήσεων και της ανάγκης υποστήριξης των παιδιών.

Όσον αφορά την εξέλιξη των δικαιωμάτων του παιδιού, αυτά αναμένεται να εξελιχθούν στη μετα-COVID εποχή με μεγαλύτερη έμφαση στην προστασία της ψυχοκοινωνικής ευημερίας των παιδιών, την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας και την ενίσχυση της παιδικής συμμετοχής. Απαιτείται διαρκής παρακολούθηση και προσαρμογή των πολιτικών και των πρακτικών για να διασφαλιστεί η προστασία και η ευημερία των παιδιών στη μετα-πανδημική εποχή.

8.2. Προτάσεις

Το ζητούμενο της εργασίας ήταν να διερευνηθεί το ζήτημα της εξέλιξης των ευρωπαϊκών πολιτικών στην περίπτωση των δικαιωμάτων των παιδιού κατά την περίοδο της πανδημίας, με έμφαση στην περίπτωση της Ελλάδας, και αν αυτό συνάδει με την άποψη σημαντικών ελληνικών οργανισμών που ασχολούνται με το παιδί. Ενδεχομένως, σε μια μελλοντική πιο εκτεταμένη έρευνα να προκύψουν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τα ζητούμενα που διερευνήθηκαν στην παρούσα εργασία καθώς και επιπλέον υλικό, καθώς το υπό εξέταση ζήτημα είναι αρκετά πρόσφατο. Ορισμένες περαιτέρω προτάσεις που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην παρούσα εργασία είναι:

Μελέτη των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων: Μια σημαντική πτυχή που αξίζει περαιτέρω έρευνα είναι οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας στα παιδιά. Μελέτες μεσο-και μακροπρόθεσμης παρακολούθησης μπορούν να πραγματοποιηθούν

για να αξιολογηθούν οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας στην ψυχολογική ευημερία, την εκπαίδευση, την κοινωνικο-αναπτυξιακή πρόοδο και τη γενικότερη ευημερία των παιδιών.

Σύγκριση ευρωπαϊκών πολιτικών: Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση θα ήταν η σύγκριση των ευρωπαϊκών πολιτικών και πρακτικών που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αυτή η σύγκριση θα μπορούσε να αναδείξει τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και να παράσχει πολύτιμα διδάγματα για τη βελτίωση των μελλοντικών πολιτικών και πρακτικών σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

Εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των οργανισμών υποστήριξης: Μια περαιτέρω έρευνα μπορεί να επικεντρωθεί στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των οργανισμών υποστήριξης των παιδιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Μέσω εκτεταμένων μελετών πεδίου και αξιολόγησης προγραμμάτων, μπορεί να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, η απήχησή τους στην κοινότητα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.

Προσέγγιση από την πλευρά των παιδιών: Μια εναλλακτική προσέγγιση θα μπορούσε να επικεντρωθεί στη συλλογή δεδομένων απευθείας από τα παιδιά. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω συνεντεύξεων, ερωτηματολογίων ή ομαδικών διαλόγων με παιδιά διαφόρων ηλικιών, με σκοπό να κατανοηθούν οι ανησυχίες, οι ανάγκες και οι εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας και να ακουστεί η φωνή τους, αλλά και να διαπιστωθεί τι θα ήθελαν τα ίδια τα παιδιά να αλλάξει στην προστασία των δικαιωμάτων τους.

Εξέταση διαφορετικών πληθυσμών παιδιών: Μια άλλη προοπτική θα ήταν η εξέταση πώς η πανδημία επηρέασε διάφορες ομάδες παιδιών, όπως παιδιά με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες, μετανάστες, παιδιά που ζουν σε μειονεκτικές περιοχές και άλλες ευάλωτες ομάδες. Η μελέτη αυτών των πληθυσμών θα μπορούσε να προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτά τα παιδιά κατά τη διάρκεια μιας κρίσης όπως η πανδημία.

Οι παραπάνω προτάσεις για περαιτέρω έρευνα θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην εμπλουτισμένη κατανόηση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στα δικαιώματα των παιδιών και στην ανάπτυξη πολιτικών και πρακτικών που θα προστατεύουν και θα ενισχύουν τα παιδιά κατά την αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων. Η διεξαγωγή

αναλυτικών μελετών σε αυτούς τους τομείς θα είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία και την ευημερία των παιδιών σε περιόδους κρίσης.

8.3.Επίλογος

Το παρόν πόνημα, αποτέλεσε μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα εμπειρία για τη γράφουσα, καθώς δόθηκε η ευκαιρία να διερευνηθεί ένα μείζον και τρέχον ζήτημα με σημαντικό αντίκτυπο. Αν και το να διερευνηθεί ένα τόσο τρέχον ζήτημα με τόσο ενδελεχή ανάλυση αποτέλεσε πρόκληση κυρίως λόγω της απουσίας πληθώρας ερευνών και μελετών, η κρισιμότητα του ζητήματος αλλά και το μεγάλο αντίκτυπο που έχει για το ευρύ κοινό η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, αντιστάθμισε τη δυσκολία αυτή. Η συμβολή των οργανισμών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν καθοριστική για τη διεξαγωγή της μελέτης και απέδειξαν ότι καταβάλλονται πολύ αξιόλογες προσπάθειες για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στην Ελλάδα, όχι πάντα με την απαραίτητη οικονομική υποστήριξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ασδεράκη, Φ. (2008) Ευρώπη Και Παιδεία Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.

Βασιλειάδης, Η. (2011). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εθνικό Συμφέρον: Μια Επικίνδυνη Διελκυστίνδα. Διπλωματική Εργασία. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Π.Μ.Σ στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές. Retrieved from:
<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/4717/Vasileiadis.pdf?sequence=2&isAllowed=>

Βλάσσης, Ν. (2009). Ανήλικοι Παραβάτες: η περίπτωση της Ρόδου, σελ.42

Δαφνής, Γ. (2012). Ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων. Μια προσέγγιση με βάση τα θεμέλια του ποινικού δικαίου και τη δικαιολογητική βάση της τιμωρίας., σελ. 47

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ. (2010). Retrieved from: <https://docplayer.gr/122938819-Epitropos-prostasias-ton-dikaiomaton-toy-paidioy-etisia-ekthesi.html>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2023). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/coronavirus/#emergency>

Καλαϊτζή, Α. (2021). Η Διεθνής Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Διπλωματική Εργασία. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ματσικά, Β. (2017). Η νομοθετική προστασία της απασχόλησης ανηλίκων. σελ.31-32

Μπαζιάκου, Κ. (2018). Ποινική αντιμετώπιση των ανηλικών παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών., σελ. 9-10

Νάσκου-Περράκη, Π. (1990). Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Νάσκου-Περάκη Π. (2009) Μηχανισμοί προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Νάσκου-Περράκη, Π. (2016) Δικαιώματα του Ανθρώπου· Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ΟΔΕΘ). (2021). Το δικαίωμα στην εκπαίδευση: η περίπτωση των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα. Retrieved from:

<https://odeth.eu/%cf%84%ce%bf-%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%b1%ce%af%cf%89%ce%bc%ce%b1-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%ce%ba%cf%80%ce%b1%ce%af%ce%b4%ce%b5%cf%85%cf%83%ce%b7-%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%af%cf%80%cf%84%cf%89/>

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Συμβούλιο της Ευρώπης. (2015). Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού., σελ.22

Πέτσας, Γ. (2017). Χαρακτηριστικά και αξίες των κρατουμένων στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων και η άσκηση του δικαιώματος τους στην εκπαίδευση. Διδακτορική διατριβή. Κόρινθος: Παν/μιο Πελοποννήσου, σελ. 28

Ρούκουνας, Ε. (1995). Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ.Εστία, 1995 σελ15

Σαχσαμάνογλου, Ε. (2012). Η συνταγματική προστασία της παιδικής ηλικίας, 43

Ξενόγλωσση

ACPF (2011). IN THE BEST INTERESTS OF THE CHILD: Harmonising Laws on Children in West and Central Africa. Addis Ababa: The African Child Policy forum, p.4

Alemi, Q., Stempel, C., Siddiq, H. & Kim, E. (2020). Refugees and COVID-19: achieving a comprehensive public health response. Bull World Health Organization, pp. 510–515.

Alston Ph. (1990). The unborn child and abortion under the draft Convention on the Rights of the Child. Baltimore: The Johns Hopkins University Press

- Amerio, A., Brambilla, A., Morganti, A., Aguglia, A., Bianchi, D., Santi, F., & Capolongo, S. (2020). COVID-19 lockdown: housing built environment's effects on mental health. *International journal of environmental research and public health*, 17(16), 5973.
- Babbie, E. (2018). Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα. Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα.
- Bertachas, I., Tzanakis, G., Michelaki, P., & Pavlakis, K. (2016). Children Rights. Retrieved from <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/1095>
- Bird, M., Hammersley, M., Gomm, R., & Woods, P. (1999). Εκπαιδευτική Έρευνα στην Πράξη, Εγχειρίδιο Μελέτης, (μτφ. Ε. Φράγκου). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Clay, K. C., Abdelwahab, M., LaVelle, M., Parker, A., Rains, M., Bagwell, S., Barney, M., Burkle, E., Hawley, T., & Kehoe-Rowden, T. (2022). The effect of the COVID-19 pandemic on human rights practices: Findings from the Human Rights Measurement Initiative's 2021 Practitioner Survey. *Journal of Human Rights*, 21(3), pp. 317–333.
- Creswell, J. (2011). Η έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας. Μετάφραση από τα Αγγλικά από Κουβαράκου, Ν. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
- Davies, M. (2014). An Agreement to Disagree: The ASEAN Human Rights Declaration and the Absence of Regional Identity in Southeast Asia, in: *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, p.129
- Dembour, M. (2009). What Are Human Rights? Four Schools of Thought. *Human Rights Quarterly*
- ENOC. (2021). *ENOC SYNTHESIS REPORT Mapping the impact of emergency measures introduced in response to the COVID-19 pandemic on children's rights in ENOC member states*. Retrieved from <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/Synthesis-Report-COVID-19-learning-for-the-future.pdf>
- EUR-Lex - ai0020 - EN - EUR-Lex. (2016). Division of competences within the European Union. Retrieved from Europa.eu website: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0020>

EUR-Lex - 32020R2093 - EN - EUR-Lex. (2020). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2020.433.01.0011.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2020%3A433I%3ATOC>

European Commission. (2006). Communication from the Commission: Towards an EU Strategy on the Rights of the Child, COM(2006) 367 and European Commission (2006) Staff Working Document Accompanying the Communication from the Commission 'Towards an EU Strategy on the Rights of the Child', SEC(2006) 889. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0367:FIN:EN:PDF>

European Commission. (2011). Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, COM, 275.

Fiske, A., Galasso, I., Eichinger, J., McLennan, S., Radhuber, I., Zimmermann, B., & Prainsack, B. (2022). The second pandemic: Examining structural inequality through reverberations of COVID-19 in Europe, *Social Science & Medicine*, 292, 114.

Fouskas, T. (2020). Migrants, asylum seekers and refugees in Greece in the midst of the COVID-19 pandemic. *Comparative Cultural Studies-European and Latin American Perspectives*, 5(10), pp. 39-58.

Freeman, M. (2007). Why It Remains Important to Take Children's Rights Seriously. *The International Journal of Children's Rights*, 15(1), 5-23.

James, A. & James, A. (2012). *Key Concepts in Childhood Studies*. London: Sage.

Gudbjartsson, D. et al. (2020). Spread of SARS-CoV-2 in the Icelandic Population, *New England Journal of Medicine*. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa2006100>

Hammarberg, T. (1990). The UN Convention on the Rights of the Child--And How to Make It Work. *Human Rights Quarterly*, 12(1), 97. <https://doi.org/10.2307/762167>

Hopf, C. (2004). *Research ethics and qualitative research. A companion to qualitative research*. London: Sage Publications.

Human Rights Watch. (2020). COVID-19 and Children's Rights. Retrieved from:
https://www.hrw.org/news/2020/04/09/covid-19-and-childrens-rights#_Toc37256528

Marshall, D. (1999). The construction of children as an object of international relations: The Declaration of Children's Rights and the Child Welfare Committee of League of Nations (1900). *The International Journal of Children's Rights*

Mayall, B. (2000). The sociology of childhood in relation to children's rights. *The International Journal of Children's Rights*, pp. 243-259.

(N.d.-a). Children's rights under the European Social Charter. Retrieved from
<https://rm.coe.int/1680474a4b>

OECD. (2020). Combatting COVID-19's effect on children. Retrieved from:
<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/combating-covid-19-s-effect-on-children-2e1f3b2f/>

O'Neill, O. (1992). *Children's Rights and Children's Lives*. Oxford: Oxford University Press

Patel, J. A., Nielsen, F. B. H., Badiani, A. A., Assi, S., Unadkat, V. A., Patel, B., ...& Wardle, H. (2020). Poverty, inequality and COVID-19: the forgotten vulnerable. *Public health*, 183, 110.

Person, Jack, D. J., & Donnelly, W. (2020). Theories of Human Rights. *International Human Rights*, pp. 13-19. Retrieved from
<https://www.taylorfrancis.com/chapters/mono/10.4324/9780429266072-2/theories-human-rights-jack-donnelly-daniel-whelan?context=ubx&refId=ce9f3f7e-0696-4cd9-ac92-75ecab37af52>

Pupavac, V. (2002), *The International Children's Rights Regime*. In Chandler, D. ed. *Rethinking Human Rights: Critical Approaches to International Politics.*, London: Palgrave Macmillan.

Rehman, J. (2002). *International Human Rights Law: A Practical Approach*. Harlow, England ; New York m: Longman Pub Group, p 398

Robson, C. (2010). *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* (επιμ. Κ. Μιχαλοπούλου). Αθήνα, Gutenberg.

Rogers, W.S. (2009). Promoting better childhoods. In J.M. Kehily (Ed.), *An Introduction to Childhood Studies* (pp. 141-160). Berkshire: Open University Press.

Save the Children. (2011). *Governance Fit for Children*. To what extent have the general measures of implementation of the UNCRC been realised in the EU Institutions, 12, Retrieved from:

http://europe.savethechildren.se/Global/scs/EUROPE/Our%20focus/Gov_for_children/EU_webb_final.pdf

Tibbitts, F. (2009). Remarks of Felisa Tibbitts, prepared for the Council of Europe's Evaluation Conference of the European Year of Citizenship through Education, 27-28

UNICEF. (n.d). Child rights and why they matter. Retrieved from

<https://www.unicef.org/child-rights-convention/child-rights-why-they-matter>

UNICEF. (2019). Child rights and human rights explained. Retrieved from:

<https://www.unicef.org/child-rights-convention/children-human-rights-explained>

UNICEF. (2019). How the Convention on the Rights of the Child works. Retrieved from: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/how-convention-works>

UNICEF. (2021). *PREVENTING A LOST DECADE*. Retrieved from:

<https://www.unicef.org/media/112841/file/UNICEF%2075%20report.pdf>

UNICEF. (2022). Convention on the Rights of the Child. Retrieved from:

<https://www.unicef.org/child-rights-convention>

United Nations. (n.d.). Introduction to the Committee. Retrieved from

<https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/introduction-committee>

United Nations. (2019). OHCHR | Committee on the Rights of the Child. Retrieved from: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>

United Nations. (2020). *The Impact of COVID-19 on Children*. Retrieved from:

https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-04/160420_Covid_Children_Policy_Brief.pdf

United Nations. (2022). Convention on the Rights of the Child. *United Nations Treaty Collection*. Retrieved from:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4

University of Minnesota Human Rights Library. (2019). Cairo Declaration on Human Rights in Islam. Retrieved from: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/cairodeclaration.html>

Van der Walt, G. (2010). The United Nations convention on the rights of the child- has the bridge been crossed between theory and practice : Mauritius and South Africa? : notes. Retrieved from <https://journals.co.za/doi/abs/10.10520/EJC85375>

Woodhead, M. (1996). In Search of the Rainbow: Pathways to Quality in Large-Scale Programmes for Young Disadvantaged Children. The Hague: Bernard Leer Foundation.

World Health Organization. (2023). Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. Retrieved from: <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνα. Επιπλέον, θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία σας θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησης μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ:

ΦΥΛΟ:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:

1. Ποια είναι η δράση του οργανισμού σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας και ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;
2. Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;
3. Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;
4. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;
5. Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;
6. Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

7. Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;
8. Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;
9. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

Συνέντευξη 1

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 51

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Πτυχίο Κοινωνιολογίας

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Κοινωνική Λειτουργός – Υπεύθυνη Προστασίας Ερυθρός Σταυρός

ΕΡΕΥΝ: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω πώς συνδέεστε εσείς προσωπικά με τον τομέα των δικαιωμάτων, και ποιός ο οργανισμός στον οποίον δουλεύετε.

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ωραία λοιπόν. Ο οργανισμός είναι ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. Εγώ εργάζομαι ως κοινωνική λειτουργός τα τελευταία 25 - 26 χρόνια, και τα τελευταία 4 - 5, με το κομμάτι της προστασίας, το protection που πλέον ακούγεται στους οργανισμούς. Ο οργανισμός έχει πέντε ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, τα ΚΘΑ, και έχει πολλά προγράμματα για την υποδοχή και την ένταξη των προσφύγων, και γενικότερα ασχολούμαστε με οικογένειες, μέσα στις οποίες είναι ωφελούμενα και τα παιδιά. Με την έννοια αυτή ασχολούμαι έμμεσα με τα δικαιώματα των παιδιών, με την παιδική προστασία, ως υπεύθυνη προστασίας.

ΕΡΕΥΝ: Πολύ ωραία! Ο οργανισμός σας σε γενικότερο πλαίσιο, ποιες δράσεις κάνει για τον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ποιες είναι οι δράσεις που κάνει

ΕΡΕΥΝ: Ναι.

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Υπάρχουν τα προγράμματα που σας είπα, τα 5 Κέντρα Ασυνόδευτων Ανηλίκων στα οποία μέσα, εφόσον παρέχεις φροντίδα και είναι προγράμματα προστασίας, προσπαθείς να διασφαλίσεις τα δικαιώματα των παιδιών που είναι η πρόσβαση στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην ισότητα, σε οτιδήποτε τα αφορά, στα βασικά αγαθά, τα μίνιμουμ τουλάχιστον. Άρα με αυτό τον τρόπο εμπλεκόμαστε με τα δικαιώματα των παιδιών. Επίσης, υπάρχουν και νομικοί σύμβουλοι στα προγράμματα, ειδικά των ασυνόδευτων ανηλίκων, και σε όλες τις υπηρεσίες έχουμε εξυπηρετούμενα

παιδιά που προσπαθούμε να διασφαλίσουμε τα δικαιώματά τους. Άρα στα ΚΦΑ ειδικότερα που υπάρχει η Νομική Υπηρεσία, νομικοί σύμβουλοι, προσπαθούν ακόμα και νομική καθοδήγηση να δίνουν στα παιδιά για τα δικαιώματά τους, ώστε έμπρακτα να διασφαλιστούν, και να τα συμβουλέψουν ή να τα εκπροσωπήσουν, εφόσον μπορούν, σε κάποιες υποθέσεις τους.

ΕΡΕΥΝ: Γνωρίζετε αν ο Ερυθρός Σταυρός λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λειτουργεί καταρχήν σίγουρα σύμφωνα με τις εθνικές, όλη η νομοθεσία που καλύπτει τα δικαιώματα των παιδιών τηρείται και πρέπει να τηρείται και την έχουμε υπόψη μας σαν οργανισμός. Αλλά και πέρα από αυτό, έχουμε υιοθετήσει την Πολιτική της Παιδικής Προστασίας, που είναι του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Και βάσει αυτών, δηλαδή της ελληνικής νομοθεσίας και της πολιτικής για το παιδί, της IFRC, έχουμε κάποιους μηχανισμούς. Έχουμε τον υπεύθυνο παιδικής προστασίας που είμαι εγώ, και προσπαθούμε να διασφαλίσουμε τα παιδιά, τα δικαιώματά τους, να έχουν πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες μέσα από τους ειδικούς που έχουμε, αλλά και σε συμβάντα που αφορούν κακοποίηση ή εκμετάλλευση, προσπαθούμε να υπάρχει ενημέρωση αλλά και αντιμετώπιση, και πρόληψη και αντιμετώπιση.

ΕΡΕΥΝ: Λαμβάνετε κάποια ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη για τη δράση σας, όπως για παράδειγμα κάποιες χρηματοδοτήσεις;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κατά καιρούς υπάρχουν χρηματοδοτήσεις. Κάποιες δράσεις για τα παιδιά είναι από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα ΚΦΑ, που λειτουργούν και άλλοι οργανισμοί τέτοια κέντρα. Κάποιες άλλες δράσεις χρηματοδοτούνται στα πλαίσια της χρηματοδότησης για τους μετακινούμενους, για το μεταναστευτικό και προσφυγικό από το Διεθνή Ερυθρό Σταυρό και από κάποιους εθνικούς συλλόγους. Άλλες χρηματοδοτήσεις δεν έχουμε, μετά είναι από ιδίους πόρους, από αυτά που έχουμε εμείς.

ΕΡΕΥΝ: Ωραία. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας ο Ερυθρός Σταυρός ενίσχυσε την παρουσία και το ρόλο του ή ακριβώς λόγω της πανδημίας μειώθηκε;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, τα προγράμματα μπορεί να μη δέχονταν πολλούς εξυπηρετούμενους λόγω των περιοριστικών μέτρων για την προστασία του κοινού, αλλά είχαν γίνει προσαρμογές. Δηλαδή είχαν ληφθεί μέτρα ώστε να

πηγαίνουμε εμείς να τους συναντάμε και να τους βοηθούμε. Επίσης τα υποστηρικτικά μαθήματα που προσφέρει ο Ερυθρός Σταυρός στα παιδιά μέσω των Πολυδύναμων Κέντρων και κάποιων άλλων προγραμμάτων, να γίνονται διαδικτυακά. Κατά μία έννοια δηλαδή, μπορεί, όπως έγινε και παντού νομίζω, να μειώθηκε η προσέλευση του κοινού, αλλά λήφθηκαν μέτρα ώστε να μην μειωθούν οι παροχές και η πρόσβαση των ανθρώπων σε υπηρεσίες.

EPEYN: Ο οργανισμός σας μέσα στον COVID, πήρε κάποια έκτακτη υποστήριξη από ευρωπαϊκούς και εθνικούς φορείς;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Νομίζω ότι από το Διεθνή Ερυθρό Σταυρό πήρε κάτι έξτρα, για να γίνουν κάποιες δράσεις που αφορούσαν ενημέρωση, που αφορούσαν καμπάνιες, να γίνουν εγχειρίδια δηλαδή, που δεν νομίζω να υπήρχαν πριν. Υπήρχαν σε ένα επίπεδο πιο πολύ της ενημέρωσης, να γίνουν εγχειρίδια, να γίνουν καμπάνιες ενημέρωσης του κοινού για διάφορα θέματα. Δόθηκε αρκετή έμφαση εκεί. Κάποιο ποσό υπήρξε που δεν το θυμάμαι για όλο το συντονιστικό σύλλογο.

EPEYN: Όπως βιώσατε τα πράγματα, κατά την άποψή σας, ποιοί ή ποιός τομέας των δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε περισσότερο στην Ελλάδα;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Νομίζω αυτός του αποκλεισμού! Με την έννοια ότι σε πολλές οικογένειες επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό η εργασία, και πολλά παιδιά θεωρώ ότι μπήκαν σε ένα άλλο καθεστώς φτώχειας λόγω αυτής της ανεργίας των γονέων. Αυτή η φτώχεια πολλές φορές δημιουργεί και άλλες συνέπειες που είναι ο αποκλεισμός από αγαθά, υπηρεσίες και τα λοιπά. Και επίσης θεωρώ ότι, για να μην το βάλουμε μόνο σε φτώχεια και σε οικονομικό επίπεδο που αυτό είναι πολύ συγκεκριμένο, θεωρώ ότι τα παιδιά αποκλείστηκαν από το δικαίωμα του να ζουν την παιδικότητα τους. Θέλω να πω ότι υπήρξε έλλειψη συναναστροφής, κοινωνικοποίησης και του παιχνιδιού. Αναγκάστηκαν να είναι κλεισμένα και να λειτουργούν μέσα από υπολογιστές και μέσα από την τεχνολογία. Θεωρώ ότι χάθηκε μια περίοδος παιδικότητας και ανάπτυξης και ψυχικής υγείας, που αυτό νομίζω ότι έχει αρχίσει και φαίνεται. Ο αντίκτυπος αυτού του περιορισμού των παιδιών έχει αρχίσει και φαίνεται και μετριέται πλέον στις συμπεριφορές, τα ψυχολογικά προβλήματα που μπορεί να εμφανίζουν, σε μια αύξηση βίας μεταξύ των παιδιών και των ανηλίκων. Υπάρχει μια μετα-COVID εποχή, που απλά τώρα καταγράφονται αυτά, δεν είναι ακόμα ξεκάθαρα, αλλά υπάρχει το πριν και το μετά, το νιώθουμε.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων θα αλλάξει μετά τον COVID και πώς θα μπορούσε να γίνει αυτό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κοιτάζετε, σε όλη αυτή την εμπειρία μπήκαμε βίαια, μια πανδημία δεν σε προειδοποιεί, ξεσπά και υπάρχουν αυτές οι συνέπειες. Μπήκαμε εξ ανάγκης και φτιάξαμε κάποιους μηχανισμούς για την προστασία των δικαιωμάτων και των παιδιών και των ανθρώπων γενικότερα. Βρήκαμε τρόπους δηλαδή και μηχανισμούς που πριν μπορεί να υπήρχαν αλλά δεν είχαν συστηματοποιηθεί. Νομίζω ότι τώρα μπορούμε να κρατήσουμε αυτά τα καλά, δηλαδή τους τρόπους που έχουμε βρει για να επικοινωνούμε, για να έχουμε πρόσβαση, για να γίνονται πιο γρήγορα οι εργασίες. Βρέθηκαν μηχανισμοί που μπορούσες να βγάλεις πιστοποιητικά άμεσα, μπορούσες να κλείνεις ραντεβού διαδικτυακά, να εκπαιδεύσεις διαδικτυακά, να μιλάς με ψυχολόγο ή ειδικούς, βρέθηκε ένας τρόπος να γίνονται όλα και εξ αποστάσεως αλλά και πιο γρήγορα και χωρίς γραφειοκρατία. Αυτό σαν μηχανισμός μπορεί να λειτουργήσει και να κρατηθεί και να ενισχύσει τη μετα-COVID εποχή, δηλαδή να κρατήσουμε τα καλά, χωρίς βέβαια να ακυρώνουμε το ρόλο της ανθρώπινης επαφής, δηλαδή να μη γίνονται όλα εξ αποστάσεως, επειδή απλά υπάρχουν οι μηχανισμοί, απλά να αξιοποιηθούν για να μειωθεί χρόνος, κόπος και ταλαιπωρία των ανθρώπων.

EPEYN: Επειδή αναφέρετε πολλές φορές στη λέξη διαδικτυακά, και θυμάμαι ότι τότε που ήμουν κι εγώ εθελόντρια, κάναμε μαθήματα ελληνικών σε διάφορα παιδιά στο πλαίσιο του Πολυδύναμου. Αυτά τα μαθήματα γίναν ηλεκτρονικά. Τα παιδιά αυτά είχαν πρόσβαση όμως σε υπολογιστές και σε ίντερνετ;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Αρκετά από τα παιδιά είχαν μέσω των γονιών και μέσα από τα τηλέφωνα τους. Σαφώς δεν μπορούσαν να έχουν όλα τα παιδιά. Κάποια στιγμή ξεκινήσαμε και παρείχαμε και τεστ δωρεάν, και φέρναν οι γονείς τα παιδιά και κάνανε τεστ για να μπούνε στις τάξεις. Προσπαθήσαμε να το κρατήσουμε το διαδικτυακό τόσο όσο ήταν απαραίτητο, αλλά μετά προσπαθήσαμε πάλι να κάνουμε αυτό που λέγανε, με συχνά τεστ, που τα παρείχαμε δωρεάν εμείς, ώστε να μπορούν να έρχονται τα παιδιά, να εξετάζονται, και να μπουν στα μαθήματα χωρίς να επιβαρύνονται το κόστος. Πάντα γίνονται προσπάθειες να υπάρχει συμπερίληψη και να μην υπάρχει αποκλεισμός. Δεν επιτυγχάνεται πάντα 100% αυτό, αλλά προσπάθειες γίνονται.

ΕΡΕΥΝ: Και φαντάζομαι και στα κέντρα των ασυνόδευτων ανηλίκων μένανε πιο πολύ μέσα τα παιδιά.

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Τα παιδιά στα κέντρα, ναι, μείναν πιο πολύ μέσα. Ακολουθούσαμε ότι ακολουθούσανε οι υπόλοιποι πολίτες, έπρεπε να βγαίνουν μόνο για γιατρούς κλπ., όταν υπάρχει ανάγκη. Ακολουθούσαν ότι ακολουθούσαμε όλοι, αλλά στα κέντρα δεν υπήρχε πρόβλημα σύνδεσης με υπολογιστές γιατί εκεί παρέχει το κέντρο και μπορούσαν ανά γκρουπ να κάνουν κάτι. Πάντα υπάρχει δυσκολία γιατί πάντα όταν τα παιδιά μένανε μέσα χρειαζόντουσαν πιο πολλά δεδομένα για τα κινητά τους, τα οποία επειδή δεν έχουν πόρους, έχουν ένα μικρό χαρτζιλίκι κάθε μήνα, έπρεπε να γίνονται προσπάθειες να βρίσκονται κάρτες και δεδομένα πάλι από χρηματοδότηση ή από τους πόρους του Ερυθρού Σταυρού. Όταν περιορίζεται κάτι, αυξάνεται κάτι άλλο, όταν κλείνεις έναν άνθρωπο, αυξάνει τη χρήση του κινητού. Άρα πάντοτε υπάρχει μια προσαρμογή.

ΕΡΕΥΝ: Οι εθελοντές ερχόντουσαν, ή μειώθηκε η παρουσία;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Οι εθελοντές ερχόντουσαν, δεν μειώθηκε νομίζω αισθητά η παρουσία. Ναι, σαφώς κάποιοι άνθρωποι που ήταν ευάλωτοι, σε προχωρημένη ηλικία, με προβλήματα χρόνια, φοβήθηκαν και όντως απείχαν. Δηλαδή προτιμούσαν να κάνουν γραφειοκρατική δουλειά, κάτι να βοηθάνε στον Ερυθρό Σταυρό, παρά να έχουν επαφή με άλλους ανθρώπους. Εντάξει, ήταν στην κατηγορία, όπως και οι υπόλοιποι πολίτες των ανθρώπων που ήταν ευάλωτοι και έπρεπε να προσέχουν. Κατά τα άλλα, όσοι μπορούσαν νομίζω έδωσαν το παρών και πρόσφεραν.

ΕΡΕΥΝ: Ωραία. Τέλος, θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο Εθνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στον οργανισμό σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κοιτάζετε να δείτε. Από την εμπειρία μου, όλοι οι οργανισμοί κάθε πενταετία βάζουν στρατηγικούς στόχους οι οποίοι συγκλίνουν, δηλαδή δεν είναι άσχετη η Ύπατη Αρμοστεία από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό ή από κάποιον άλλον οργανισμό. Νομίζω υπάρχει ένας συντονισμός σε παγκόσμιο επίπεδο. Βγαίνουνε στόχοι. Άρα εάν και εφόσον υπάρχει εθνική στρατηγική που νομίζω ήδη με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία της Παιδικής Σεξουαλικής Κακοποίησης, τώρα γίνεται μια πολύ μεγάλη προσπάθεια, ένα μεγάλο κομμάτι των δικαιωμάτων του παιδιού με αυτόν τον τρόπο αγκαλιάζεται. Θεωρώ ότι όταν υπάρχει μια εθνική

στρατηγική, υπάρχει ένα τέμπο και συντονίζονται και οι οργανισμοί και οι αρχές, γιατί είναι ολιστικά φαινόμενα, δηλαδή πρέπει να τα αντιμετωπίζεις ολιστικά. Οπότε κάτω από την ομπρέλα αυτή, συν των άλλων πολιτικών που μπορεί να έχει κάθε οργανισμός, βοηθάει πάρα πολύ. Εγώ θεωρώ ότι πρέπει να γίνεται κάτι συντονισμένα, να υπάρχει δηλαδή και η κοινωνία των πολιτών ευαισθητοποιημένη και οι αρχές εκπαιδευμένες, δηλαδή αστυνομία, άλλοι φορείς που ασχολούνται γιατροί, δάσκαλοι, να υπάρχει μια κοινή γλώσσα, να υπάρχει μια κοινή αντιμετώπιση, να καταλαβαίνουν όλοι οι άνθρωποι τι εννοούμε ανθρώπινα δικαιώματα, τι είναι τα δικαιώματα του παιδιού, τι εννοούμε παραβίαση αυτών και να υπάρχει η ευαισθητοποίηση και η γνώση της αντιμετώπισης και της αναφοράς. Δηλαδή ακόμα και οι καταγγελίες που πολλοί άνθρωποι δεν τολμούν να κάνουν, ενώ βλέπουν πράγματα που παραβιάζουν τα δικαιώματα των παιδιών, από φόβο, από έλλειψη ευαισθητοποίησης, από άγνοια. Δεν ξέρω από πολλά πράγματα. Όταν δεν υπάρχει συντονισμένα η προσπάθεια, γίνονται μεν ενέργειες, γίνονται φιλότιμες προσπάθειες αποσπασματικά, αλλά δεν είναι το ίδιο, δεν έχει την ίδια δυναμική, οπότε θεωρώ πως κάτι τέτοιο θα βοηθούσε πολύ και εμάς και όλους.

ΕΡΕΥΝ: Τέλεια, ευχαριστώ πάρα πολύ. Εγώ είμαι καλυμμένη σχετικά με τις δικές μου ερωτήσεις. Θα θέλατε κάτι εσείς να προσθέσετε αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε ή κάποιο άλλο σχόλιο;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Θα ήθελα να συμπληρώσω πως επειδή είμαι και κοινωνική λειτουργός και έχω κάνει και ψυχοθεραπεία, θεωρώ πολύ σημαντική την πρόληψη όπως πολλοί άλλοι άνθρωποι, και θεωρώ ότι θα έπρεπε να υπήρχαν στα σχολεία, στις κοινότητες των ανθρώπων σχολές γονέων για να εκπαιδεύουν τους ανθρώπους, γιατί οι άνθρωποι μπορεί να είναι γονείς, αλλά δεν ξέρουν να προστατέψουν τα παιδιά. Μη σας πω ότι πολλές φορές η παραβίαση των δικαιωμάτων ξεκινάει μέσα από το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, είτε είναι κακοποίηση, είτε είναι παραμέληση, είτε είναι οτιδήποτε. Δεν ξέρω από έλλειψη γνώσης από δεν ξέρω τι. Θεωρώ σημαντική την πρόληψη, να γίνουν δηλαδή σχολές γονέων, οι γονείς να μπορούν να ξέρουν πώς να προστατέψουν τα παιδιά τους από άλλους, αλλά και πώς να μην τα καταπιέζουν, μην τα παραβιάζουν οι ίδιοι από άγνοια. Είναι πάρα πολύ σημαντικό αυτό το στοιχείο για μένα. Και θα έπρεπε νομίζω η Πολιτεία να μπορεί να βάζει ειδικούς, να εκπαιδεύουν τον κόσμο, την κοινότητα, τη γειτονιά, τους γονείς γενικότερα.

Συνέντευξη 2

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 35

ΦΥΛΟ: ΑΡΡΕΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Προπτυχιακό από Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, στο ΤΕΙ Αθήνας, μονοετής εκπαίδευση στο ΕΚΠΑ επάνω στην Ειδική Αγωγή, τριετής εκπαίδευση στο Κέντρο Εφαρμοσμένης Ψυχοθεραπείας και Συμβουλευτικής.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας – Υπεύθυνος Προγραμμάτων Μαζί για το Παιδί

ΕΡΕΥΝ: Ποια είναι η δράση του οργανισμού σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας; Ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Αυτή τη στιγμή εργάζομαι στο Μαζί για το Παιδί ως κοινωνικός λειτουργός και στο Κέντρο Διαλόγου Τέχνη. Είναι Κέντρο Ειδικών Θεραπειών, ως Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας. Είμαι λοιπόν στην Ένωση Μαζί για το Παιδί 5 χρόνια τώρα, ο ρόλος μου είναι κοινωνικός λειτουργός στην Κοινωνική Υπηρεσία της Ένωσης και είμαι υπεύθυνος για τα προγράμματα στήριξης απόρων οικογενειών. Τα προγράμματα στήριξης απόρων οικογενειών αφορούν οικογένειες οι οποίες έχουν χαμηλό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα και έχουν ανήλικα τέκνα στη σύνθεσή τους. Αυτά τα δύο βασικά κριτήρια, με τα οποία δεχόμαστε αιτήματα από όλη την Ελλάδα για να υποστηρίξουμε. Τώρα η υποστήριξη που παρέχουμε είναι οικονομική βέβαια, αλλά με τη μορφή κουπονιών για το σούπερ μάρκετ, όχι με χρήματα. Ούτως ώστε η οικογένεια να μην μπορεί να ψωνίσει σχεδόν τα πάντα, δηλαδή από τρόφιμα, καθαριστικά, ρούχα, κάποια μικρή συσκευή ενδεχομένως από το σούπερ μάρκετ, όπως θερμοπομπός, αλλά δεν μπορεί να ξοδέψει. Αν ήταν χρήματα ας πούμε, δεν θα ήμασταν σίγουροι ότι θα πήγαιναν 100% στις ανάγκες. Έχουμε εξυπηρετήσει οικογένειες που υπάρχει μέσα στην οικογένεια, γονέας αλκοολικός για παράδειγμα και φεύγανε τα χρήματα εκεί, οπότε θέλαμε κάπως να το περιορίσουμε αυτό. Επίσης με τα κουπόνια δίνουμε τη δυνατότητα στην οικογένεια, πέραν της επιλογής των προϊόντων, να έχει

και μια προστασία και έναν σεβασμό στην αξιοπρέπεια της, διότι με κουπόνι θα μπορούσες να ψωνίσεις και εσύ και εγώ από τη δουλειά μας, με ένα μπόνους που θα είχαμε πάρει. Σε αυτό το κομμάτι οι οικογένειες εντάσσονται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στα προγράμματα, το λιγότερο που θα μπορούσε να ενταχθεί η οικογένεια είναι 6 μήνες, οπότε για 6 μήνες λαμβάνουν κουπόνια. Παράλληλα, υπάρχει και να κάνουμε συνάντηση με τις οικογένειες μια φορά το μήνα για να παραλάβουν τα κουπόνια, αλλά και για να μιλήσουμε λίγο περαιτέρω για τυχόν κάποιο άλλο αίτημα που μπορεί να προκύψει, μια διερεύνηση αναγκών. Και σε αυτό το κομμάτι καλύπτουμε και το κομμάτι της ψυχολογικής υποστήριξης και της συμβουλευτικής των γονέων, διότι στο Μαζί για το Παιδί λειτουργεί και συμβουλευτικός σταθμός, η τηλεφωνική γραμμή 11525, όπου μπορεί κάποιος είτε τηλεφωνικά είτε διά ζώσης, να λάβει συμβουλευτική υποστήριξη και επίσης δεχόμαστε ακόμη και ανώνυμες και επώνυμες καταγγελίες για παραμέληση ή κακοποίηση ανηλίκων. Το τρίτο κομμάτι στο οποίο εμπλεκόμαστε πλέον εδώ και ένα χρόνο περίπου, είναι ότι καλύπτουμε και τις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών. Δηλαδή φροντιστήρια, άθληση, χορό, ειδικές θεραπείες. Αυτές οι οικογένειες, λόγω της οικονομικής τους κατάστασης δεν θα μπορούσαν να καλύψουν αυτό το κομμάτι. Πλέον εμπλεκόμαστε και το καλύπτουμε και θεωρούμε ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό για την κοινωνικοποίηση του παιδιού και για τα αναπτυξιακά στάδια, ειδικά σε μικρότερες ηλικίες. Το να εμπλέκονται σε τέτοιες δραστηριότητες, αυτά είναι ουσιαστικά που κάνει η Κοινωνική Υπηρεσία και εγώ είμαι υπεύθυνος των προγραμμάτων εκεί. Οπότε ο ρόλος μου είναι αυτός. Τώρα υπήρχαν και υπάρχουν κι άλλα κομμάτια εμβόλιμα, δηλαδή σε καταστάσεις κρίσης και έκτακτης ανάγκης, όπως ήταν οι φωτιές πέρσι στη Βόρεια Εύβοια. Υλοποιήσαμε πρόγραμμα για τις πυρόπληκτες οικογένειες. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να πάμε στη Βόρεια Εύβοια, να έρθουμε σε επικοινωνία με τα Κέντρα Κοινότητας, να εντοπίσουμε οικογένειες. Δηλαδή έχουμε και τέτοια, όπως κάναμε και πριν 3-4 χρόνια στο Μάτι, στη Μάνδρα με τις πλημμύρες. Εμπλεκόμαστε και σε αυτό, όπως μπορούμε βέβαια, διότι δεν είμαστε φορέας ο οποίος δε διαχειρίζεται καταστάσεις κρίσης, αλλά μπαίνει επικουρικά. Εν συνεχεία, εφόσον έχουν καταγραφεί ανάγκες, βλέπουμε πως μπορούμε να βοηθήσουμε και να εμπλακούμε πάλι επικεντρωμένοι στις οικογένειες με ανήλικα τέκνα. Ήμουν υπεύθυνος σε διανομές προϊόντων στο πεδίο. Μοιράσαμε για τρεις χρονιές παπούτσια σε όλη την Ελλάδα. Σε άπορα παιδιά είχαμε κάνει αντίστοιχη ενέργεια όπου μοιράσαμε σερβιέτες σε άπορα έφηβα κορίτσια, πάλι σε όλη την Ελλάδα και εμπλεκόμουν και εκεί. Πάνω κάτω αυτά τώρα. Αυτό είναι το κομμάτι μου.

EPEYN: Γνωρίζεις αν οργανισμός λειτουργεί με βάση ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Προσπαθούμε να εναρμονιστούμε στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Συνεργαζόμαστε με τις εισαγγελίες, καθώς οι συνάδελφοι στέλνουν αιτήματα με βάση τις καταγγελίες που δεχόμαστε στην τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης. Παράλληλα εναρμονιζόμαστε στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Στην καταπολέμηση της φτώχειας, στην εκπαίδευση και την υγεία. Εδώ και 4 χρόνια υλοποιούμε προγράμματα σε ακριτικές περιοχές της Ελλάδας όπου καταγράφουμε ανάγκες από έναν πίνακα που μπορεί να χρειαστεί σε ένα σχολείο, μέχρι και τις ανάγκες της ΜΕΘ Παίδων Αλεξανδρούπολης.

EPEYN: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, οι χρηματοδοτήσεις μας είναι από ιδιώτες δωρεές, χορηγίες και fundraising. Δε λαμβάνουμε ευρωπαϊκές ή εθνικές επιχορηγήσεις. Υπάρχει και βάση εθελοντών, η οποία αλλάζει κάθε χρόνο. Οι εθελοντές βρίσκονται στο κομμάτι της τηλεφωνικής γραμμής, και χρειάζεται πρώτο πτυχίο σε ανθρωπιστικές επιστήμες, και εκπαίδευση σε ψυχική υγεία τουλάχιστον 2 ετών. Το δεύτερο κομμάτι εθελοντών που δε χρειάζεται κάποια εξειδίκευση είναι αυτό που σου ανέφερα με τα παπουτσάκια, τις σερβιέτες κλπ., όπου εκεί δε χρειάζεται κάποια εξειδίκευση.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Αρχικά εμείς μία εβδομάδα πριν το lockdown είχαμε ξεκινήσει ήδη να δουλεύουμε τηλεργασία, με τα δικά μας λάπτοπ. Αυτό σε πρώτη φάση είχε ένα διάστημα προσαρμογής, ώστε να δούμε πώς θα είμαστε εξίσου παραγωγικοί, αλλά επειδή ήταν τόσο μεγάλη η ανάγκη καθώς από τον Απρίλιο είχαν ξεκινήσει να έρχονται πολλά αιτήματα από οικογένειες για βοήθεια, αφού κάποια μεροκάματα χάθηκαν στην καραντίνα, πχ στις καθαρίστριες. Και στην τηλεφωνική γραμμή είχαμε πολλά αιτήματα, καθώς οι οικογένειες περνούσαν πολύ χρόνο μαζί. Κάναμε fundraising εκείνο το Πάσχα, που πήγε πολύ καλά αν και δεν το περιμέναμε. Και για πρώτη φορά

έπρεπε να τροποποιήσουμε τα κουπόνια και αντί για 6 μήνες να τα κάνουμε 3 μήνες ώστε να εξυπηρετήσουμε το διπλάσιο αριθμό ωφελούμενων. Και επίσης δε μπορέσαμε για 2 χρόνια να κάνουμε διανομή στο πεδίο. Γενικά τροποποιήσαμε τις υπάρχουσες δράσεις. Οι συμβουλευτικές γινόντουσαν όλες πλέον διαδικτυακά αντί να έρχονται οι οικογένειες από το χώρο μας. Επίσης να διευκρινίσω κάτι: Η Ένωση Μαζί για το Παιδί είναι μια ομπρέλα 9 σωματείων. Κάθε σωματείο ασχολείται με κάτι άλλο. Πχ, ΑΜΕΑ, σωματείο για το πένθος, σωματείο για τον διαβήτη κλπ. Εγώ, στα προγράμματα ασχολούμαι με όλη την ομπρέλα, αλλά ίσως να άλλαξε και κάτι σε κάποιο από τα επιμέρους σωματεία που δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω. Ελπίζω να μη σε μπέρδεψα.

ΕΡΕΥΝ: Όχι όχι είναι ξεκάθαρο. Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Πριν, έστω και λίγο κάποιες οικογένειες τα κατάφεραν. Μετά χάσανε μεροκάματα, οπότε δε μπορούσαν να πάνε τα παιδιά σε κάτι εξωσχολικό, που ούτως ή άλλως δεν λειτουργούσαν και πολλά. Οπότε στο κομμάτι της κοινωνικοποίησης, ειδικά όταν άλλαζαν βαθμίδα εκπαίδευσης, δηλαδή αν πήγαιναν πρώτη φορά πρώτη δημοτικού. Ειδικά τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία. Τα παιδιά πχ που ήταν γυμνάσιο νομίζω ξεκουράστηκαν και λίγο, και σίγουρα καταλάβαιναν και τι συνέβαινε, σε αντίθεση με τα πιο μικρά παιδιά. Επίσης να πω ότι το πρώτο διάστημα του 2021, μας προσέγγισε ο ΠΟΥ και μας ζήτησε να κάνουμε μία έρευνα για το πώς επηρέασε ο COVID τα άτομα με αναπηρία, την οικογένειά τους και τους φροντιστές τους. Κάναμε λοιπόν την έρευνα και σε αυτό το κομμάτι, με focus groups που περιείχαν και παιδιά με αναπηρία και με τους γονείς τους. Εκεί βγήκε στην επιφάνεια ότι τα άτομα με αναπηρία επηρεάστηκαν περισσότερο από τους υπόλοιπους.

ΕΡΕΥΝ: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Καλή ερώτηση! Θα ήθελα να αλλάξει! Δε θα ήθελα να νιώθουν τα ευάλωτα άτομα ξεχασμένα. Θα ήθελα να αλλάξουν τα κομμάτια ψυχοεκπαίδευσης, για γονείς και εκπαιδευτικούς, ώστε να αναγνωρίζουν τι νιώθει ένα παιδί. Υπάρχουν γονείς που χρησιμοποιούν κακοποιητικές συμπεριφορές εν αγνοία τους. Οπότε αν αντιληφθούν γιατί αυτό που κάνουν μπορεί εν δυνάμει να είναι κακοποιητικό, θα είναι βελτίωση.

EPEYN: Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Μόνο καλή πρακτική θα είναι αυτό. Ναι μεν θα πρέπει να εκπαιδευτούν όλοι με τον ίδιο τρόπο, αλλά θα ξέρεις ότι αν ένα παιδί μένει στην Αθήνα στο αστικό κέντρο, ή στην επαρχία, θα ισχύουν τα ίδια και δε θα υπάρχουν δύο μέτρα και δύο σταθμά. Θα πάψει να ισχύει το κομμάτι της τοπικής κοινωνίας που συγκαλύπτει ή δεν αντιλαμβάνεται ότι κάτι συμβαίνει. Γενικά πρέπει να υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο για τις ΜΚΟ ώστε να αποφύγουμε κομμάτια διπλοκάλυψης υπηρεσιών, να καταλαμβάνει μία οικογένεια θέση σε πάνω από 1 υπηρεσίες και άλλες οικογένειες μένουν απ' έξω. Αυτά νομίζω.

EPEYN: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι νομίζω τα καλύψαμε. Εγώ ελπίζω να έτυχε ανταπόκρισης τώρα με τις συνεντεύξεις, γιατί ξέρω ότι είναι και ο χώρος δύσκολος να έχεις πρόσβαση.

Συνέντευξη 3

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 31

ΦΥΛΟ: ΑΡΡΕΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Υπάλληλος ΟΗΕ (Programme Officer – Compliance @ UNICEF)

ΕΡΕΥΝ: Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνα. Επιπλέον, θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία σας θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησής μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση ποια είναι η δράση του οργανισμού σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας και ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λοιπόν, η UNICEF προωθεί τα δικαιώματα του παιδιού, υλοποιεί προγράμματα για την προστασία και ευημερία τους. Εγώ, ως Programme Officer Compliance, υποστηρίζω τη διαχείριση προγραμμάτων στην Παιδική Προστασία, Εκπαίδευση, Υγεία, Κοινωνική Πολιτική και Ανάπτυξη δεξιοτήτων των εφήβων, καθώς και τις σχετικές χρηματοδοτήσεις αυτών.

ΕΡΕΥΝ: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λειτουργεί στα πλαίσια της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, διασφαλίζοντας ότι τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, και υλοποιεί δράσεις με γνώμονα εκτός από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τη Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών και τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

ΕΡΕΥΝ: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η χρηματοδότηση για δράσεις παιδικής προστασίας προέρχεται κυρίως από εσωτερικούς πόρους της UNICEF μέσω των εθνικών επιτροπών, των χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χρηματοδοτήσεων από κυβερνητικούς φορείς άλλων κρατών.

ΕΡΕΥΝ: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η πανδημία του COVID οδήγησε στον επαναπροσδιορισμό του τρόπου παροχής υπηρεσιών και υποστήριξης στους ωφελούμενους, ενώ περιορίστηκε το κανάλι χρηματοδοτήσεων, λόγω και της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Οι οργανισμοί εξαναγκάστηκαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα.

ΕΡΕΥΝ: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Πιστεύω ότι τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που ήταν οι συνέπειες της πανδημίας, οδήγησαν σε ένα περιορισμό στο κοινωνικό περιβάλλον των οικογενειών, με αποτέλεσμα να υπάρξουν περισσότερες αναφορές για περιστατικά ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας. Ωστόσο δεν υπάρχουν ακόμα επίσημα δεδομένα που να το επιβεβαιώνουν. Οι φορείς του δημοσίου, οι αρχές και οι οργανισμοί που εμπλέκονται στο πεδίο της προστασίας κατέβαλαν συντονισμένες προσπάθειες στο να δημιουργηθούν καταλληλότεροι μηχανισμοί αναφοράς περιστατικών, και προστασίας των θυμάτων βίας. Παρόλα αυτά, για την αισθητή μείωση τέτοιων περιστατικών, απαιτούνται βαθύτερες ενέργειες σε όλα τα επίπεδα.

ΕΡΕΥΝ: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η εκπαίδευση των παιδιών υπέστη μεγάλο πλήγμα, που με τη σειρά της επηρέασε και την ψυχική υγεία του παιδιού καθώς και την λειτουργία των ενδοοικογενειακών σχέσεων. Η UNICEF προσπάθησε μέσω παράλληλων δράσεων και ψηφιακών προγραμμάτων εκπαίδευσης, να διασφαλίσει την συνέχεια της εκπαίδευσης των παιδιών.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Θεωρώ ότι όπως και μετά από κάθε κοινωνική, πολιτική ή οικονομική κρίση, έτσι και η πανδημία επαναπροσδιόρισε πολλά δεδομένα του πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων του παιδιού. Από τον τρόπο παροχής υπηρεσιών και την προσέγγιση των παιδιών και των οικογενειών τους, μέχρι και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (και τους προγραμματισμένους για την ηλικία εμβολιασμούς) και σε συμπεριληπτική εκπαίδευση, καθώς και την οικονομική στήριξη των πιο ευάλωτων.

EPEYN: Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η UNICEF ήδη βοήθησε στην διαμόρφωση του εθνικού σχεδίου δράσης για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και συμμετέχει στην επιτροπή υλοποίησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των σχετικών δράσεων.

EPEYN: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, ευχαριστώ πολύ, και εύχομαι καλή επιτυχία!

Συνέντευξη 4

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 49

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ MAKE A WISH

ΕΡΕΥΝ: Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνα. Επιπλέον, θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία σας θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησής μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση ποια είναι η δράση του οργανισμού σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας και ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Καλησπέρα και σε ευχαριστούμε που μας διάλεξες για την εργασία σου. Το Διεθνές Ίδρυμα Make-A-Wish δεσμεύεται να προστατεύει τα παιδιά και τους νέους, ενεργώντας πάντα προς το συμφέρον τους για την ασφάλειά τους. Τα παιδιά των ευχών μας και οι οικογένειές τους στο Make-A-Wish έχουν το δικαίωμα να ικανοποιούν τις ανάγκες τους σε ένα ασφαλές και φιλικό περιβάλλον και να έχουν ίση προστασία από κάθε είδους βλάβη ή κακοποίηση. Εργαζόμαστε ενεργά για να παρέχουμε ένα περιβάλλον όπου όλα τα παιδιά και οι νέοι, ανεξαρτήτως φυλής, πολιτισμού, θρησκείας, ικανότητας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, αισθάνονται empowered να ξεκλειδώσουν τη φαντασία τους για να ανακαλύψουν τη δική τους μοναδική ευχή σε έναν κόσμο χωρίς περιορισμούς και κρίσεις. Το Make-A-Wish International έχει μηδενική ανοχή στην παιδική κακοποίηση και θεωρεί οποιαδήποτε μορφή συναισθηματικής, σωματικής, σεξουαλικής κακοποίησης ή παραμέλησης απαράδεκτη υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Ο ρόλος μου στον οργανισμό είναι αυτός του συντονισμού μιας ομάδας 25 εργαζομένων και περίπου διακοσίων και επιπλέον εθελοντών, με σκοπό μοναδικό την εκπλήρωση ευχών παιδιών που αντιμετωπίζουν μια πολύ σοβαρή ασθένεια. Το δυναμικό μας είναι τέτοιο που να μπορούμε να

εκπληρώνουμε όλες τις ευχές που φτάνουν στο γραφείο μας, γύρω στις 250 με 300 ευχές κάθε χρόνο. Δεν έχουμε ως κύριο μέλημά μας την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Παρόλα αυτά, ως μέλος του MAW International έχουμε υπογράψει επίσημο policy σχετικά με το child protection, και στην καθημερινή μας πρακτική εάν πέσει στην αντίληψή μας κάποιο φαινόμενο παιδικής κακοποίησης ή κάτι που πιστεύουμε ότι χρήζει μιας διαφορετικής αντιμετώπισης ή μιας αντιμετώπισης και διαχείρισης από έναν άλλο φορέα, τότε ανώνυμα καταγγέλλουμε το γεγονός. Όλοι όσοι εργάζονται στο Make-A-Wish International ή στις θυγατρικές του είναι υπεύθυνοι για τη φροντίδα και την προστασία των παιδιών των ευχών μας και για την αναφορά πληροφοριών σχετικά με την κακοποίηση παιδιών. Αυτή η πολιτική εμπίπτει στη βασική μας αξία της εστίασης στο παιδί στο Make-A-Wish.

ΕΡΕΥΝ: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η πολιτική μας είναι η δέσμευση του Make-A-Wish για την ασφάλεια και την προστασία των παιδιών και των νέων και ειδικότερα των δικαιούχων των ευχών μας. Να διευκολύνουμε την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης στο πλαίσιο του Make-A-Wish, διασφαλίζοντας μια πολιτική μηδενικής ανοχής. Να εργαστούμε για μια οργανωτική κουλτούρα ασφάλειας των παιδιών. Η πρόληψη της παιδικής κακοποίησης στο πλαίσιο του Make-A-Wish και η διασφάλιση ότι όλα τα άτομα γνωρίζουν τις ευθύνες τους για τον εντοπισμό πιθανών περιστάσεων κακοποίησης παιδιών και για τη θέσπιση ελέγχων και διαδικασιών για την πρόληψη της κακοποίησης ή/και την ανίχνευση της κακοποίησης όταν αυτή συμβαίνει. Παρέχουμε καθοδήγηση σε όλους τους εκπροσώπους του Make-A-Wish σχετικά με τις ενέργειες που πρέπει να γίνονται σε περίπτωση υποψίας κακοποίησης εντός ή εκτός του οργανισμού και παροχή σαφούς δήλωσης σε όλους τους υπαλλήλους και εθελοντές και σε όλους τους άλλους εκπροσώπους που απαγορεύει την εν λόγω κακοποίηση. Η παρούσα πολιτική ισχύει για οποιονδήποτε εκπροσωπεί το Make-A-Wish, συμπεριλαμβανομένων των υπαλλήλων, των συμβασιούχων υπαλλήλων, των εθελοντών και των μελών του διοικητικού συμβουλίου. Η παρούσα Πολιτική Προστασίας Παιδιών και Νέων χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις ακόλουθες βασικές πολιτικές του Make-A-Wish: Κώδικας δεοντολογίας για την ασφάλεια των παιδιών, Κώδικας δεοντολογίας και καλής συμπεριφοράς, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού,

Ατομικές συμφωνίες απασχόλησης, συμφωνίες εθελοντών, συμφωνίες ανεξάρτητων εργολάβων και συμφωνίες διευθυντών και αξιωματούχων, Πολιτικές πρόσληψης και ανθρώπινου δυναμικού, ιδίως έλεγχοι πριν από την πρόσληψη και σχετικές συνεχείς ενημερώσεις επαλήθευσης, Πολιτικές υγείας και ασφάλειας, Διεθνείς πολιτικές του Make-A-Wish. Επιπλέον, κάθε συνεργάτης έχει την ευθύνη να κατανοεί και να συμμορφώνεται με τους νόμους της χώρας του και τις απαιτήσεις αναφοράς.

EPEYN: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, δε λαμβάνουμε καμία εθνική, ευρωπαϊκή, κρατική υποστήριξη. Εκπληρώνουμε τις ευχές μας με ιδίους πόρους.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Δεν αυξήθηκε η υποστήριξη ευρωπαϊκή εθνική χρηματοδότηση μια και έχουμε απόλυτη απουσία αυτής. Ο οργανισμός μας συνέχισε κανονικά τις δράσεις του, σίγουρα όχι με την ίδια φυσική παρουσία εθελοντών, και σίγουρα δε μπορούσαμε να εκπληρώσουμε ευχή ταξιδιού για παράδειγμα, αλλά κάναμε ό,τι καλύτερο μπορούσαμε δεδομένων των συνθηκών.

EPEYN: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Πιστεύω ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό και μόνο λόγω των κακών δυτικών συμπεριφορών που αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Από την άλλη, τα παιδιά εξοικειώθηκαν περισσότερο με το διαδίκτυο και απέκτησαν ηλεκτρονική ταυτότητα και παρουσία, νόμιμα και σε επαφή με την σχολική τους μονάδα. Οπότε αυτό θεωρώ ότι θα είναι μια δικλείδα ασφαλείας για το μέλλον.

EPEYN: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Εμείς αυτό που βιώσαμε είναι πολλές φορές παιδιά να είναι αποξενωμένοι από το περιβάλλον, τους γονείς να μην έχουν τη γνώση και την ωριμότητα και την ψυχολογική υποστήριξη να βοηθήσουν στην επανένταξη του παιδιού τους. Αυτό είναι αυτό το πιο συχνό που συναντάμε.

ΕΡΕΥΝ: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Θεωρώ ότι θα αλλάξουν πάρα πολλά στο νομικό σκηνικό, και πιστεύω ότι και λόγω και των αξόνων βιωσιμότητας που έχουν ψηφιστεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, η προστασία γενικά του ανθρώπου θα μπει σε προτεραιότητα. Επομένως πιστεύω ότι όχι μόνο θα χρησιμοποιηθούν, αλλά και θα θεσμοθετηθούν συγκεκριμένες διαδικασίες και νομικές υποχρεώσεις ατόμων, εταιρειών που μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και το Σύνταγμα και τους νόμους μιας χώρας. Και πιστεύω ότι αυτά θα γίνουν πάρα πολύ γρήγορα.

ΕΡΕΥΝ: Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Οτιδήποτε μας καλύπτει και μας δίνει αυστηρούς κανόνες και πλαίσιο δράσης στις σχέσεις μας με τα παιδιά εννοείται ότι είναι βοηθητικό. Εμείς σαν οργανισμός προσπαθούμε να είμαστε μπροστά σε αυτά και λόγω του παγκόσμιου οργανισμού στον οποίο ανήκουμε αλλά και σαν Κάνε μια ευχή Ελλάδος.

ΕΡΕΥΝ: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, σε ευχαριστώ πολύ που μας τίμησες διαλέγοντάς μας για την εργασία σου. Ευχόμαστε καλή επιτυχία!

Συνέντευξη 5

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 32

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Υπεύθυνη Συντονισμού Ξενώνα Ασυνόδευτων Ανηλίκων

ΕΡΕΥΝ: Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή στην έρευνα. Θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησης μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση ποια είναι η δράση του οργανισμού στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας και ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ο οργανισμός έχει ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, αποκλειστικά! 13 ξενώνες όπου φιλοξενούνται πάνω από 1000 παιδιά σύνολο. Ο ρόλος μου είναι του συντονιστή μέσα σε έναν από τους ξενώνες. Τα ασυνόδευτα παιδιά λαμβάνουν ένα δίκτυο υπηρεσιών παιδικής προστασίας όπως τροφή, υλική υποστήριξη, ιατρική περίθαλψη, κοινωνική, νομική, ψυχολογική στήριξη και αποκτούν άμεση πρόσβαση στην εκπαίδευση. Το μοντέλο Παιδικής Προστασίας που εφαρμόζουμε περιλαμβάνει τέσσερις πυλώνες: Ψυχική Υγεία, ψυχιατρική και ψυχολογική παρακολούθηση και συνεχή υποστήριξη μέσα ατομικές ή ομαδικές συνεδρίες. Εκπαίδευση, που περιλαμβάνει την υποχρεωτική φοίτηση των παιδιών στο σχολείο αλλά και εξειδικευμένα προγράμματα για να αναπτύξουν τις κατάλληλες κοινωνικές, γλωσσικές, επαγγελματικές και μαθησιακές δεξιότητες. Νομική υποστήριξη. Υποστηρίζουμε την αίτηση ασύλου και τη διαδικασία οικογενειακής επανένωσης. Και Κοινωνικοποίηση, με στόχο την κοινωνική ένταξη.

EPEYN: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ε βέβαια! Υπάρχει εσωτερικός κανονισμός, ο Εσωτερικός Κανονισμός λειτουργίας Κέντρων Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανήλικων, καθώς έχουμε και Μονάδα Παιδικής Προστασίας, με υπεύθυνο. Φυσικά και ο εσωτερικός μας κανονισμός, όπως και σε κάθε άλλη οργάνωση που λειτουργεί στον Ελλαδικό χώρο, διέπεται από την νομοθεσία και από την ελληνική και την διεθνή νομοθεσία που αφορά την παιδική προστασία. Έτσι και αυτό το θεωρώ δεδομένο.

EPEYN: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ναι, αμέ. Από εθνικούς κυρίως πόρους. Αρχικά να ξεκαθαρίσουμε κάτι. Το HOME Project έχει 13 ξενώνες. Εγώ είμαι σε έναν εξ αυτών. Ο δικός μου ξενώνας δεν έχει χρηματοδότηση κρατική αλλά έχουνε κάποιοι άλλοι του φορέα. Νομίζω συμμετέχουμε και σε ευρωπαϊκά έργα.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, λειτούργησε κανονικά όπως πριν, δεν άλλαξε κάτι. Υπήρξαν και κάποιες έξτρα χρηματοδοτήσεις λόγω COVID που αφορούσαν μέτρα προστασίας, σε ιατροφαρμακευτικό υλικό. Όμως στο πλαίσιο της έξτρα ενίσχυσης λάβαμε και για αγορές οπτικοακουστικών μέσων, βιντεοπαιχνίδια κλπ., για ψυχαγωγία.

EPEYN: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι! Ότι επηρεάστηκαν, επηρεάστηκαν! Αλλά όχι σε αρνητικό βαθμό. Δηλαδή, περιορίστηκαν κάποιες από τις εξόδους, όπως περιορίστηκαν όλων των πολιτών, περιορίστηκαν σε αυτό το βαθμό, όχι αρνητικά. Καταλαβαίνεις τι θέλω να πω; Υπήρξαν περιορισμοί που υπήρξαν στο γενικό πληθυσμό. Σκέψου ότι εμείς σε όλο το HOME Project, όχι μόνο στο δικό μου ξενώνα, δεν είχαμε περιστατικά βίας ανάμεσα στα παιδιά καθόλου.

EPEYN: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Στον τομέα της εξόδου, στο παιχνίδι, στην εκπαίδευση. Κοινωνικοποίησης γενικότερα. Όλα τα παιδιά τα οποία μένουν στους ξενώνες, ας πούμε, δεν μπορούσαν να κάνουν εγγραφή στα σχολεία, άρα δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν ούτε τηλεεκπαίδευση κλπ. Εμείς κάναμε εσωτερικά περισσότερες δράσεις, δηλαδή κάναμε περισσότερες ψυχαγωγικές δράσεις, εσωτερικά, όπως ταινίες, έτσι για να αποφορτιστούν, αφού δεν μπορούσαν να βγουν ας πούμε έξω.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Δεν το ξέρω. Δεν έχω τέτοια εικόνα. Μπορώ να το απαντήσω αυτό;

EPEYN: Ναι, κανένα πρόβλημα. Μπορείτε να μου πείτε αν θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Προσωπικά θεωρώ ότι θα είναι θετικό, αρκεί βέβαια να είναι μία εξίσωση προς τα πάνω. Δηλαδή να προέβλεπε συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας αυτών των δομών, που προϋποθέτει ότι θα υπήρχαν και δομές ελέγχου της λειτουργίας αυτών. Όχι δηλαδή να σου πει πάρει δύο άτομα προσωπικό, ένα νυχτοφύλακα και έναν ημερήσιο, αυτό εντάζει το έχουν όλοι. Να προέβλεπε δηλαδή μια πραγματικά πολιτική υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού που αφορούν στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην ψυχαγωγία, παντού.

EPEYN: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Όχι, αν μπορείς δώσε μου λίγες παραπάνω πληροφορίες σχετικά με το μεταπτυχιακό σου και την εργασία ώστε να το αναφέρω στον οργανισμό μου.

Συνέντευξη 6

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 30

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Field Worker στον τομέα Ασυνόδετων Ανηλίκων

ΕΡΕΥΝ: Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή στην έρευνα. Θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησης μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση ποια είναι η δράση του οργανισμού στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας και ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ωραία λοιπόν. Εγώ δουλεύω στο Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Επειδή το Δίκτυο έχει διάφορα επιμέρους προγράμματα, εγώ δουλεύω στο πρόγραμμα με τα ασυνόδετα ανήλικα, που είναι ένα πρόγραμμα του Υπουργείου όπου συνεργαζόμαστε με τον εθνικό μηχανισμό που εντοπίζει τα ασυνόδετα ανήλικα, και δουλεύω στην κινητή μονάδα. Δηλαδή ουσιαστικά είναι ένα βανάκι το οποίο δέχεται εντολές. Είμαι case worker εκεί πέρα. Δεχόμαστε εντολές όταν κάποιο παιδί βρίσκεται στον δρόμο ή κάποιο παιδί βρίσκεται σε αστυνομικό τμήμα και χρειάζεται να μεταφερθούμε εμείς. Του κάνουμε test για τον COVID, το μεταφέρουμε στον ξενώνα και αν δεν έχει και νομιμοποιητικά έγγραφα τον πάμε και στο αστυνομικό τμήμα για να γίνει ταυτοποίηση του. Τώρα γενικά για τη δράση του Δικτύου, είναι πολύ ενεργή σαν οργάνωση, και το τρέχουν πολύ με τα δικαιώματα. Δηλαδή ας πούμε, επειδή γίνονται τα push back στον Έβρο και στα νησιά, έχουν στείλει με feedback που εμείς δίνουμε στους συντονιστές μας, πολλές φορές στο Συνήγορο του Παιδιού αναφορές, έχουν πάει σε συναντήσεις με το υπουργείο, σε συνέδρια που γίνονται πάλι περι προσφυγικού. Αυτά τώρα για το πρόγραμμά μας, γιατί έχει να κάνει με το προσφυγικό. Μετά, υπάρχει το εφηβικό τμήμα, που απευθύνεται σε εφήβους όλων των εθνικοτήτων.

Έχουμε ένα εργαστήρι το οποίο απευθύνεται σε παιδιά. Που πρέπει να είναι νομίζω για ηλικίες 5 - 6 με 11 ετών. Μέσα σε αυτό το πρόγραμμα είναι και η Πλανόδια Βιβλιοθήκη που ουσιαστικά μεταφέρονται σε όλη την Ελλάδα, κανονίζουν με σχολεία διάφορες δράσεις και κάνουν δραστηριότητες με θεατρικότητα, με δημιουργική γραφή, με ζωγραφιές, με παιχνίδι, όλα αυτά μέσα σε σχολεία. Συμμετέχουν σε φεστιβάλ, κι εμείς τώρα είχαμε συμμετάσχει σε ένα φεστιβάλ για την κοινωνία των πολιτών του Δήμου Αθηναίων, με περιπτεράκι.

EPEYN: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ναι, ξέρω ότι σίγουρα λειτουργεί σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Σίγουρα αυτό έχει σα μούσουλα. Κάπως έτσι ιδρύθηκε και αυτό προσπαθεί να προασπίζεται.

EPEYN: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λοιπόν να σου πω για τη δική μας, γιατί διαφέρει η χρηματοδότηση για κάθε πρόγραμμα. Γενικά το δικό μας πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Τώρα είναι καινούριο αυτό. Πριν ήμασταν στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Τα χρήματα αυτά έρχονται από ευρωπαϊκά υπουργεία, και τα διαχειρίζεται το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, οπότε ουσιαστικά είναι ευρωπαϊκά χρήματα. Υπήρχε και ένα πρόγραμμα του Σταύρου Νιάρχου, δηλαδή το χρηματοδοτούσε ο Νιάρχος, το οποίο πρέπει να κόπηκε πέρσι, αλλά γενικά ανά καιρούς έχουν υπάρξει και εθνικές χρηματοδοτήσεις.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Τότε που ήταν η μεγάλη καραντίνα, ήμουν σε άλλο πρόγραμμα. Ήταν τότε πολύ αυστηρά τα μέτρα, ήταν και αυτός ο περιορισμός νομίζω που είχαμε το Σάββατο να είμαστε μέχρι τις 6 έξω, κάτι τέτοιο. Οπότε λοιπόν, κάποια στιγμή είχαν αυξηθεί πάρα πολύ τα κρούσματα και μειώσαμε προσωπικό σε βάρδιες. Δηλαδή ας πούμε για να μην υπάρχει πολύ μεγάλος συνωστισμός μέσα στο γραφείο ήτανε ένας διερμηνέας,

ένας κοινωνικός λειτουργός, ο άλλος ήταν τηλεργασία μαζί με τον άλλον τον διερμηνέα. Είχαμε μειώσει και τις συνεδρίες τότε, δηλαδή κάναμε τα πολύ επείγοντα πράγματα. Εδώ τώρα, επειδή εμείς ουσιαστικά δουλεύουμε με την αστεγία και με το επείγον, είναι λίγο δύσκολο να το πραγματοποιήσεις αυτό. Δηλαδή, ας πούμε, πέρσι στις αρχές που είχα μπει σε αυτό το πρόγραμμα, κάποια άτομα κάνανε τηλεργασία, για να υπάρχει και μια λίγο πιο ομαλή λειτουργία. Αλλά επειδή δουλεύουμε με το επείγον, δηλαδή θα έρθει ένα παιδί άστεγο και θα σου πει θέλω στέγαση, κάπως πρέπει τα αντανακλαστικά να είναι γρήγορα, οπότε ουσιαστικά εκεί επενδύεις σε μάσκες, καθαριότητα, τέτοια πράγματα. Δεν υπήρξε κάποια έξτρα χρηματοδότηση για αυτά. Ήταν είτε από δωρεές είτε ζητήθηκαν από τον χρηματοδότη και μας τα έδωσε.

ΕΡΕΥΝ: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Εννοείται ότι επηρεάστηκαν! Εμείς είχαμε σκέψου έντονα περιστατικά βίας. Είχα ας πούμε μια περίπτωση που ο έφηβος γιος χτυπούσε πολύ τη μαμά. Τώρα το πώς το αντιμετωπίσαμε, είχαμε ψυχολόγους, είχαμε δύο, αλλά η αλήθεια είναι ότι στην κατάσταση αυτή με τον COVID, είσαι λίγο δεμένος με τα χέρια, γιατί επαφή με τον άνθρωπο δεν μπορείς να έχεις, γιατί έχεις μια πανδημία. Παράλληλα, για να το δουλέψει αυτό το πράγμα χρειάζεται να χτίζεις εμπιστοσύνη που από το τηλέφωνο θέλει πάρα πολύ χρόνο. Πολλές φορές μπορεί να μην είχανε ίντερνετ, να μην είχε σήμα, να έπεφτε το σήμα στο camp. Οπότε γενικά ήταν τέτοια διαδικαστικά ζητήματα που θέλανε λίγο το χρόνο, δηλαδή μέχρι και αυτοί να συνηθίσουν ότι ας πούμε κάθε τότε θα έχω συνεδρία με την ψυχολόγο, μπορεί να άλλαζε πάλι κάτι. Θυμάμαι για παράδειγμα σε μία συνθήκη camp, κάναμε ένα outreach. Δηλαδή πηγαίναμε γύρω γύρω στα κοντέινερ να δούμε πώς είναι οι άνθρωποι, να δουν ότι υπάρχει ένας άνθρωπος που τους σκέφτεται και δεν είναι τελείως μόνοι στην καραντίνα, χωρίς σχολείο, χωρίς να μπορούν να πάνε στο σούπερ μάρκετ με ευκολία. Οπότε προσπαθούσαμε να κάνουμε αυτό, λίγο συχνή τηλεφωνική επικοινωνία, μια τηλεφωνική συνεδρία, να μάθουμε λίγο για τα παιδιά, να μιλήσουμε με τα ίδια τα παιδιά. Μετά όταν αυτό ξεκίνησε να φτιάχνει, κάναμε ένα σχέδιο δράσης. Δηλαδή τι επιλογές έχουμε; Ας πούμε Θέλανε πάρα πολύ δραστηριότητες. Αυτό τους έλειπε, αλλά ήταν πολύ περιορισμένες και εκεί οι επιλογές που είχαμε γιατί το ένα ήταν μακριά, το άλλο δε βόλευε λόγω COVID. Οπότε λοιπόν όταν άρχισαν να πέφτουν τα μέτρα, ένα σχέδιο δράσης για το τι μπορούν να κάνουν τα

παιδιά, για να απασχολούνται μες στη μέρα τους. Αυτό. Συνεχής παρακολούθηση της υπόθεσης.

EPEYN: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Σίγουρα το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Σίγουρα. Και η υγεία. Δηλαδή πολλά ραντεβού, πολλά ιατρικά follow up έμειναν πίσω γιατί υπήρχε όλη αυτή η κατάσταση, και είχαν προτεραιοποιηθεί άλλα πράγματα, και υπήρχαν πολλές ακυρώσεις και αναβολές ακόμα και σε έκτακτα περιστατικά. Μετά, το δικαίωμα στη γνώση και στο παιχνίδι. Μείνανε πολλά πίσω! Παραμελήθηκαν αρκετά τα παιδιά, όλοι, αλλά ειδικά τα παιδιά παραμελήθηκαν.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κοίτα, γενικά αυτό που εγώ βλέπω είναι ότι νομοθετικά το τι ας πούμε υπάρχει με το τι εφαρμόζεται είναι πολύ διαφορετικό. Οπότε νομίζω ότι γενικά αυτή τη στιγμή, τουλάχιστον όσον αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα, γενικά η Ελλάδα επειδή πολλές φορές έχει καταδικαστεί πανευρωπαϊκά για τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται στον προσφυγικό πληθυσμό και κυρίως τα ασυνόδευτα ανήλικα που τόσα χρόνια τα έχει σε κράτηση, έχει κριθεί τόσο, που όντως έχει φτιάξει αυτόν τον εθνικό μηχανισμό. Έχει προσπαθήσει να ρολάρει λίγο καλύτερα το πράγμα, να μην αφήνει παιδιά σε κράτηση, έχει βάλει και αυτές τις κινητές μονάδες σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα που είμαστε εμείς για να τα παίρνει τα παιδιά κατευθείαν να τα πηγαίνει στον ξενώνα, το οποίο κάποτε δεν γινότανε. Υπάρχει μια βελτίωση θέλω να πω. Απλά το θέμα είναι πόσο υπάρχει θέληση για να γίνουν αυτά; Γιατί ότι υπάρχει γενικά, σαν νόμος η προστασία των ανηλίκων, υπάρχει. Πως εφαρμόζεται είναι το θέμα;

EPEYN: Μπορείτε να μου πείτε αν θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κοίτα, υποτίθεται ότι υπάρχουν αυτοί οι κανόνες. Νομίζω ότι υπάρχουν και πολλοί χρηματοδότες που σου λένε ότι για να μπει σε αυτό, πρέπει αυτές να είναι οι αρχές σου, που έχουν να κάνουν και με τη βιώσιμη ανάπτυξη γενικά, που έχουν να

κάνουν και με το κέρδος, με το απόρρητο, με την παιδική προστασία γενικά και τα δικαιώματα, οπότε υποτίθεται ότι αυτά είναι κάπως κοινά. Αλλά πάλι αυτό είναι το θεωρητικό. Ναι μεν ένα θεωρητικό υπάρχει, στην πράξη όμως πώς το κάνουν.

ΕΡΕΥΝ: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Νομίζω ότι θέλω να δώσω έμφαση στο να τα κάνουμε πράξη! Όχι μόνο να τα διαβάζουμε και να βλέπουμε τι γίνεται, αλλά να προσπαθούμε όλοι να τα κάνουμε πράξη.

Συνέντευξη 7

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 29

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Ψυχολόγος

ΕΡΕΥΝ: Καλησπέρα σας. Αρχικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνα. Επιπλέον, θα ήθελα να σας επισημάνω ότι τα στοιχεία σας θα μείνουν ανώνυμα καθώς και να σας διαβεβαιώσω για την εμπιστευτικότητα της συζήτησής μας. Τα λεγόμενα σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της εργασίας την οποία εκπονώ. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση ποια είναι η δράση και ο ρόλος σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λοιπόν, εγώ ήμουν στο Χαμόγελο του Παιδιού για κάποια χρόνια. Κατά βάση τα περισσότερα χρόνια έχω ασχοληθεί με παιδιά, και ο οργανισμός με τον οποίο ήρθα σε περισσότερη επαφή με παιδιά, ήταν στο Χαμόγελο του Παιδιού. Πλέον συνεχίζω σε ατομικές συνεδρίες. Αυτή τη στιγμή δεν βρίσκομαι σε κάποιον οργανισμό, ιδιωτεύω. Έχω περιστατικά που αφορούν παιδιά, αν και δουλεύω με εφήβους περισσότερο τώρα πια. Δεν είμαι όμως παιδοψυχολόγος, δεν έχω αυτή την εξειδίκευση. Έχω μια γενικότερη εξειδίκευση που αφορά περισσότερο εφήβους, δηλαδή από 12 και πάνω. Τώρα για να πιάσουμε και τον οργανισμό αναφοράς στον οποίο δούλευα στον COVID, το Χαμόγελο, είναι πολύ ενεργός σε θέματα δικαιωμάτων των παιδιών και προστασίας, όσον αφορά θέματα βίας, φτώχειας, υγείας και εκπαίδευσης. Δουλεύουν πάνω στην πρόληψη, την παρέμβαση και τη θεραπεία, μέσω διαφόρων προγραμμάτων όπως το Σπίτι Διακοπών των Παιδιών, το Κέντρο Συνηγορίας, κλπ.

ΕΡΕΥΝ: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λειτουργεί στα πλαίσια της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σίγουρα.

EPEYN: Ο οργανισμός λαμβάνει ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Ναι, δέχεται χορηγίες, δωρεές, κάνει crowdfunding, αλλά και συμμετέχει και σε ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το Erasmus+.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ενισχύσατε την παρουσία και τον ρόλο σας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Στο Χαμόγελο ενισχύθηκε η παρουσία, γιατί ο κόσμος έμεινε περισσότερο στο σπίτι και ειδικά στη γραμμή που έχει το χαμόγελο που είναι για τις κακοποιήσεις στο 1056, φάνηκε ότι υπήρχε μια τρελή αύξηση των γραμμών. Δηλαδή ίσα ίσα που αυξήθηκε και πολύ το προσωπικό κατά τη διάρκεια του COVID στο Χαμόγελο, γιατί ο κόσμος καθόταν σπίτι του, άκουγε, παρατηρούσε περισσότερο κάποια πράγματα μπορεί να συνέβαιναν σε διπλανά σπίτια. Τα παιδιά ήρθαν σε περισσότερη επικοινωνία με τους γονείς τους, περισσότερη επαφή και γονείς με τα παιδιά και όλο αυτό οδήγησε στην αύξηση των αιτημάτων για συμβουλευτική των παιδιών. Οι γονείς έβλεπαν τα παιδιά τους να χάνονται, να μην παρακολουθούν το σχολείο. Τι θα γινόταν με την εκπαίδευση; Υπήρχε περισσότερη αγωνία για αυτά τα κομμάτια, ενώ από τα παιδιά υπήρχε μεγαλύτερη αγωνία για το συναισθηματικό κομμάτι. Οι γονείς επικεντρώθηκαν πιο πολύ στα πρακτικά ζητήματα. Ας πούμε και εμείς πώς θα κάνουμε τηλεργασία όταν είναι εδώ τα παιδιά και πώς θα τα απασχολήσουμε και τι θα γίνει. Εγώ ήμουν καθαρά σε κομμάτια που μετακινούμουν συνεχώς. Δηλαδή τη μία μέρα μπορεί να ήμουν στη Θεσσαλονίκη, την άλλη αλλού, δεν είχα καθόλου περιορισμούς μετακίνησης και αυτό με βοήθησε γιατί δεν το βίωσα καθόλου. Ουσιαστικά ήμουν στη γραμμή για την προστασία των παιδιών, στις καταγγελίες, στις επιτόπιες παρεμβάσεις. Δηλαδή μπορεί να πηγαίναμε από το αστυνομικό τμήμα, να το πηγαίναμε νοσοκομείο, όλα αυτά τα βήματα τέλος πάντων που γίνονται, ή στις εξαφανίσεις. Μπορεί να εξαφανιζόταν κάποιο παιδί, μπορούσαμε να πάμε στους γονείς του για συμβουλευτική επιτόπου για το πώς να το διαχειριστούνε. Παρέμβαση στην κρίση περισσότερο. Το να πάμε δηλαδή στο νοσοκομείο μπορώ να πω ότι ήταν και πιο εύκολο στον COVID να πω την αλήθεια γιατί δεν είχε τόσο κόσμο. Εντάξει, υπήρχε αυτό με το πρωτόκολλο γιατί πρέπει να φοράμε στολές, μάσκες κτλ., αλλά ήταν πιο άδεια τα νοσοκομεία, τα παιδιατρικά.

EPEYN: Ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη στον οργανισμό (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Δεν ξέρω αν αυτό ήταν προγραμματισμένο να γίνει ή έγινε έκτακτα για τον COVID, αλλά υπήρξε μια συνεργασία με το κράτος, γιατί μέχρι τότε το Χαμόγελο του Παιδιού ήταν ανεξάρτητο, δεν είχε καμία επαφή. Υπήρξε μια επικοινωνία με το κράτος. Προσπάθησε λίγο να ενταχθεί και στα σχολεία. Που μπήκε λίγο στη δευτεροβάθμια και στην πρωτοβάθμια. Και ανά τακτά χρονικά διαστήματα έπαιρνε ευρωπαϊκές επιχορηγήσεις για να τρέχει καινούργια προγράμματα. Ακόμα και τη δημιουργία κάποιων προγραμμάτων όπως το chat 1056, που δεν υπήρχε μέχρι τότε, ακριβώς για να διευκολύνει τα παιδιά που είναι μες στο σπίτι και δεν μπορούν να μιλήσουν, να έρθουν σε επαφή με κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας μέσω ενός chat. Ήταν κάποια πράγματα που τα κάναμε με επιχορήγηση, ναι. Δόθηκαν κάποια κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΡΕΥΝ: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Επειδή ακριβώς την περίοδο της καραντίνας εγώ εργαζόμουν στο Χαμόγελο του Παιδιού και ήμασταν στον τομέα της παιδικής προστασίας, υπήρχαν μεγάλες αλλαγές. Υπήρξε αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας γενικότερα. Όσον αφορά τα παιδιά, προφανώς και το ότι περιορίστηκαν τόσο, οδήγησε στην αλλαγή της συμπεριφοράς τους. Έγιναν πιο κλειστά, ίσως ακόμα και πιο επιθετικά και τα ίδια. Δηλαδή όταν μετά ξανά ανοίξαμε, φάνηκε ότι όλο αυτό το οποίο είχαν στερηθεί το έβγαλαν σε πολύ αγωνία και ταραχή. Οπότε, όταν ανοίξαμε ξανά υπήρξε πιο έντονη η δράση της παρέμβασης στα σχολεία, που πήγαιναν ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, ουσιαστικά με ειδικά προγράμματα και μιλούσαν στα παιδιά. Υπήρχε διάδραση με τα παιδιά. Και κάποιες καμπάνιες.

ΕΡΕΥΝ: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Καλά η εκπαίδευση ισοπεδώθηκε πιστεύω στην περίοδο της πανδημίας. Τα παιδιά έχασαν τελείως την επαφή τους με το σχολείο. Υπήρξε όλο αυτό το κλασικό που το έκαναν 9 στους 10 που έμπαιναν με κλειστή την κάμερα και κοιμόντουσαν, και απλά ο καθηγητής μιλούσε μόνος του. Και σίγουρα η ψυχολογία! Για τα παιδιά, είναι απαραίτητο να έχουν τη δυνατότητα να βγουν, να παίξουν, να συναναστραφούν με

συνομηλίκους τους. Είναι βασικός κανόνας. Τα παιδιά έρχονται πλέον με πολύ μεγαλύτερη αγωνία, με πολύ μεγαλύτερο άγχος. Καμία σχέση. Υπάρχει αυτό πάρα πολύ και θεωρώ ότι σχετίστηκε με το ότι ξαφνικά από τη μία μέρα στην άλλη κλήθηκαν τα παιδιά που δεν θα μπορούσαν ποτέ να το φανταστούν, όπως και οι μεγάλοι, αλλά ειδικά τα παιδιά σε πολύ τρυφερές ηλικίες. Όπως ας πούμε για παράδειγμα, όταν ένα παιδί φεύγει από το νηπιαγωγείο και πάει πρώτη δημοτικού, σε αναπτυξιακά στάδια που είναι πάρα πολύ σημαντικά, αναγκάστηκε το παιδί να μείνει σπίτι και αναγκάστηκε να μείνει πίσω εκπαιδευτικά και υπήρξε καθυστέρηση της αναπτυξιακής τους φάσης. Οπότε όλο αυτό βγαίνει με πάρα πολύ άγχος μετά, το να τρέξω να προλάβω.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝΝΟΣ: Θα ισορροπήσει κάποια στιγμή. Ξεκίνησαν να γίνονται και έρευνες. Υπάρχει βιβλιογραφία που μέχρι τώρα δεν υπήρχε για το πώς διαχειριζόμαστε τέτοιες καταστάσεις. Παρόλα αυτά δεν ξέρω κατά πόσο μπορούμε να βασιστούμε πάνω σε αυτή τη βιβλιογραφία, γιατί περισσότερο έγινε μετά τον COVID, και δεν ξέρω και αν τελικά όντως βοήθησε μες στην πανδημία ο τρόπος που περιγράφουμε ότι θα μπορούσαμε να διαχειριστούμε κάποια πράγματα. Σίγουρα, από το τίποτα που είχαμε μέχρι τώρα είναι κάτι. Είναι κάποια πράγματα στα οποία μπορούμε να βασιστούμε.

EPEYN: Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας;

ΣΥΝΝΟΣ: Θεωρώ θα βοηθήσει όλους εμάς τους επαγγελματίες του κλάδου να έχουμε έναν μπούσουλα. Αυτό.

EPEYN: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω, αναφορικά με τις απαντήσεις που δώσατε?

ΣΥΝΝΟΣ: Εγώ θέλω να πω μόνο ακόμη πως όταν ξεκίνησε όλο αυτό, νόμιζα ότι ήταν μια ευκαιρία για σύνδεση περισσότερο στις οικογένειες, αλλά τελικά επήλθε μεγαλύτερη αποσύνδεση στις οικογένειες, σε όλα τα επίπεδα, και σίγουρα το ότι πολλοί βολεύτηκαν ίσως σε αυτό το μοτίβο, το ότι έμειναν μες στο σπίτι. Φαίνεται ότι τους έχει λίγο καθηλώσει και δεν κινητοποιούνται με τον ίδιο τρόπο, μετά τον COVID.

Συνέντευξη 8

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 27

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΩΝ

ΕΡΕΥΝ: Ποια είναι η δράση του οργανισμού σας στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού/ παιδικής προστασίας; Ποιος είναι ο ρόλος σας στον οργανισμό;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Η ΙΑΣΙΣ ΑΜΚΕ, ως οργανισμός που μεταξύ άλλων προσφέρει υπηρεσίες σε παιδιά και εφήβους, μετράει τους νέους και τα παιδιά ως ζωτικό μέρος του οργανισμού και επιθυμεί να τους δει να εξελίσσονται, να ωριμάζουν και να ζουν σε ένα υγιές και ασφαλές περιβάλλον. Σκοπός του προγράμματος της ΙΑΣΙΣ για παιδιά και νέους είναι να προσφέρει στα παιδιά ένα ασφαλές και φιλόξενο περιβάλλον με πολλές υπηρεσίες όπου τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να μεγαλώσουν και να μάθουν. Στόχοι μας είναι να παρέχουμε υπηρεσίες σε παιδιά και νέους για να τους βοηθήσουμε να εξελιχθούν από την παιδική ηλικία, την ενηλικίωση και να τους παρέχουμε υποστήριξη, ειδικά σε όσους προέρχονται από τα Κοινωνικά Ευάλωτες ομάδες. Θέλουμε να μπορέσουν τα παιδιά να εκφραστούν και να ενταχθούν στην κοινότητα, και τέλος τα βοηθάμε να εκτιμήσουν την ποικιλομορφία των πολιτισμών τους. Εγώ προσωπικά, είμαι ψυχολόγος και εργάζομαι στο τμήμα έρευνας και ανάπτυξης του οργανισμού σε επίπεδο εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

ΕΡΕΥΝ: Γνωρίζετε εάν ο οργανισμός σας λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αναφορικά με την προστασία των παιδιών; Αν ναι, ποιες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λειτουργούμε με βάση την Πολιτική μας για την Προστασία του Παιδιού. Η ΙΑΣΙΣ έχει ορίσει έναν εκπρόσωπο για την προστασία των παιδιών. Εάν οποιοσδήποτε εργαζόμενος έχει οποιοσδήποτε ανησυχίες για την ασφάλεια των

παιδιών, θα πρέπει να τις συζητήσει μαζί του. Η πολιτική μας επανεξετάζεται σε ετήσια βάση για να διασφαλιστεί ότι ανταποκρίνεται στους στόχους της.

EPEYN: Ως οργανισμός, λαμβάνετε ευρωπαϊκή ή εθνική υποστήριξη (πχ. χρηματοδότηση) για τη δράση σας στο πεδίο της παιδικής προστασίας;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Λαμβάνουμε κατά διαστήματα χρηματοδότηση στα πλαίσια ευρωπαϊκών ή εθνικών ερευνητικών προγραμμάτων. Έχουμε και διάφορες χορηγίες, ενώ συνεργαζόμαστε και με το Υπουργείο Εργασίας και Πρόνοιας αλλά και με το Refugee Agency του ΟΗΕ.

EPEYN: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο οργανισμός σας ενίσχυσε την παρουσία και τον ρόλο του; Αν ναι, ενισχύθηκε παράλληλα και η υποστήριξη (ευρωπαϊκή ή εθνική χρηματοδότηση) κατά την περίοδο του COVID;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Κατά την περίοδο του COVID-19 είχαμε σα στόχο να βεβαιωθούμε ότι τα παιδιά δεν θα γίνουν τα σιωπηλά θύματα αυτής της κρίσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους και δίνοντας στις φωνές και τις ανησυχίες τους τη θέση που τους αξίζει. Τα παιδιά έχουν επηρεαστεί βαθιά από τα μέτρα που ελήφθησαν για να περιοριστεί η εξάπλωση της νόσου. Οι επιχορηγήσεις και οι χορηγίες ήταν λίγο πολύ οι ίδιες. Τα ευρωπαϊκά προγράμματα συνέχισαν κανονικά, ενώ υπήρξε και ένα έκτακτο call for proposals από το Erasmus λόγω COVID με θεματικές για digital literacy και cultural για νέους αλλά και παιδιά σχολικής ηλικίας. Οπότε είχαμε την ευκαιρία να καταθέσουμε κάποιες επιπλέον προτάσεις.

EPEYN: Πιστεύετε ότι τα δικαιώματα του παιδιού επηρεάστηκαν σε αρνητικό βαθμό κατά την περίοδο του COVID; Αν ναι, έγιναν συντονισμένες προσπάθειες από τον οργανισμό ώστε να αναχαιτιστούν οι αρνητικές συνέπειες;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Οι επιπτώσεις της κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία του covid - 19 είχε αντίκτυπο σε πολλά διαφορετικά επίπεδα στη ζωή και στα δικαιώματα των παιδιών παγκοσμίως. Υπήρχαν δυσκολίες στη νέα εκπαιδευτική διαδικασία που εφαρμόστηκε, στην ψυχική υγεία των παιδιών αλλά και στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή των παιδιών. Τα δικαιώματα των παιδιών εννοείται πως επηρεάστηκαν αρνητικά από την πανδημία. Οι προσπάθειες ήταν σαφέστατα συντονισμένες όμως οι κατάσταση ήταν πρωτόγνωρη και οι εξελίξεις ραγδαίες που πραγματικά δεν μπορώ να απαντήσω με βεβαιότητα αν μπόρεσαν να αναχαιτίσουν οι αρνητικές συνέπειες.

EPEYN: Κατά την άποψή σας, ποιος/ποιοί τομέας/τομείς δικαιωμάτων του παιδιού επηρεάστηκε/αν περισσότερο στην Ελλάδα κατά την περίοδο του COVID 19, και πως το βιώσατε ως οργανισμός;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Στους τομείς της εκπαίδευσης, της ψυχικής υγείας αλλά και της ενδοοικογενειακής βίας, τα περιοριστικά μέτρα για την διαχείριση και αντιμετώπιση της πανδημίας δημιούργησαν σειρά προκλήσεων που επηρέασαν σημαντικά την ζωή και την υγεία των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, στην εκπαίδευση, η διδακτική ύλη και η διδασκαλία δεν φαίνεται να προσαρμόστηκαν αρκετά ικανοποιητικά στις ανάγκες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενώ φαίνεται να υπήρξε ανάγκη για συνολικά μια πιο διαδραστική και βιωματική προσέγγιση για τα παιδιά. Επίσης παρατηρήθηκε αποκλεισμός μαθητριών και μαθητών από την εκπαίδευση, καθώς δεν είχαν την υλικοτεχνική υποδομή ή τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις για να την αξιοποιήσουν. Ταυτόχρονα, οι εκπαιδευτικοί δεν έλαβαν την κατάλληλη υποστήριξη, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες και τις ανάγκες που προέκυψαν από αυτές. Η περιορισμένη διαβούλευση με μαθητικές κοινότητες καθ' όλη τη διάρκεια εφαρμογής του μέτρου της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, ενίσχυσε το αίσθημα αποκλεισμού των μαθητριών και μαθητών από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που τα αφορούν, ενώ περισσότερο φαίνεται να επηρεάστηκαν τα πιο ευάλωτα παιδιά όπως οι Ρομά. Στην ψυχική υγεία, η έλλειψη άμεσης επαφής με φίλους και συμμαθητές οδήγησε σε αλλαγές στη συμπεριφορά των παιδιών, τα οποία ένιωθαν περισσότερο άγχος και εκδήλωναν προβλήματα συμπεριφοράς, ενώ η ψυχολογική πίεση στα παιδιά αυξήθηκε σημαντικά από την έναρξη των μέτρων της πανδημίας, ιδιαίτερα μετά το κλείσιμο των σχολείων. Παράλληλα, η πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες παιδικής ψυχικής υγείας ήταν δυσκολότερη. Σε σχέση με την ενδοοικογενειακή βία επισημάνθηκε η αδυναμία έγκαιρης αναγνώρισης των ενδείξεων σε περιόδους αναστολής λειτουργίας των σχολείων λόγω της διακοπής της επαφής ανάμεσα σε παιδιά και εκπαιδευτικούς, της κοινωνικής αποστασιοποίησης και της περιορισμένης δυνατότητας των παιδιών να ζητήσουν βοήθεια.

EPEYN: Θεωρείτε ότι το πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού στην μετα-COVID εποχή θα αλλάξει; Αν ναι, πως;

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Θεωρώ πως το πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού θα αλλάξει στην μετα-COVID εποχή, καθώς έχοντας εντοπιστεί νέες ανάγκες κατά την

COVID εποχή, θα γίνουν συστάσεις ως προς την κάλυψη αυτών των αναγκών και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Δεδομένου ότι δεν μπορούμε ακόμη να προβλέψουμε τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπο αυτής της κρίσης στα παιδιά μας, πρέπει να βεβαιωθούμε ότι οι ανάγκες τους θα ληφθούν υπόψη στα σχέδια ανάκαμψης. Όταν λέμε ότι τα παιδιά είναι το μέλλον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για άτομα που διαθέτουν, εδώ και τώρα, τα δικά τους δικαιώματα. Είναι καθήκον μας να τα προστατέψουμε, και ο καλύτερος τρόπος για να το πετύχουμε είναι να τα συμπεριλάβουμε στην εργασία μας, τώρα και στο μέλλον.

EPEYN: Θεωρείτε ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας θα δράσει υποστηρικτικά στο ρόλο του οργανισμού σας; (Αιτιολογήστε την απάντησή σας).

ΣΥΝ/ΝΟΣ: Θεωρώ ότι η υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής μπορεί να ενισχύσει το ρόλο του οργανισμού, καθώς ο ίδιος πρεσβεύει τις ίδιες αξίες και πρότυπα με βάση τη στρατηγική των δικαιωμάτων του παιδιού. Είναι σημαντικό να θεσμοθετηθούν διαδικασίες που θα αξιολογούν την επίδραση στα δικαιώματα των παιδιών όχι μόνο για να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια νόμου δεν επιδρούν αρνητικά στα δικαιώματα των παιδιών, αλλά και για να προωθούν το βέλτιστο συμφέρον τους. Έχουν συμβεί μη εύκολα αναστρέψιμες παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών και δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα πως εθνικές στρατηγικές ανταποκρίνονται στις όλο αυξανόμενες ανάγκες που προκύπτουν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

<p>1</p> <p>DEFINITION OF A CHILD</p>	<p>2</p> <p>NO DISCRIMINATION</p>	<p>3</p> <p>BEST INTERESTS OF THE CHILD</p>	<p>4</p> <p>MAKING RIGHTS REAL</p>	<p>5</p> <p>FAMILY GUIDANCE AS CHILDREN DEVELOP</p>	<p>6</p> <p>LIFE, SURVIVAL AND DEVELOPMENT</p>	<p>7</p> <p>NAME AND NATIONALITY</p>
<p>8</p> <p>IDENTITY</p>	<p>9</p> <p>KEEPING FAMILIES TOGETHER</p>	<p>10</p> <p>CONTACT WITH PARENTS ACROSS COUNTRIES</p>	<p>11</p> <p>PROTECTION FROM KIDNAPPING</p>	<p>12</p> <p>RESPECT FOR CHILDREN'S VIEWS</p>	<p>13</p> <p>SHARING THOUGHTS FREELY</p>	<p>14</p> <p>FREEDOM OF THOUGHT AND RELIGION</p>
<p>15</p> <p>SETTING UP OR JOINING GROUPS</p>	<p>16</p> <p>PROTECTION OF PRIVACY</p>	<p>17</p> <p>ACCESS TO INFORMATION</p>	<p>18</p> <p>RESPONSIBILITY OF PARENTS</p>	<p>19</p> <p>PROTECTION FROM VIOLENCE</p>	<p>20</p> <p>CHILDREN WITHOUT FAMILIES</p>	<p>21</p> <p>CHILDREN WHO ARE ADOPTED</p>
<p>22</p> <p>REFUGEE CHILDREN</p>	<p>23</p> <p>CHILDREN WITH DISABILITIES</p>	<p>24</p> <p>HEALTH, WATER, FOOD, ENVIRONMENT</p>	<p>25</p> <p>REVIEW OF A CHILD'S PLACEMENT</p>	<p>26</p> <p>SOCIAL AND ECONOMIC HELP</p>	<p>27</p> <p>FOOD, CLOTHING, A SAFE HOME</p>	<p>28</p> <p>ACCESS TO EDUCATION</p>
<p>29</p> <p>AIMS OF EDUCATION</p>	<p>30</p> <p>MINORITY CULTURE, LANGUAGE AND RELIGION</p>	<p>31</p> <p>REST, PLAY, CULTURE, ARTS</p>	<p>32</p> <p>PROTECTION FROM HARMFUL WORK</p>	<p>33</p> <p>PROTECTION FROM HARMFUL DRUGS</p>	<p>34</p> <p>PROTECTION FROM SEXUAL ABUSE</p>	<p>35</p> <p>PREVENTION OF SALE AND TRAFFICKING</p>
<p>36</p> <p>PROTECTION FROM EXPLOITATION</p>	<p>37</p> <p>CHILDREN IN DETENTION</p>	<p>38</p> <p>PROTECTION IN WAR</p>	<p>39</p> <p>RECOVERY AND REINTEGRATION</p>	<p>40</p> <p>CHILDREN WHO BREAK THE LAW</p>	<p>41</p> <p>BEST LAW FOR CHILDREN APPLIES</p>	<p>42</p> <p>EVERYONE MUST KNOW CHILDREN'S RIGHTS</p>

43-54

HOW THE CONVENTION WORKS

CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD – THE CHILDREN’S VERSION

The United Nations Convention on the Rights of the Child is an important agreement by countries who have promised to protect children’s rights.

The Convention on the Rights of the Child explains who children are, all their rights, and the responsibilities of governments. All the rights are connected, they are all equally important and they cannot be taken away from children.

This text is supported by the Committee on the Rights of the Child.

DEFINITION OF A CHILD

A child is any person under the age of 18.

NO DISCRIMINATION

All children have all these rights, no matter who they are, where they live, what language they speak, what their religion is, what they think, what they look like, if they are a boy or girl, if they have a disability, if they are rich or poor, and no matter who their parents or families are or what their parents or families believe or do. No child should be treated unfairly for any reason.

BEST INTERESTS OF THE CHILD

When adults make decisions, they should think about how their decisions will affect children. All adults should do what is best for children. Governments should make sure children are protected and looked after by their parents, or by other people when this is needed. Governments should make sure that people and places responsible for looking after children are doing a good job.

MAKING RIGHTS REAL

Governments must do all they can to make sure that every child in their countries can enjoy all the rights in this Convention.

FAMILY GUIDANCE AS CHILDREN DEVELOP

Governments should let families and communities guide their children so that, as they grow up, they learn to use their rights in the best way. The more children grow, the less guidance they will need.

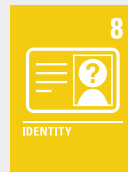
LIFE, SURVIVAL AND DEVELOPMENT

Every child has the right to be alive. Governments must make sure that children survive and develop in the best possible way.

NAME AND NATIONALITY

Children must be registered when they are born and given a name which is officially recognized by the government. Children must have a nationality (belong to a country). Whenever possible, children should know their parents and be looked after by them.

IDENTITY

Children have the right to their own identity – an official record of who they are which includes their name, nationality and family relations. No one should take this away from them, but if this happens, governments must help children to quickly get their identity back.

KEEPING FAMILIES TOGETHER

Children should not be separated from their parents unless they are not being properly looked after – for example, if a parent hurts or does not take care of a child. Children whose parents don't live together should stay in contact with both parents unless this might harm the child.

CONTACT WITH PARENTS ACROSS COUNTRIES

If a child lives in a different country than their parents, governments must let the child and parents travel so that they can stay in contact and be together.

PROTECTION FROM KIDNAPPING

Governments must stop children being taken out of the country when this is against the law – for example, being kidnapped by someone or held abroad by a parent when the other parent does not agree.

RESPECT FOR CHILDREN'S VIEWS

Children have the right to give their opinions freely on issues that affect them. Adults should listen and take children seriously.

SHARING THOUGHTS FREELY

Children have the right to share freely with others what they learn, think and feel, by talking, drawing, writing or in any other way unless it harms other people.

FREEDOM OF THOUGHT AND RELIGION

Children can choose their own thoughts, opinions and religion, but this should not stop other people from enjoying their rights. Parents can guide children so that as they grow up, they learn to properly use this right.

SETTING UP OR JOINING GROUPS

Children can join or set up groups or organisations, and they can meet with others, as long as this does not harm other people.

PROTECTION OF PRIVACY

Every child has the right to privacy. The law must protect children's privacy, family, home, communications and reputation (or good name) from any attack.

ACCESS TO INFORMATION

Children have the right to get information from the Internet, radio, television, newspapers, books and other sources. Adults should make sure the information they are getting is not harmful. Governments should encourage the media to share information from lots of different sources, in languages that all children can understand.

RESPONSIBILITY OF PARENTS

Parents are the main people responsible for bringing up a child. When the child does not have any parents, another adult will have this responsibility and they are called a "guardian". Parents and guardians should always consider what is best for that child. Governments should help them. Where a child has both parents, both of them should be responsible for bringing up the child.

PROTECTION FROM VIOLENCE

Governments must protect children from violence, abuse and being neglected by anyone who looks after them.

CHILDREN WITHOUT FAMILIES

Every child who cannot be looked after by their own family has the right to be looked after properly by people who respect the child's religion, culture, language and other aspects of their life.

CHILDREN WHO ARE ADOPTED

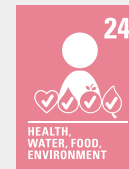
When children are adopted, the most important thing is to do what is best for them. If a child cannot be properly looked after in their own country – for example by living with another family – then they might be adopted in another country.

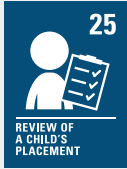
Children who move from their home country to another country as refugees (because it was not safe for them to stay there) should get help and protection and have the same rights as children born in that country.

Every child with a disability should enjoy the best possible life in society. Governments should remove all obstacles for children with disabilities to become independent and to participate actively in the community.

Children have the right to the best health care possible, clean water to drink, healthy food and a clean and safe environment to live in. All adults and children should have information about how to stay safe and healthy.

Every child who has been placed somewhere away from home - for their care, protection or health - should have their situation checked regularly to see if everything is going well and if this is still the best place for the child to be.

Governments should provide money or other support to help children from poor families.

Children have the right to food, clothing and a safe place to live so they can develop in the best possible way. The government should help families and children who cannot afford this.

Every child has the right to an education. Primary education should be free. Secondary and higher education should be available to every child. Children should be encouraged to go to school to the highest level possible. Discipline in schools should respect children's rights and never use violence.

Children's education should help them fully develop their personalities, talents and abilities. It should teach them to understand their own rights, and to respect other people's rights, cultures and differences. It should help them to live peacefully and protect the environment.

Children have the right to use their own language, culture and religion - even if these are not shared by most people in the country where they live.

Every child has the right to rest, relax, play and to take part in cultural and creative activities.

Children have the right to be protected from doing work that is dangerous or bad for their education, health or development. If children work, they have the right to be safe and paid fairly.

Governments must protect children from taking, making, carrying or selling harmful drugs.

The government should protect children from sexual exploitation (being taken advantage of) and sexual abuse, including by people forcing children to have sex for money, or making sexual pictures or films of them.

Governments must make sure that children are not kidnapped or sold, or taken to other countries or places to be exploited (taken advantage of).

Children have the right to be protected from all other kinds of exploitation (being taken advantage of), even if these are not specifically mentioned in this Convention.

Children who are accused of breaking the law should not be killed, tortured, treated cruelly, put in prison forever, or put in prison with adults. Prison should always be the last choice and only for the shortest possible time. Children in prison should have legal help and be able to stay in contact with their family.

Children have the right to be protected during war. No child under 15 can join the army or take part in war.

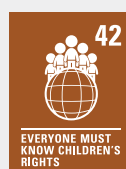
Children have the right to get help if they have been hurt, neglected, treated badly or affected by war, so they can get back their health and dignity.

Children accused of breaking the law have the right to legal help and fair treatment. There should be lots of solutions to help these children become good members of their communities. Prison should only be the last choice.

If the laws of a country protect children's rights better than this Convention, then those laws should be used.

Governments should actively tell children and adults about this Convention so that everyone knows about children's rights.

These articles explain how governments, the United Nations - including the Committee on the Rights of the Child and UNICEF - and other organisations work to make sure all children enjoy all their rights.